



**ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ
ім. В. Г. КОРОЛЕНКА:
ВІД ВИТОКІВ
ДО СЬОГОДЕННЯ**

*Збірник матеріалів
науково-практичної конференції
м. Чернігів, 28 вересня 2017 р.*

Департамент культури і туризму, національностей та релігій
Чернігівської обласної державної адміністрації

КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка»

Громадська організація «Чернігівське обласне відділення
Української бібліотечної асоціації»

До 140-річчя від часу заснування

**«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА:
ВІД ВИТОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ»**

**Збірник матеріалів науково-практичної конференції
м. Чернігів, 28 вересня 2017 р.**

Чернігів 2017

УДК 027.53(477.51-25)(091)

Ч – 49

Упорядник А. М. Мальована

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка: від витоків до сьогодення : зб. матеріалів наук.-практ. конф. м. Чернігів, 28 верес. 2017 р. / Департамент культури і туризму, національностей та релігій Черніг. облдержадмін., КЗ «Черніг. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка», Громад. орг. «Черніг. обл. від-ня Укр. бібл. асоц.» ; упоряд. А. М. Мальована. – Чернігів : ЧОУНБ ім. В. Г. Короленка, 2017. – 218 с.

Збірник містить повідомлення та доповіді учасників науково-практичної конференції «Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка: від витоків до сьогодення», яка відбулася 28 вересня 2017 року в рамках заходів із нагоди 140-річчя від часу заснування Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Конференція набула всеукраїнського рівня з міжнародною участю.

У збірнику розкриваються питання історії бібліотеки та сучасні напрями розвитку книгозбірні та бібліотечної справи загалом.

Збірник розрахований на бібліотечних фахівців, науковців, краєзнавців, усіх, хто цікавиться історією культури та бібліотечної справи.

Автори поданих матеріалів відповідають за достовірність викладеної інформації, мовну стилістику, дотримання правил орфографії та пунктуації, цитування та посилання на джерела.

УДК 027.53(477.51-25)(091)

© Чернігівська ОУНБ
ім. В. Г. Короленка, 2017

ЗМІСТ

«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА: ВІД ВИТОКІВ...»	6
Аліференко І. М. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка – 140 років. Віхи зростання.....	6
Мокросноп Н. П. Дослідження історії бібліотек Сновського краю.....	28
Демченко Т. П. Ідеї Макса Нордау в рецепції Іллі Шрага (з історії одного зібрання творів Чернігівської громадської бібліотеки).....	34
Гейда О. С. Витоки краєзнавчої бібліографії на Чернігівщині.....	39
Котельницький Н. А. Эпистолярное наследие Н. А. Шлиппенбаха как источник по изучению истории земского либерализма на севере Левобережной Украины.....	50
Вересоцька В. М. Громадська бібліотека у Чернігові і початок спеціалізованого бібліотечного обслуговування дітей.....	54
Каганова І. Я., Студьонова Л. В. Маловідомі сторінки з історії Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка: люди і події (1910–1940-і рр.).....	59
Карбовська Н. В. Застосування українських мистецьких традицій у будівлі Дворянського земельного і Селянського поземельного банку в Чернігові.....	73
Татарчук Л. М. Історична ретроспектива інформаційно-бібліотечного супроводження наукового забезпечення інноваційного розвитку агропромислового виробництва в Україні (до 100-річчя заснування Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН).....	92

«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА:

СЬОГОДЕННЯ...»	102
Дубовик Л. М. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка в епоху розвитку інформатизації.....	102
Кашнікова В. Р. Новітні технології у роботі відділу документів іноземними мовами та центру «Вікно в Америку».....	109
Попович О. П. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка у веб-просторі.....	111
Глазунова Л. В. Нотатка у Фейсбуці: для бібліотек та про бібліотеки.....	117
Стригун І. М. Інформаційне забезпечення потреб сучасних користувачів.....	121
Потернак Ю. А. Електронні ресурси як джерело формування бібліотечних фондів.....	125
Вапельник О. Б., Степко В. В. Обслуговування віддалених користувачів наукової бібліотеки КНУКіМ за допомогою сервісу «Віртуальна довідка».....	128
Головащук А. М. Довідково-бібліографічний апарат: використання та популяризація у сучасному інформаційному просторі.....	132
Казакова Н. В. Історія українського кіно: бібліографічна версія.....	136
Мальована А. М. Вебліографія як засіб науково-методичної діяльності Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка.....	141
Барабанщикова Т. Л. Гомельская областная библиотека в социокультурном пространстве региона.....	152
Примак В. М. Соціокультурна діяльність Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка.....	163
Толочко С. Є. Рекреаційна функція бібліотек.....	167

Шостак В. М. Бібліотекар та його духовний зв'язок із сучасним користувачем.....	170
Поліщук Л. М. Робота культурно-дозвіллевого центру відділу мистецтв для сприяння духовного розвитку творчої особистості.....	175
Якубенко Я. А. Особливості бібліотечної ідеології.....	180
Царенок А. В., Царенок Т. М. Книжкова виставка «Чернігівщина наукова»: концепція та досвід організації.....	184
Заклінська Ю. М. Видання наукових бібліотек Чернігівщини.....	188
Скаченко О. О. Проблематика, тенденції, стратегії видавничої діяльності бібліотеки вишу.....	192
Чернявська А. А. Забезпеченість освітнього процесу навчальною літературою у бібліотеках ВНЗ.....	197
Яременко Н. Д. Літературна діяльність відомих лікарів Чернігівщини – вагомий вклад у краєзнавчий аспект нашого краю.....	202
Лубенець О. В. Конфліктні ситуації в бібліотеці як фактор розвитку колективу.....	206
Гусєва Л. Г. Видавнича діяльність Ніжинської центральної міської бібліотеки ім. М. Гоголя як спосіб кумуляції краєзнавчої інформації.....	209
Відомості про авторів	214

«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА: ВІД ВИТОКІВ...»

УДК 027.53(477.51-25)(091)

Інна Аліференко

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ім. В. Г. КОРОЛЕНКА – 140 РОКІВ. ВІХИ ЗРОСТАННЯ

З давніх-давен наші пращури цінували книгу як величне надбання людства, скарбницю мудрості. Саме в Чернігові 1646 року з'явилася перша на Лівобережній Україні друкована книга – «Перло многоценное» Кирила Транквіліона-Ставровецького, архімандрита Єлецького монастиря. Згодом Чернігівщина прославилася першими друкарнями Лазаря Барановича в Новгороді-Сіверському та Чернігові. І хоча з часів першодрукарства минуло багато часу, змінилися покоління, а книга набула нових форм та стала доступною через Internet, її початкове призначення зберігати інформацію лишилось. І берегли ці нетлінні духовні скарби завжди у храмі знань – бібліотеці.

Складалася історія Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка непросто. Книгозбірня ніколи не мала спеціального приміщення, була знищена під час Другої світової війни, але завжди гордо несла свою просвітницьку місію.

Вперше бібліотека гостинно відчинила двері для користувачів 28 березня 1877 року на підставі Статуту, затвердженого міністром внутрішніх справ. Відповідно до першого

параграфу Статуту «Черниговская Общественная Библиотека учреждается с целью доставить учредителям ее и посторонним лицам возможность пользоваться за небольшую плату чтением газет, журналов и книг» [1].

Долею бібліотеки завжди опікувалися небайдужі люди. Її засновниками були особистості, які увіковічили своє ім'я в історії не тільки нашої бібліотеки (загалом 50 осіб). Серед них:

Софія Федорівна Русова – відома просвітителька, педагог, публіцист, громадський діяч, почесний голова Всесвітнього союзу українок; внесла неоціненний вклад в історію української педагогічної думки. Свідченням цього є низка праць: «Теорія і практика дошкільного виховання», «Єдина діяльна школа», «Дидактика», «Нова школа соціального виховання». Вона бачила, що тільки «...тут в рідній школі рідний учитель виховає нову генерацію, яка сама себе шануватиме, яка освітою найде вихід з мізерії...» [2]. Активна учасниця організації нових і відродження старих «Просвіт».

Олександр Олександрович Русов (чоловік Софії Русової) – земський статистик, етнограф, фольклорист і громадський діяч, автор близько 40 наукових праць і численних статей: «Русские тракты в конце XVII и начале XVIII веков» (1876); «Нежинский уезд» (1879); «Харьков по переписи 1893 г.» (1893) «Описание Черниговской губернии» (2 томи, 1898–1899) та ін. Палкий борець за визволення українського слова.

Петро Петрович Червінський – земський статистик, громадський діяч, автор багатьох наукових праць з питань хліборобства на Чернігівщині. За його участю видано «Материалы для оценки земельных угодий, собранных Черниговским статистическим отделением при губернской управе» (15 томів, 1876–1883).

Олександр Амфіанович Тишинський – український громадсько-політичний діяч і журналіст. Лідер революційного гуртка у Тартуському університеті, послідовний борець за українську справу, автор протирежимних статей «Голос з села», співавтор маніфесту «Заклик до українців»; пізніше – діяч української громади в Чернігові, голова повітової земської управи. Тишинський був співробітником періодичних видань «Основа», «Чернігівський листок», «Зоря» і «Дзвінок».

Василь Єгорович Варзар – видатний економіст, засновник промислової статистики. У 1876 році разом з О. О. Русовим та П. П. Червінським організував статистичне відділення Чернігівської земської управи і розробив так званий «чернігівський тип» земської статистики. Після закриття Чернігівського статистичного бюро Варзар був у Чернігові мировим суддею, потім головою Чернігівської повітової земської управи. У ґрунтовній праці Варзара «Нариси основ промислової статистики» (тт. 1–2, 1925–1927) розглянуті дві фундаментальні проблеми вітчизняної та зарубіжної статистики: промисловий заклад як одиниця спостережень (т. 1) і класифікація промислових виробництв (т. 2). Ця праця стала першим підручником з промислової статистики.

Ілля Людвигович Шраг – український громадський і політичний діяч, чернігівський адвокат. Депутат І-ої Державної думи Російської імперії, член Української Центральної Ради, а також культурний діяч, відомий підтримкою класиків української літератури. Ідеолог чернігівської «Просвіти».

Олександр Павлович Карпінський – меценат, благодійник, просвітител перший директор Чернігівського міського банку, голова губернської земської управи протягом семи

(з перервою) років, зрештою – почесний громадянин міста Чернігова.

Іван Григорович Рашевський – український художник, скульптор, критик, колекціонер і музикознавець, член Чернігівської земської управи, також працює мировим суддею. Брав активну участь у численних виставках у Києві, Санкт-Петербурзі, Чернігові. Займався колекціонуванням. Його збірка містила, поміж інших, полотна І. Рєпіна, В. Сурикова, М. Жука, а також посуд та вишивку. У 1908 році Рашевський вирушив на відпочинок за кордон, а свій маршрут від Чорного моря до Греції відобразив у картинах, створених під час подорожі: «Босфор» (1908), «В'язниця Сократа» (1908) та ін. У 1912 році стає зберігачем, а згодом – директором Чернігівського музею українських старожитностей В. В. Тарновського.

Розміщувалася бібліотека в круглій кімнаті на нижньому поверсі будинку, який належав Губернській земській управі (нині приміщення Чернігівської облдержадміністрації). Попри те, що бібліотека до кінця 1877 року існувала як газетна читальня (допоки не був накопичений книжковий фонд), вона відразу стала популярною серед чернігівців. Відвідування бібліотеки за перший рік існування становило 15 044 рази.

На других загальних зборах членів бібліотеки, які відбулися 2 лютого 1878 року, було вирішено розмістити при читальні бібліотеку (абонемент) з книг, які члени-засновники пожертвували або надали у тимчасове користування. Загалом ресурси бібліотеки склалися з добровільних внесків самих засновників, плати за читання газет, журналів і книг, пожертв грошима і книгами. Дуже часто до Чернігова запрошували професорів, зокрема історика й етнографа Д. І. Яворницького, літераторів для прочитання ними публічних лекцій на користь

громадської бібліотеки. Влаштували концерти. Активно допомагали бібліотеці Микола Лисенко та Марія Заньковецька.

Головним джерелом покриття витрат була громадська благодійність. Усі кошти здебільшого витрачалися на оплату праці бібліотекарів та утримання приміщення. На формування фондів грошей залишалася незначна частка. Неодноразово Правління зверталось до видавців з проханням надсилати свої видання безкоштовно, або з великою знижкою. Під час купівлі книг члени Правління надавали перевагу виданням про Чернігівську губернію, а також книжкам українських (малоросійських) письменників, яких, на жаль, було мало.

Члени Правління постійно шукали оптимальні форми обліку фондів, читачів, книговидачі. Для завідувачів бібліотеки був заведений прибутково-видатковий журнал; змінена форма квитків для читальні; заведені абонементні книжки за формами, які виробила комісія; зрештою, у 1902 році введено карткову систему реєстрації книг (номери, автор, назва) і передплатників (прізвище, номер читача тощо). За основу було взято карткову систему Єлисаветградської (нині м. Кропивницький) громадської бібліотеки з деякими змінами й доповненнями. Остаточо заведено картковий інвентарний каталог для всіх книжок бібліотеки.

У 1892 році завідувачкою бібліотеки стала Віра Устимівна Дейша (дочка начальниці Чернігівського жіночого єпархіального училища, майбутня дружина письменника М. М. Коцюбинського), яка у 1905 році підготувала й видала «Каталог книг Чернігівської громадської бібліотеки» (єдиний каталог тих часів, що зберігся до наших днів).

У травні 1898 року відповідно до постанови загальних зборів було відкрито дитяче відділення бібліотеки.

Бібліотека, заснована передовою інтелігенцією міста, «вишпекана опозицією», як писала у своїх споминах Софія Русова, завжди привертала увагу прогресивно налаштованої громади. «...Ця бібліотека була переслідувана адміністрацією, скільки трусів у ній зроблено за те тільки, що вона давала населенню справді гарні книжки...» [2].

1905 рік був надзвичайно бурхливим у житті книгозбірні. На загальних зборах членів громадської бібліотеки обговорювалося питання про скасування цензурної заборони на книги (зокрема, виступив письменник М. М. Коцюбинський). Члени Правління також клопотались про допущення у бібліотеку всіх книг, дозволених цензурою.

З кінця 1890-х років у бібліотеці вирувало активне громадське життя: збиралася прогресивна частина містян, знаходили прихисток різноманітні партії, велись гарячі дебати з питань життя громади. Посилення просвітницької діяльності серед мас, введення нового правила – внесок передплатниками 4-го розряду застави у розмірі 1 рубль, спричинило до значного збільшення у лавах користувачів представників трудового люду. Кількість відвідувань передплатників значно збільшилась.

«Всего каких-нибудь 10–15 лет тому назад обитатели этих районов не имели почти никакого представления об общественной библиотеке, а теперь книги из библиотеки можно встретить даже в самых глухих углах города, хотя, разумеется, далеко еще не везде, к сожалению. Почти пустынный прежде читальный зал библиотеки теперь, особенно по праздничным дням, буквально переполнен трудовыми элементами городского населения, так что нередко даже стоят негде там» [4].

За умовами Статуту в загальних зборах членів бібліотеки могли брати участь (і відповідно впливати на її роботу) тільки особи, що внесли протягом року 2 рублі за читання. Передплатники 4-го розряду вносили грошей менше, тому не мали права брати участь у зборах. Місцева адміністрація не могла допустити, щоб трудящі маси, які становили 4-й розряд передплатників, брали участь в управлінні бібліотекою.

Чим популярнішою стає бібліотека, чим більше значення має для широких верств містян, тим більше недовіри й незадоволення викликає у місцевої адміністрації. Так, губернатор, побоюючись небажаних висловлювань про існуючий режим, заборонив без його відома проводити збори Правління. Крім того, через кілька днів після цієї заборони (очевидно, за негласним наказом губернатора), до лав її передплатників з правом брати участь у зборах записалося понад 200 чиновників різних відомств, які до цього навіть не уявляли, що таке бібліотека.

Вбачаючи в такій активності з боку адміністрації загрозу того, що під час перевиборів Правління до нього можуть потрапити люди далекі від справ бібліотеки, передплатники 4-го розряду стали завзято залучати до користувачів книгозбірні нових передплатників. Самі ж активно переходили до 3-го розряду, який давав право брати участь у загальних зборах. Багато хто сплатив при цьому останні копійки, відмовляючи собі у найнеобхіднішому, аби тільки стати користувачем бібліотеки і мати змогу її відстояти. Всупереч такій активності, бібліотеку все-таки закрили. У 1910 році книгозбірню передали місту.

У зв'язку з приходом частин Червоної армії функціонування бібліотеки тимчасово було призупинено. Місцеве самовряду-

вання, органам якого підпорядковувалася бібліотека, було ліквідовано. Громадська бібліотека повністю перейшла на державне утримання під контролем Наросвіти. Бібліотека часто змінювала підпорядкування і свій статус залежно від змін адміністративно-територіального устрою: Губернська, Центральна міська, Центральна окружна. Книжковий фонд складався з книг націоналізованих бібліотек.

У 1921 році на загальних зборах бібліотекарів м. Чернігова були переглянуті правила видачі книг та вирішено видавати додому всі книги за виключенням довідників і найцінніших видань, фонд бібліотеки перевести на десяткову систему класифікації.

У 1922 році колегією Губполітосвіти, враховуючи прохання колективу, бібліотеці надано ім'я письменника В. Г. Короленка. Цього ж року спробували зробити відвідування бібліотеки платним. Була затверджена інструкція про перехід бібліотек на самоокупність. Проте введення плати за користування книгами в бібліотеках негативно позначилося на їхній діяльності, відштовхнуло багатьох читачів.

У 1923 році завідувачем Чернігівської центральної бібліотеки призначений Іван Семенович Дроздов. Одночасно з 15 березня він виконував обов'язки губерньського інспектора з бібліотечної справи.

З початку 20-х років бібліотеку не оминули червоний терор і репресії. У 1923 році за наказом Головполітосвіти проводилася перша чистка бібліотечних фондів, яка згодом набула системний характер. Вилучалися релігійна література, брошури опозиційних партій, книги про окультизм, спіритизм, теологію, сонники, історичні матеріали, книги діячів науки, культури, освіти України, українських письменників.

Тотальні репресії 30-х років також позначилися на долі бібліотеки та її працівників. Книгозбірня звинувачувалася в тому, що не популяризує пролетарських письменників, не проводить масової роботи, не влаштовує диспутів на підприємствах, не відгукується на вимоги життя. За обвинувачуванням в антирадянській агітації і зв'язках з анти радянськими елементами (обвинувачення за ст. 54–10 КК УРСР з утриманням під вартою) заарештований завідувач Чернігівської центральної бібліотеки І. С. Дроздов.

І це був тільки початок. Така доля спіткала ще не одного бібліотечного працівника. У статті, яку опублікувала газета «Більшовик», йшлося про ідеологічну неохайність найбільшого книгосховища області. На той час в бібліотеці зберігалось майже 80 тис. книжок. Приміщення закладу було занадто тісне. Фонди невпорядковані. Значна їх частина фактично закрита для читачів. Масової роботи бібліотека не проводить. Автор називає це злочином і звинувачує в ньому, насамперед, завідувача бібліотеки Володимира Яковича Григоренка та міськнаросвіту, яка потурає поганій роботі бібліотеки. І ці факти згодом були названі серед звинувачень на адресу Григоренка, який, вже не працюючи в бібліотеці, 7 квітня 1938 року рішенням трійки УНКВС засуджений до розстрілу з конфіскацією майна як активний учасник контрреволюційної української націоналістичної організації.

У 1934 році бібліотека ім. В. Г. Короленка набула статус обласної, методичного центру бібліотечної справи в області. Задовольняючи потребу населення в читанні, на підприємствах міста і приміській смузі у 1936 році працювала 41 пересувна бібліотека. У рік свого 60-ліття від дня заснування бібліотека обслуговувала біля 4 тис. дорослих читачів та 3,5 тис. дітей.

8 вересня 1939 року наказом обласного відділу народної освіти на посаду директора бібліотеки призначена Есфір Ісаківна Віленська, яка звільнилася 7 липня 1941 року у зв'язку з евакуацією. Після повернення до Чернігова перебувала на цій посаді з 20 травня 1944 до 28 грудня 1948 року.

На 1 січня 1940 року фонд обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка становив 180 тис. томів, абонемент мав 5 205 читачів. У травні наступного року бібліотека отримала відремонтоване приміщення на площі Куйбишева, 15, яке складалося з двох великих залів, 14 кімнат, 6 коридорів. Книгарня мала укомплектований штат працівників, майже упорядкований фонд. Чернігівська бібліотека змагалася з Полтавською і Житомирською обласними бібліотеками за краще обслуговування читачів. Працівники закладу зобов'язалися видати 203 тис. книг. Але, здавалось у налагоджене життя, увірвалася війна.

23–24 серпня 1941 року німецька авіація під час бомбардування зруйнувала приміщення бібліотеки. Було знищено 216 тис. томів книг, інвентар, обладнання, документи. Як засвідчив «Акт об ущербі, причиненому німецько-фашистськими захватчиками в період Отчественной войны 1941–45 гг. по Чернигову» збитки бібліотеки становили 5 485 050 крб.

Після війни бібліотека відновлювала свою роботу з нуля. 3 листопада 1943 року виконком Чернігівської обласної ради депутатів трудящих і бюро обкому ВКП(б)У прийняли постанову «Про поновлення роботи Чернігівської обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка».

У перші тижні фонд бібліотеки становив 5 тис. книжок, які надійшли зі складу та від населення.

У 1944 році фонд бібліотеки налічував 63555 примірників книг, з них із Держфонду надіслано 18246 книжок, 15375 мовами братерських республік, які здебільшого в Чернігові попиту не мали. Серед населення зібрано 3 824 примірники, 9479 примірників закуплено у приватних осіб, 9 810 примірників – періодичні видання, придбані за передплатою в міському Союздруку.

Структура бібліотеки складала: абонемент, читальний зал, відділ обробки та комплектування, відділ каталогізації, консультаційний відділ, адміністративно-господарський відділ. У 1947 році відновлено роботу методичного кабінету в складі двох працівників. Завідувачем методичного кабінету з 1 вересня призначена Єлизавета Олександрівна Горська. До кінця року надано методичну допомогу 28 районним бібліотекам.

З часів заснування книгозбірні спершу члени Правління, а згодом і працівники бібліотеки мріяли про власне приміщення. Ще з 1881 року, коли надійшло велике пожертвування від Максима Самійловича Болбата і стало початком запасного фонду бібліотеки, члени правління збирали кошти для побудови власного приміщення. І тільки у 1948 році було прийняте рішення виконкому Чернігівської обласної ради депутатів трудящих № 2580 про виділення коштів на проектно-кошторисні роботи для будівництва приміщення обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка (нині в ньому розміщується міська бібліотека ім. М. Коцюбинського).

У 1949 році директором обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка призначено Фруму Ісаївну Амчиславську (1921 року народження, Чернігів). Розпочала роботу бібліотека-автомобіль, завдяки якій надавалася практична

допомога в роботі бібліотек-пересувок Михайло-Коцюбинського, Березнянського, Тупичівського та інших районів області. Бібліотека-автомобіль обслуговувала читачів 2 рази на місяць.

Книгозбірня досить швидко відновила кількість свого фонду. На початок 50-х років він становив 144 тис. примірників. Фонди всіх сховищ впорядковані та розставлені за десятковою класифікацією.

У серпні 1951 року директором бібліотеки призначено Миколу Дмитровича Даниленка. На той час пересувний відділ обласної бібліотеки мав 42 бібліотечки-пересувки, які діяли постійно. Із загальної кількості пересувок 29 працювали на підприємствах та в установах Чернігова, а 13 – у районах Чернігівської області. Кращі пересувки були в обласному управлінні сільського господарства та деревообробному комбінаті ім. Шмідта.

Для поліпшення керівництва читанням на абонементі виділено групи: самоосвіти, домашні господарки та робітнича молодь.

Складено читацький систематичний, генеральний алфавітний та топографічний каталоги. У штаті бібліотеки разом з технічним персоналом 23 штатні одиниці. Бібліотека має учнів, які під керівництвом завідувачів відділів проходять навчання за програмою, затвердженою Міністерством культури.

Авторитет обласної бібліотеки серед мешканців міста стрімко зростає, що підтверджується кількісними показниками її читачів, число яких у цей період досягло близько 14 тис. У 1955 році фонд налічував 214439 примірників. Працювали 22 книгопересувки. Придбано 18976 книг. По радію проведено 10 бібліографічних оглядів. Розпочалася робота над

створенням систематичного каталогу на основі нової схеми десяткової класифікації.

У 1959 році створений обмінний фонд.

У 1962 році продовжується робота над проектом нового приміщення бібліотеки. Директор книгозбірні Пилип Омелянович Гученко (призначений директором у 1959 році) їде до Києва в Український державний інститут проектування міст «Діпроміст» з питання прискорення виготовлення робочої технічної документації для будівництва нового приміщення бібліотеки.

У цей період значна увага приділяється методичній роботі. З метою надання методичної допомоги, узагальнення досвіду роботи, перевірок працівники методкабінету, відділу обробки та комплектування, бібліографи виїжджали в Бобровицький, Ічнянський, Городнянський, Ріпкинський, Козелецький та ін. райони.

У 1964 році Постановою виконкому Чернігівської обласної (промислової) ради депутатів трудящих читальний зал бібліотеки переміщений до приміщення Єлецького монастиря. Розпочав обслуговування користувачів нотно-музичний сектор абонементу.

При читальному залі бібліотеки запрацював сектор патентів. У бібліографічній та методичній діяльності обласної бібліотеки з'явилися елементи наукової та дослідницької роботи. В річному плані виділено окремий розділ – науково-дослідна робота. Складений перспективний план науково-дослідної роботи на 1966–1970 роки.

Згідно з наказом Міністра культури УРСР від 26 січня 1966 року «Про заходи поліпшення діяльності обласних бібліотек Української РСР» затверджено «Типовий статут

обласної бібліотеки» та «Примірну структуру обласної бібліотеки». Відповідно до цих документів бібліотека отримала статус державної обласної наукової бібліотеки універсального профілю.

Подих ідеологічної відлиги 60-х років відчувався скрізь. У бібліотеці організовуються цікаві зустрічі з письменниками Юрієм Збанацьким, Іваном Цюпою та ін.

Відбулася читацька конференція читачів журналу «Дніпро», на якій були присутні письменники Б. Олійник, Б. Комар, В. Лігостов, П. Загребельний.

Створено зведений каталог краєзнавчої літератури, який розкриває не лише фонд бібліотеки ім. В. Г. Короленка, а й фонди інших бібліотек країни. Відкрито новостворений відділ літератури іноземними мовами.

Сімдесяті роки були сповнені новими проектами. 1972 року започатковано видання бібліографічного покажчика «Література про Чернігівську область на ... рік». Перший випуск – за 1970 рік. Покажчики видаються типографським способом.

Створено клуб «Краєзнавець», який виріс із краєзнавчих п'ятниць 1972–1973 років.

В обласній газеті «Комсомольський гарт» раз на два місяці друкувались інформаційні огляди «Чернігівщина в книгах і періодиці».

Започатковано видання бібліографічного покажчика «Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на ... рік» та серію бібліографічних посібників «Письменники – наші земляки». Але найбільш вагомою подією звісно було довгоочікуване, омріяне протягом багатьох десятиліть засновниками, керівниками, співробітниками і читачами бібліотеки власне, сучасне, пристосоване для книжкових фондів і зручне

для читачів приміщення. Так, на початку січня 1974 року постановою бюро обкому КП України № Б-88/16 від 07.01. 1974 року адміністративне приміщення обкому партії по вул. Леніна, 41 (нині проспект Миру) було передано обласній бібліотеці ім. В. Г. Короленка. Корисна площа приміщення – 2 837 кв. м, робоча площа – 1 334 кв. м. Досить швидко працівники освоїли нове для них приміщення. За короткий термін з 10 січня по 13 квітня з приміщення по вул. Попудренка, 60 перевезено 331 590 примірників книг, встановлено стелажі, створено підсобні фонди відділів, центральне книгосховище, довідковий апарат бібліотеки.

Для користувачів бібліотека відкрилась 13 квітня того ж року. В новій структурі передбачено 9 галузевих відділів з підсобними фондами, зокрема нові – відділ технічної літератури з сектором патентів, відділ мистецтв, відділ зберігання фондів, сектор зведеного статистичного обліку, реєстрації читачів.

У 1977 році на засіданні головного комітету Міністерства культури України розглянуто питання роботи бібліотек Чернігівської області. За активну роботу з пропаганди радянської науки і культури та в зв'язку зі сторіччям з дня заснування бібліотека нагороджена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

У 1978 році у зв'язку з виходом на пенсію директор бібліотеки Пилип Омелянович Гученко звільнений, а на посаду директора призначений Лесь Іванович Мазур.

У 80-ті роки для бібліотекарів створені гарні умови праці. Зручні зали сприяли активізації масової роботи. Активно проводилися зустрічі користувачів з українськими письменниками О. Ющенком, В. Дроздом, В. Коломійцем; літературо-

знавцями Ф. Погребенником та В. Винником; художниками Д. Варакутою, В. Ємцем, О. Карпенком, А. Мордовцем, О. Какалом, Т. Федоритенко.

Здійснювалась інформаційна підтримка авторського колективу редакції тому «Звід пам'яток історії і культури. Чернігівська область».

У 1985 році здійснено удосконалення штатної структури ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Наказом управління культури № 97-К відповідно до наказу Міністерства культури УРСР від 21 серпня директором бібліотеки призначений Петро Васильович Грищенко.

Завершено переміщення решти фондів з додаткового приміщення по вул. Пролетарській, 1 (Єлецький монастир) до відремонтованої частини основного приміщення.

За весь час існування бібліотеки книжкові фонди були під суворим наглядом то царської, то радянської цензури. Твори негодних авторів знищувались або відправлялись у так звані спецфонди, до яких доступ мали користувачі лише за особливим дозволом. Тільки у 1988 році такі фонди ліквідовано, а заборонені раніше видання повернуті до відділу зберігання основного фонду. Тоді ж виділено в окрему колекцію фонд рідкісної літератури (1918–1945).

На початку 90-х розпочали надавати платні послуги користувачам, серед них – «нічний абонемент».

З метою урізноманітнення форм роботи щодо популяризації книги у бібліотеці організовано театральний колектив «Бібліобус».

Кінець 90-х – початок 2000-х років став початком комп'ютерної ери та проектної діяльності бібліотеки. Підписано угоди з Міжнародним фондом «Відродження» про

реалізацію проектів «Створення мережі бібліотек, з'єднаних електронною поштою» та «Створення WEB-сервера та робочих місць користувачів для роботи інтернету в Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка». За першою з них придбано перший комп'ютер, модем, принтер, встановлено базову операційну систему. Обладнання встановлене у відділі літератури іноземними мовами. Для реалізації проекту за другою угодою від фонду «Відродження» отримано 10 тис. доларів США. Проект реалізовувався разом з науково-впроваджувальним підприємством «Армпроект». Бібліотека підключена до інтернету.

На виконання «Регіональної програми електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу», затвердженої у 2000 році, укладено угоду з ТОВ «Науково-впроваджувальне підприємство «Армпроект» на розробку системи автоматизованих робочих місць (САРМ «Бібліотека»), розробку модуля підготовки бази даних САРМ «Бібліотека», розробку web-сторінки і її розміщення на сервері.

Прокладена локальна мережа «Бібліотека», яка об'єднала перші 8 комп'ютерів (5 з яких – АРМ в структурних підрозділах бібліотеки), розпочато створення електронного каталогу та єдиної автоматизованої бази даних.

ОУНБ визнана переможцем конкурсу проектів «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)», оголошеного відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні. За кошти гранту придбано обладнання, ліцензійне програмне забезпечення та мережеве обладнання.

У 2006 році вперше проведений обласний конкурс «Краща бібліотека року».

У 2009 році розпочалася реалізація проекту «Бібліоміст», чотиристоронньої партнерської роботи Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства культури і туризму України та Української бібліотечної асоціації, за фінансової підтримки Фондації Білла та Мелінди Гейтс.

Сьогодні бібліотека авторитетний культурно-освітній, науковий та інформаційний заклад. Загальний фонд бібліотеки становить близько 870 тис. примірників документів на 55 мовах світу. Ним користується близько 35 тис. користувачів. Має найбільший в області репертуар періодичних видань. Щорічно передплачується понад 500 назв газет та журналів різної тематики.

Особлива цінність – фонд рідкісної літератури, який нараховує 15 тис. видань: книги, часописи, газети краєзнавчого змісту. Ведеться окремий каталог на рідкісні видання до 1917 року.

Роботу бібліотеки забезпечують 12 структурних підрозділів. До послуг користувачів загальний та 5 спеціалізованих читальних залів; 2 інтернет-центри на 19 робочих місць: новий (за програмою «Бібліоміст») та модернізований (за програмою LEAP «Інтернет для читачів публічних бібліотек»); значний довідково-інформаційний апарат.

Творчу еліту області об'єднує навколо себе «Мистецька вітальня». Щомісяця організовуються виставки художників, фотохудожників, майстрів народної творчості. Учасниками виставки можуть бути як професійні майстри, так і аматори. Багатьох талановитих людей, які згодом стали членами спілок (художників, фотохудожників) України відкрила саме бібліотека.

На сьогодні бібліотека – це не тільки інформаційний центр, а й центр спілкування та освіти. Великою популярністю користуються розмовні клуби: «Спілкуємось англійською», любителів німецької, французької, італійської, іспанської мов, де можна поспілкуватися з волонтерами Корпусу миру, обговорити різноманітні питання. Працюють інформаційний центр «Вікно в Америку», Регіональний центр з питань європейської інтеграції. У Центрі правової інформації спільно з партнерами – фахівцями головного управління юстиції – надається безкоштовна юридична допомога з правових питань. Центр обслуговування користувачів з особливими потребами опікується людьми, яким особливо потрібні увага і спілкування.

Бібліотекою реалізуються проекти: «Інформаційна допомога внутрішньо переміщеним особам – запорука соціальної адаптації», «Бібліотеки і виборчий процес», «PR-офіс сучасних бібліотек Чернігівщини», «У Всесвітній мережі всі покоління».

Щороку для громади Чернігова та області проводиться понад 180 заходів з популяризації книг: літературні вечори, презентації, круглі столи, науково-громадські читання, свята книги; організовуються численні тематичні виставки та перегляди літератури.

Традиційно до святкування Всеукраїнського дня бібліотек проводяться День відкритих дверей, акції безкоштовного запису до бібліотеки, «Я люблю свою бібліотеку», екскурсії бібліотекою, численні заходи популяризації бібліотеки і читання.

З метою професійного навчання працівників бібліотек створений Регіональний тренінговий центр за програмою

«Бібліоміст». Вже понад 400 бібліотекарів області (публічних, вузівських та шкільних бібліотек) пройшли навчання з основ комп'ютерної грамотності, нових бібліотечних послуг з використанням Інтернету та інноваційних змін у бібліотеці.

Активно працює WEB-сайт бібліотеки. До послуг користувачів розділи: новини, послуги, ресурси, електронний каталог, який налічує понад 106 тис. записів з 2000 року, зведений каталог періодичних видань м. Чернігова, електронні краєзнавчі бази даних «Пам'ятні місця», «Відомі особистості». Формування електронної бази даних статей здійснюється з використанням банку даних аналітичних описів статей журналів української періодики Центрально-українського кооперативного каталогу. Повнотекстова електронна бібліотека видань Чернігівщини увійшла у першу п'ятірку серед подібних електронних ресурсів обласних універсальних бібліотек і визнана фахівцями однією з кращих. А повнотекстова база «Періодичні видання Чернігівщини» – єдина в Україні.

Бібліотека постійно підвищує рівень та якість сервісних послуг і ресурсів. Наразі діють онлайн-запис, віртуальна довідка, планується онлайн-замовлення та бронювання книг.

Працівниками Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка ведеться значна видавнича робота. Щороку видаються «Література про Чернігівську область за ... рік», «Календар знаменних і пам'ятних дат», «Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси», серії «Історики та краєзнавці Чернігівщини», «Письменники – наші земляки», численні тематичні бібліографічні видання.

Досягнення бібліотеки неодноразово висвітлювалися на шпальтах професійних часописів («Бібліотечна планета»,

«Бібліотечний форум», «Вісник книжкової палати») та у ЗМІ як місцевих, так і всеукраїнських.

Працівники бібліотеки роблять все можливе для якнайкращого забезпечення сучасного рівня обслуговування. Допомагають своїм користувачам здобути знання та вдосконалити професійну майстерність, зберігають кращі наукові, просвітницькі та культурні традиції рідного краю. За високі досягнення в праці колектив нагороджений Подякою Міністерства культури.

Відзначаючи 140-річний ювілей, працівники бібліотеки продовжили дослідження історії Чернігівської ОУНБ, яке було розпочате ще у 2002 році. Опрацьовані звіти, накази бібліотеки. У процесі дослідження були виявлені нові архівні документи, матеріали з періодичних видань. Результатом цих напрацювань стали черговий випуск бібліографічного покажчика «Духовна скарбниця краю. 2013–2016 роки», дослідження «Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Хроніка подій. 1977–2016 рр.» та збірник архівних матеріалів, укладений спільно з Чернігівською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка у документах та матеріалах. Випуск 1. (1877–1945)».

За 140 років бібліотека пройшла нелегкий шлях: пережила дві війни, зміни влади, поневіряння у непристосованих приміщеннях, двічі починала свою діяльність з нуля, але попри все вижила, вистояла і розвивається, постійно втілюючи нові ідеї, нові технології.

Список використаних джерел та літератури:

1. Устав Черниговской общественной библиотеки // Черниговские губернские ведомости. – 1896. – № 14. – 18 февр. – Офиц. часть.
2. Русова Софія. Мемуари. Щоденник. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – С. 63.
3. О ходатайстве правления Черниговской общественной библиотеки допустить в библиотеку все книги, разрешенные цензурой // Земский сборник Черниговской губернии. – 1905. – № 3. – С. 8–9.
4. Бурный Н. Я. Чернигов (Заметки и наблюдения) / Н. Я. Бурный // Южные записки : еженед. журн. – Одесса, 1905. – № 13 (27 марта). – С. 39–45.
5. Інструкція про перехід бібліотек на самоокупність, затверджена колегією Губполітосвіти // Державний архів Чернігівської області (ДАЧО). – Ф.Р. – 593. – Оп. 1. – Спр. 650. – Арк. 45.
6. Роган С. Бібліотека ім. Короленка потребує негайної допомоги // Більшовик. – 1933. – 16 листоп.
7. «Стан бібсправи на Чернігівщині» // Бібліотека у соціалістичному будівництві. – 1934. – № 2. – С. 39–41.
8. «Акт от июня 1-го дня 1944 г. [Составлен в том, что в ночь с 23 на 24 августа 1941 г. зажигательными бомбами, сброшенными фашистской авиацией, помещение областной библиотеки со всем инвентарем, оборудованием и кн.фондами сгорело] // ДАЧО. – Ф.Р. – 4918. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 18.
9. Постанова виконкому Чернігівської обласної ради депутатів трудящих та бюро Обкому КП(б)У «Про поновлення роботи Чернігівської обласної бібліотеки ім. Короленка» // ДАЧО. – Ф.Р. – 5036. – Оп. 2. – Спр. 2. – Арк. 107.

10. Гученко П. Скарбниця людських знань // Деснянська правда. – 1977. – 30 квіт.

11. Про нагородження Чернігівської державної обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка Почесною Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР: Указ Президії Верх. Ради Укр. РСР від 28 квіт. 1977 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1977. – № 19. – С. 276.

12. Грищенко П. Реабілітована книга // Чернігівський вісник. – 1988. – 15 груд. – С. 7.

13. Вечоренко П. Через інтернет – до світової культури // Деснянська правда. – 1998. – 28 верес.

УДК 027(477.51-2)(091)-047.37

Ніна Мокросноп

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕК СНОВСЬКОГО КРАЮ

Бібліотеки Сновщини постійно приділяють увагу вивченню історії рідного краю, в якій своє місце займають і книгозбірні. Впродовж багатьох років у районній, а з 1978 року центральній бібліотеці накопичувались газетні публікації та світлини з життя бібліотек, збирались спогади ветеранів, занотовувались цікаві розповіді з бібліотечного життя.

Новий поштовх цій роботі дали ініціативи Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Любов Василівна Феофілова, яка у 1987–2007 роках обіймала посаду заступника директора з наукової роботи, ініціювала видання щорічного бібліографічного покажчика «Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси» (1998 р.) і зорієнтувала центральні бібліотеки на

видання ретроспективних бібліографічних покажчиків та вивчення історії своїх бібліотек. Таким чином, наша центральна бібліотека почала щорічно передавати до ОУНБ списки власних публікацій для включення до загально-обласного покажчика і розпочала роботу над створенням ретроспективного бібліографічного покажчика «Бібліотеки Щорсівщини на сторінках преси» (нині Сновщини), який і з'явився у 2007 році. До нього увійшло більше 1080 описів статей, що супроводжуються анотаціями, які несуть статистичну та фактографічну інформацію. Хронологічні межі – 1899–2006 рр.

Бібліографічний покажчик вміщує розділ «З історії розвитку бібліотек Щорсівщини» (нині Сновщини), допоміжний географічний покажчик населених пунктів, що згадуються у документах, та список скорочень. Цьогоріч якраз 10 років від його видання і він є єдиним, що дає найповнішу картину діяльності бібліотек Сновщини за 107 років.

Пошукова науково-дослідна робота з історії розвитку народних бібліотек-читалень Чернігівщини кінця XIX – початку XX ст., розгорнута групою фахівців ОУНБ ім. В. Г. Короленка, дала нам змогу отримати копії документів з обласного архіву, які свідчили про розвиток бібліотек Городнянського повіту в цей період. У них була інформація і про бібліотеки на території нині Сновського району. Її аналіз дав нам можливість скласти історію розвитку бібліотечної справи у нашій місцевості починаючи з 1899 року.

Постановою Городнянських повітових зборів ще у 1886 році було вирішено відкрити бібліотеки-читальні у ряді населених пунктів, серед яких Стара Рудня і Нові Боровичі, і ставилося питання про відкриття бібліотек у селах В. Щимель,

Кучинівка, Хотуничі. Але через відсутність коштів замість запланованих 40 бібліотек-читалень відкрито тільки 6 у 1897 році. Аналізуючи наявні документи Городнянського повіту стосовно відкриття народних бібліотек, можна припустити, що більшість відкривалась у 1898–1899 рр. Було все: несвоєчасне надходження коштів на відкриття і утримання, недостатня кількість книг і періодики, відсутність приміщень і фахівців, дольова підтримка Комітету тверезості і пожертвувані 200 руб. землевласницею с. Смяч М. П. Писаревою на відкриття бібліотеки у своєму селі.

Історія становлення бібліотек у нашому краї оприлюднювалась на сторінках районної газети і зараз використовується під час заходів з популяризації бібліотеки і читання. Центральна бібліотека брала участь у обласних і міжнародних науково-практичних конференціях з питань вивчення історії бібліотек регіону.

Не можна не відзначити, що, до початку планомірного розвитку мережі земських бібліотек-читалень, наприкінці ХІХ ст. у Городнянському повіті існувала невелика кількість книгозбірень, здебільшого при навчальних закладах.

І ось, працюючи з першоджерелами, Любов Феофілова звернула увагу на публікації священника Свято-Троїцької церкви села Хотуничі Городнянського повіту (нині Сновського району) Миколи Гавриловича Архангельського на сторінках «Прибавление к Черниговским епархиальным известиям».

Виявилось, що 9 травня 1891 року було відкрито безплатну народну бібліотеку при церкві з ініціативи і за кошти священника. Любов Василівна дослідила історію цієї бібліотеки, що була створена, як символічний пам'ятник сину, який помер, і проіснувала 10 років. Зробила спробу прослідкувати долю

священика, який ніс світло знань своїм прихожанам. Її дослідження у 2001 році були надруковані у районній газеті «Промінь», а у 2016 році, у доповненому вигляді, були видані Сновською центральною бібліотекою під назвою «З вірою і книгою до світла знань» (з історії народної бібліотеки при Свято-Троїцькій церкві с. Хотуничі).

Презентація книги відбулася у центральній бібліотеці, вона є у фондах ОУНБ ім. В. Г. Короленка і представлена у її електронній бібліотеці.

У 2012 році центральною бібліотекою було здійснене видання «Бібліотека. З історії становлення у м. Щорс» (нині Сновськ). Його джерельною базою стали документи з Чернігівського архіву, надані обласною бібліотекою, з Сновського архіву, публікації з друкованих видань, рукописні спогади працівників бібліотеки та її читачів, фотоархів, який зберігається у бібліотеці та сучасний фотолітопис бібліотечних справ.

Становлення бібліотеки у нашому місті нічим не відрізнялось від цього процесу на Чернігівщині наприкінці 19 століття, крім моментів, обумовлених місцевими особливостями. Коржівська (нині Сновська) бібліотека знаходилась у робітничому селищі. Будівництво залізниці та її інфраструктури привело сюди людей різних національностей, фахівців різної справи і, здебільшого, грамотних. Старожили згадували, що по вулицях ходили залізничники у гарній формі і білих рукавичках, а бібліотека, на думку Городнянської повітової управи, виділялась серед інших кількістю читачів і їх інтелігентністю.

На жаль, точну дату відкриття бібліотеки у Коржівці не встановлено, та є припущення, що це 1898–1899 рр. А вже у

1905 році, як свідчать документи, вона єдина з 27 розміщена в окремому приміщенні і добре устаткована, є штатна бібліотекарка. Та, як і інші, має недостатньо коштів на утримання, книги і періодичні видання майже не надходять.

Незважаючи на це, бібліотека посідає третє місце за кількістю видань серед бібліотек повіту, за кількістю читачів – друге, за кількістю книговидач – перше. (З доповіді повітової управи «Про безплатні бібліотеки-читальні» 1912 р.).

25 вересня 1915 року затверджується новий «Устав земської народної бібліотеки-читальні», який вводить принципи громадськості в її організацію і визначає обов'язки бібліотечної ради. Саме Сновська бібліотека визнається Городнянською повітовою радою найбільш придатною для такої реорганізації.

У 1995 році центральна бібліотека урочисто відзначила 80-річчя цієї значної події в історії становлення бібліотеки у Сновську.

Багато складних і радісних сторінок було в історії Сновської центральної районної бібліотеки, а з цього року Сновської центральної бібліотеки Сновської міської ради, яка продовжує справу своїх попередників.

1959 рік – присвоєння звання «Бібліотека відмінної роботи».

1960–1970 рр. – добудова приміщення бібліотеки.

1984 р. – комплексна перевірка комісії Міністерства Культури України. За підсумками – виділення бібліобуса.

1986 р. – присвоєння імені 40-річчя Перемоги за високий рівень патріотичного виховання молоді.

1990 р., 1999 р. – добудова і газифікація приміщення бібліотеки.

2000 р. – Зустріч з засновником Президентського фонду «Україна» Леонідом Кучмою. Домовленість про передачу книг та комп'ютера.

2008 р. – відкриття інтернет-центру для користувачів центральної бібліотеки.

Цей перелік можна продовжувати, життя вимагає не відставати від вимог часу, а працювати на випередження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Анкета для районной библиотеки [1923 г.] – ДАЧО. – Ф.Р. – 594. – Оп. 1. – Спр. 103. – Арк. 14.

2. Бібліотеки Щорсівщини на сторінках преси : бібліографічний покажчик / Щорська центральна б-ка ім. 40-річчя Перемоги. – Щорс, 2007. – 111 с.

3. Доклад № 64 Городнянской уездной земской управы о реорганизации Сновской земской народной библиотеки-читальни / Городнянскому очередному уездному земскому собранию сессии 1915 года. // Журн. Городнянского очередного уездного земского собрания чрезвычайных созывов 5 апр. и 28 дек. 51 очередной сессии 1915 года. – Городня, 1916. – С. 295–298.

4. Доклад № 93 Городнянской земской управы о земских библиотеках / В Городнянское очередное уездное земское собрание XII сессии 1905 г. – ДАЧО. – Ф. – 145. – Оп. 3. – Спр. 279. – Арк. 121–131.

5. Доклад № 104 Городнянской уездной земской управы о пополнении прочетными книгами народных бесплатных библиотек-читален / Городнянскому Очередному Уездному Земскому собранию 45 сессии 1909 года // Журн. Городн. уездного земского собрания чрезвычайных созывов 17 февр. и

22 февр. внеочередной 28 февр. 1909 года. – Городня, 1909. – С. 236–237.

6. З історії бібліотек Городнянщини : бібліографічний покажчик. Вип. 1. / Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Городнянська центральна бібліотека. – Чернігів, 1997. – 19 с.

7. Соколова Р. Г. Штрихи истории и завет молодым [Рукопись] / Роза Соколова. – Щорс, 1993. – 11 с.

8. Феофілова Л. З вірою і книгою до світла знань : (З історії народної бібліотеки при Свято-Троїцькій церкві с. Хотуничі) / Любов Феофілова ; Сновська ЦРБ. – Сновськ, 2016. – 33 с.

9. Феофілова Л. З історії бібліотек Городнянщини у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Любов Феофілова // Бібліотечна планета. – 2003. – № 2. – С. 28–31.

10. Устав Сновской земской народной библиотеки-читальни // Журнал Городнянского очередного уездного земского собрания чрезвычайных созывов 5 апр. и 28 дек. 51 очередной сессии 1915 года. – Городня, 1916. – С. 297–299.

УДК 94(477.51-25):025.7/.9

Тамара Демченко

ІДЕЇ МАКСА НОРДАУ В РЕЦЕПЦІЇ ІЛЛІ ШРАГА (З ІСТОРІЇ ОДНОГО ЗБРАННЯ ТВОРІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ)

Книги, що колись були придбані для Чернігівської громадської бібліотеки й частково перейшли у фонди нинішньої ЧОУНБ імені В. Г. Короленка, приховують чимало

цікавих історій про людей, котрі їх не тільки читали, але й доречно використовували в громадській діяльності.

Двадцять років тому вийшла книга, де зібрані вибрана публіцистика, листи та деякі інші документи особового походження І. Шрага. Чільне місце у ній посідають «Листи з Чернігівщини», що друкувалися на сторінках галицького часопису національно-демократичного спрямування «Правда» у 1892–1895 рр. Поміж них особливу увагу привертає лист VII «Про науку в школах народних українською мовою» [1, с. 94–103]. Вся доказова база цієї гострої публіцистичної статті, котра не втратила своєї актуальності, на жаль, і нині, побудована на аргументах книги Макса Нордау «Парадокси: в пошуках істини» (1885 р.), що здобула свого часу гучний успіх в європейських інтелектуальних колах [2; 3]. Україна не стала внятком. У «Каталозі» Чернігівської громадської бібліотеки зазначені 12-ти томне видання цього автора російською мовою, здійснене в Києві у 1902–1903 рр., і ще з десяток одиниць зберігання – книги, що виходили в Санкт-Петербурзі і Москві. На жаль, до наших днів дійшов тільки 12-томник (у 6 книгах) [4, с. 244].

Безумовно, І. Шраг не міг скористатися київським виданням, бо його власна публікація датована 1894 р. Отже, чернігівський адвокат читав або перше російськомовне видання книги (на жаль, у довідниках не вказано рік його появи), або ж німецькомовний оригінал. Батько І. Шрага, як відомо, був не російським німцем, а переїхав із Саксонії до України уже дорослим. Ймовірно, що його син міг вільно читати по-німецьки.

Хто такий Макс Нордау і чим його ідеї так зацікавили чернігівського діяча? По-перше, це – відомий письменник і

мислитель рівня Фрідріха Ніцше. Вже згодом так трапилося, що про нього забули. Автор післямови до сучасного російського видання найпопулярнішої книги М. Нордау «Виродження» назвав його «великим незнайомцем» [5]. Макс Нордау (справжні ім'я та прізвище – Симон Зюдфельд) народився у 1849 р. у Пешті (Австрійська імперія) в небагатій інтелігентній єврейській родині. Він закінчив медичний факультет Пештського університету, багато мандрував по Європі, ще більше писав до західноєвропейських періодичних видань. Талант письменника виразно сатиричного забарвлення у цієї людини поєднувався з філософським покликанням та пропагандою моральності [6]. З кінця 1880-х рр. і до смерті (1923 р.) М. Нордау жив у Парижі. До речі, він був одним із засновників і керівників сіоністського руху в Європі.

Точкою дотику інтересів і поглядів чернігівського адвоката, земського діяча й широкого адепта українського визвольного руху Іллі Шрага (1847–1919) та інтелектуала європейського рівня стало національне питання.

У книзі «Парадокси» є порівняно невеликий розділ «Національність». Саме його ідеї і привернули увагу українського діяча, коли він збирав матеріали для доповіді на земських зборах про потребу запровадити в початковій школі українську, «народну», мову. У сьомому «листі» стисло викладено зміст доповіді, що прозвучала у грудні 1893 р. у Чернігові. Посилаючись на досвід Галичини та докази відомих вчених-педагогів, її автор зробив логічний висновок: «Невідомо, що скаже з поводу сего Чернігівське зібрання, але мені здається, що всякий такий внесок, [...] матиме користь для української справи: не можна-ж справді мовчати про ті страшенні утиски, яким підпадає українська мова, всюди

заборонена» [1, с. 96]. Далі І. Шраг дав стислий огляд історії мовної проблеми на Чернігівщині, яка порушувалася, щоправда, без особливих сподівань на успіх ще з 1881 р. [1, с. 98–100], і переніс розгляд наболілого питання в іншу площину – національної політики. Саме для того, щоб висвітлити цей аспект, він і звернувся до вищеназваної праці М. Нордау. Ми нарахували 5 прямих цитат із «Парадоксів». І. Шраг хоча й викладав їхній зміст без лапок, але дуже близько до тексту. Ця обставина свідчить на користь того, що чернігівець читав працю в оригіналі, і, не будучи упевненим у якості свого перекладу, волів переповісти своїми словами ті думки, що привернули його увагу. І. Шраг поділяв переконання цитованого ним автора, що національна мова виступає головною ознакою національності, його також обурювало, що знаходяться люди, котрі вважають «національне питання» «шарлатанством». У «Листі з Чернігівщини» розлого розкривається зміст концепції М. Нордау щодо ролі рідної мови: «У мові виявляється весь чоловік» [1, с. 101]. Але за умов, коли народ перебуває під владою іншої, пануючої нації, його змушують відмовлятися від надбання предків: «Яку вагу мають кайдани на руки і на ноги, коли їх порівняти до кайданів, що накинуто на мову? Людині бракує найміцнішої зброї для впливу на інших людей, і вона почуває себе скаліченою і знівеченою» [1, с. 102]. З гіркотою наводить І. Шраг слова М. Нордау, що той «не може зрозуміти зрадників, що зрікаються своєї національності» (подивився б на нас, може б зрозумів...). Від мови зрікаються через нерозум, страх, зі слабкої волі, або з «особистої користі». Цих останніх М. Нордау називав найгіршими словами, а І. Шраг їх повторював [1, с. 102]. Однак М. Нордау вважав, що люди не

такі вже й погані, вони цупко тримаються за своє (мова, культура, звичаї) і масово не підуть на зраду. Але в такому випадку вони повинні боротися з пануючим народом і державою, що його представляє – іншого не дано.

Цікаво й повчально порівняти два тексти І. Шрага з однієї тематики.

У 1895 р. друкований орган чернігівських земців опублікував його доповідь про дозвіл на викладання в народних школах на «місцевій, народній мові» [7]. Доповідач, обгрунтовуючи потреби запровадження української мови в початкових школах губернії, цитував або покликувався на добрий десяток європейських і російських вчених – педагогів, істориків освіти, але ім'я Макса Нордау не згадував узагалі. Надто крамольними виглядали його ідеї в застосуванні до російської дійсності. На закінчення І. Шраг, очевидно, вимушено навів і такий аргумент на захист національної школи: народна мова сприятиме кращому засвоєнню російської [7, с. 731]. Політичні міркування відсутні зовсім.

Порівняння демонструє рівень свободи слова в Російській і Австро-Угорській імперіях. Даний факт переконливо свідчить, що діячі українського національно-визвольного руху цікавилися й охоче переймали аргументацію провідних європейських мислителів.

Список використаних джерел та літератури:

1. І. Л. Шраг. Документи і матеріали / Упоряд. В. М. Шевченко та ін. – Чернігів, 1997. – 166 с.
2. Нордау М. Собрание сочинений в двенадцати томах. – Киев : Издание Б. К. Фукса, 1902. – Т. 2. – 220 с.

3. Нордау М. В поисках за истиной («Парадоксы»). – Минск : Беларуская Энцыклапедыя, 2006. – 384 с.
4. Каталог книг Черниговской общественной библиотеки. – Чернигов : Типография Губернского земства, 1905. – 286+20 с.
5. Толмачев В. М. В борьбе за «великого незнакомца»: Послесловие // Нордау М. Вырождение; Современные французы / пер. с нем. – Москва : Республика, 1995. – С. 385–389. – (Прошлое и настоящее).
6. Венгерова З. Макс Нордау : [Очерк жизни и деятельности] // Нордау М. Собрание сочинений в двенадцати томах. – Киев : Издание Б. К. Фукса, 1903. – Т. 12. – С. III–XVII.
7. Земский сборник Черниговской губернии. – 1895. – № 1, 2, 3. Приложение № 92. – С. 720–731.

УДК 01:908](477.51)(091)

Ольга Гейда

ВИТОКИ КРАЄЗНАВЧОЇ БІБЛІОГРАФІЇ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Бібліографія – підрозділ науки про друковані видання, завданням якої є виявлення, облік, опис, систематизація і аналіз творів друку – особливо необхідною стає на початку ХІХ ст., у зв'язку з суттєвим збільшенням друкованих видань та необхідністю їх обліку та популяризації. Бібліографія як наукова дисципліна остаточно сформувалася лише в 20-ті рр. ХХ ст. У ХІХ – на початку ХХ ст. українська бібліографія відзначалась чималим досвідом і певними здобутками. Разом з

тим, узагальнюючих праць, спеціально призначених цьому важливому аспекту українського бібліографознавства, не було.

Розробку теорії бібліографічного опису започаткували на початку XIX ст. викладач навчального курсу бібліології Кременецького ліцею, пізніше перший бібліотекар Київського університету П. Й. Ялковський у «Елементарному курсі бібліографії для учнів Волинського ліцею» та трактаті для працівників бібліотек «Про бібліографію і необхідних для бібліотекаря знаннях оної» 1809 р. та російський бібліограф В. С. Сопіков [1].

У своїх працях вони майже одночасно почали обґрунтовувати необхідність спеціального опису книжкових та рукописних зібрань, розробляти принципи та структурні елементи бібліографічних списків. У 1849–1852 рр. з ініціативи Російського географічного товариства та Академії наук вийшли у світ чотири книги німецькомовного видання «Опыт указателя источников древнего и нового времени для изучения географии, топографии, этнографии и статистики Российской империи» географа І. Ф. Штукенберга («Указатель для изучения России в отношении географии, топографии, этнографии и статистики» (на немецком языке, 4 книги, 1849–1852)). Поняття бібліографії у той час тільки формувалося та розумілося так: «Библиография есть книгоописание. Заслуга ея – привести в известность и описать книгу или рукопись, определить ее отдельное существование. Некоторые идут дальше и полагают, что сверх сказанного, библиограф обязан определить качество издания, сравнить текст разных изданий, указать источники сочинения, заимствования» [2]. Під впливом загальної активізації інтересу до опису книжкових та

періодичних видань починає розвиватися і краєзнавча бібліографія.

Започаткування бібліографічних описів літератури про Чернігово-Сіверщину як історичний регіон відноситься до середини XIX ст. Цей процес безпосередньо пов'язаний з діяльністю перших історичних товариств, розробкою питань про завдання та методи наукової бібліографії, активізацією історичних досліджень регіону загалом.

Почесну першість серед бібліографів Чернігівщини XIX ст. займає Олександр Матвійович Лазаревський. Його внесок у розробку регіональної бібліографії важко переоцінити. Перша спроба бібліографічного покажчика «Опыт указателя источников для изучения Малороссийского края в историческом и географическом отношениях» побачила світ на сторінках газети «Черниговские губернские ведомости» (далі – ЧГВ) у 1853 р. У передмові до покажчика автор визнавав, що недоопрацювання та пропуски у покажчику неминучі, бо укласти детальний покажчик джерел доволі складно, в першу чергу тому, що більшість з публікацій розкидані по сторінках періодичних видань, а передивитися всі без винятку (при відсутності зведених покажчиків змісту) взагалі неможливо. Однак, підсумовуючи, Олександр Матвійович зазначав, що розуміючи користь такого покажчика, він таки узяв на себе відповідальність за укладання якомога повнішого списку «наскільки дозвоятимуть сили та засоби мої» [3]. Покажчик складався з двох великих розділів: історія та географія. Історичний поділено на власне історичний, описи церков та монастирів, старожитності, біографічний. Географічний відповідно висвітлює топографічні та статистичні описи, етнографічні праці, описи мандрівників. Загалом у покажчику

описано 275 найменування джерел, що видані у межах Російської імперії російською мовою. При огляді деяких праць автор подає короткий зміст праці (особливо для тих, назви яких не розкривають повноти їх змісту), а також вміщує відомості про найпомітніші рецензії на описані твори. І хоча покажчик охоплював територію всієї Лівобережної України (у межах Чернігівської, Полтавської та Харківської губерній і Києва), більш ніж половина зібраних джерел відноситься до історії Чернігово-Сіверщини. До недоліків праці О. Лазаревського можна віднести відсутність у деяких позиціях вказівки про місце видання та сторінки публікації, а також порушення алфавітного та хронологічного принципу переліку. Але ж не треба забувати, цей покажчик було укладено дев'ятнадцятирічним гімназистом, який для епіграфа своєї роботи, як справжній романтик, обрав слова Самійла Величка: «Ласкавий чительнику, если покажется тебе в сем деле моем що подзорное и несправедное то може и так есть... Трудно было домацатися совершенного о всем ведения и правды».

Справедливості заради треба підкреслити критичне ставлення самого О. Лазаревського до своєї праці. Вже наступного, 1854 р., знов таки ж на сторінках «Чернігівських губерньських відомостей», було опубліковано продовження – покажчик публікацій з історії Малоросії. У передньому слові автором зазначалося, що «в даний час бібліографічних покажчиків до періодичних видань з'являється все більше і більше, що підтверджує безсумнівну їх важливість для фахівців. Тож, після виходу першого покажчика, я побачив у ньому значні недоліки, саме це підштовхнуло мене зайнятися виправленням та доповненням моєї праці, тим більше, що вона заслужила на схвальні відгуки» [4].

Наукова громадськість швидко відреагувала на появу покажчиків О. Лазаревського. У «Вестнике императорского географического общества» та «Журнале Министерства народного просвещения» писали: «при всей неполноте этого «Указателя» нельзя не быть благодарным составителю его, тем более, что он намерен напечатать дополнительный указатель, где будут помещены опущенные и вновь вышедшие сочинения» [5]. На сторінках губернської газети згодом було опубліковано доповнення до покажчика О. Лазаревського авторства П. С. Єфименка [6] та покажчик у формі біобібліографії авторства Г. М. Геннаді [7], що поділявся на відділи по особах, які діяльністю чи народженням пов'язані з Україною.

Напевно, що цікавість до такого роду копіткої роботи з виявлення та опису літератури захопила О. Лазаревського, і він невдовзі озвучує читачам свої наміри у подальшому робити щорічні огляди книг з історії Лівобережної України. Тож упродовж трьох наступних років (1856–1858 рр.), поки навчався на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету, веде спеціальну бібліографічну рубрику на сторінках «ЧГВ» під назвою «Украинская литературная летопись», в якій подає огляд змісту нових видань з історії, етнографії та статистики українських губерній, серед яких твори М. Максимовича, М. Маркевича, П. Куліша, М. Білозерського, Г. Милорадовича, П. Огієвського, Філарета (Гумілевського) з історії Чернігівщини [8].

Результатом кількарічної праці у галузі бібліографії стало видання «Указателя источников для изучения Малороссийского края» з присвятою своєму вчителю та людині, яка серед

інших сформувала інтерес Олександра Матвійовича до історії – Осипу Максимовичу Бодянському [9].

Про свої амбітні наміри Лазаревський у травні 1858 р. писав редактору «Чернігівських губернських відомостей» О. В. Шишацькому-Іллічу: «Указатель мой готов и на следующей думаю неделе отправитъ к Вам с Вашего позволения 20 экз [экземпляров]; я нашел возможным с прежде объявленной цены скинуть 15 к., т. е. он будет стоить 60 к. Во 2-м вып. моего Указателя я думаю сообщить кое-какие сведения и об источниках рукописных – это почти необходимо. Не можете ли Вы помочь мне, а через это и всем интересующимся делом. В П[етер]б[урге] на этот счет поживиться трудно; впрочем в Публ[ичной] библиотеке тоже есть кое что» [10].

У передмові укладач намітив план видання: перший випуск мав би описати книги та джерела, видані російською мовою у межах Російської імперії, другий – рукописні матеріали та статті, вміщені на сторінках губернських відомостей, третій – іноземні джерела з історії українських губерній. По закінченні роботи у третьому випуску планувалося також видати алфавітний (авторів) та географічний покажчики. На жаль, світ побачив лише перший випуск праці. У покажчику описано 554 позиції джерел та літератури з історії України, які вийшли до 1857 р. Книги та публікації у періодичних виданнях розташовані у хронологічному порядку, опис містить повну назву, місце та рік видання, вказівки про місце зберігання примірників та їх повноту (коли йдеться про рідкісні видання та редакції літописів), зміст книги та рецензії на її появу у друку. У якості джерел для укладання покажчика О. М. Лазаревський використав найбільш відомі на той час

бібліографічні описи П. Строева та В. Сопікова, опис рукописів бібліотеки Рум'янцевського музею та бібліотеки графа О. С. Уварова. До речі, бібліофільські уподобання Олександра Лазаревського, напевно, сформувалися ще тоді, коли він упродовж чотирьох років працював бібліотекарем у О. С. Уварова та уклав перший опис цього розкішного книжкового зібрання. Серед недоліків покажчика слід вказати на нерівномірність описів (подекуди неповноту, подекуди взагалі відсутність відомостей про видання) та епізодичне залучення тогочасних загальноросійських періодичних видань. Хоча такі раритетні видання як перший в Російській імперії щомісячний науково-популярний журнал «Ежемесячные сочинения» та книга «Архив историко-юридических сведений, относящихся до России» знайшли відображення у покажчику.

Відгуки сучасників на появу унікальної для України бібліографічної праці О. М. Лазаревського не забарилися і були однозначно схвальними. У листі до Олександра Матвійовича від 8 червня 1858 р. О. Бодянський дякував за надісланий примірник «Указателя» і зазначав, що «давно в нем настояла нужда, давно следовало бы за него взяться кому ни есть из малороссиян» [11]. Тодішній декан історико-філологічного факультету Петербурзького університету, відомий славіст та знавець літератури Ізмаїл Срезневський на сторінках «Известий» Російської академії наук визнавав: «само собой разумеется, что пропуски были неизбежны, не говоря уже о тех книгах, которые изданы вне пределов России. Но по древнему выражению мниха Храбра – «о удобее есть послежде потворити, ниже первое сотворити». Дело начатое все-таки прекрасно и сомнения быть не может, что сам составитель г. Лазаревский в прибавлении представит добавление к

нему» [12]. У спеціалізованому журналі критики «Атеней», який видавав бібліотекар Московського університету Є. Корш, поряд з покажчиком відомого на той час бібліографа Г. Геннаді опублікована рецензія і на роботу О. Лазаревського, в якій скромна праця визнана «драгоценнейшим матеріалом. Первый выпуск составлен чрезвычайно тщательно, без сомнения будет принят с благодарностью занимающимися малороссийской историей» [13].

І дійсно, така оцінка спеціалістів стала передбаченням. За визначенням І. Корнейчика, «бібліографічні праці Лазаревського зіграли основоположну роль у процесі становлення української національної бібліографії та стимулювали розвиток української краєзнавчої бібліографії» [14]. Покажчики О. М. Лазаревського став поштовхом до активізації подальших книгознавчих студій в регіоні. Розуміючи, що призначення на державну службу скоротить час для наукових занять, О. М. Лазаревський підштовхує до подібної роботи своїх знайомих. Очевидно, саме під впливом бібліографічної діяльності О. Лазаревського у Чернігові побачили світ три подібні покажчики, упорядником яких виступив відомий знавець місцевої старовини Г. Милорадович. У 1857 р. у спеціальному додатку до «Черниговских губернских ведомостей» було опубліковано перший покажчик змісту неофіційної частини газети за 1838–1858 рр., на шпальтах якої за підрахунками автора побачило світ більше чотирьох сотень краєзнавчих публікацій, «які стануть у пригоді тим, хто вивчає історію Малоросійського края» [15]. У 1859 р. укладено покажчик іноземних джерел та праць з історії України [16] та біобібліографічний покажчик праць, присвячених видатним діячам Лівобережної України [17].

Вже 1860 р. Олександр Матвійович писав Гр. Милорадовичу: «Хорошо бы Вы сделали, если б осмотрели Черниговских монастырей библиотеки с целью пополнить Ваш указатель иностранных источников. Там много есть польских брошюр, печатавшихся в Чернигове и Н[овгороде]-Северске, очень важных для истории Малороссии. Там же теперь архипастырь человек сам любознательный и следовательно готовый способствовать всяким делам подобного рода» [18]. Як наслідок таких порад, була співпраця Г. Милорадовича з «Чернігівським листком» Л. Глібова [19], на сторінках якого він вміщує декілька бібліографічних заміток про перевидані у Парижі джерела з історії України XVII ст. – «Історію війни козаків проти Польщі» П. Шевальє (1859) та «Опис України» Г. Л. де Боплана (1861) [20]. Крім того, у цьому ж часописі з'явилася його публікація під назвою «Ещё заметка о книгопечатании в Черниговской губернии в XVII столетии», в якій наведено відомості та стислі описи двадцяти чотирьох видань, які побачили світ на теренах Чернігово-Сіверщини у XVII ст. [21].

Ставши секретарем Чернігівського губернського статистичного комітету, який на той час був єдиною офіційною інституцією, що могла проводити науково-дослідницьку роботу з вивчення історії, етнографії та статистики регіону, Олександр Матвійович планує на сторінках друкованого органу «Записок Чернігівського губернського статистичного комітету» започаткувати та вести рубрику бібліографії, яка б мала на меті виявлення та опис праць з історії Чернігівської губернії [22].

Олександр Матвійович Лазаревський не залишив після себе спеціальних бібліографічних праць з історії краю, але майже

усе, що було зроблено ним у цій царині впродовж другої половини XIX ст., так чи інакше вплинуло на становлення краєзнавчої бібліографії на Чернігівщині.

Список використаних джерел та літератури:

1. Розет Р. И. Лекционный курс П. О. Яркового по библиографии / Р. И. Розет // Советская библиография. – 1956. – Вып. 42. – С. 56–60 ; Сопиков В. С. Опыт российской библиографии : в 5 томах / В. С. Сопиков. – Санкт-Петербург, 1813–1821.

2. Атеней (журнал критики, современной истории и литературы). – Москва, 1858. – Часть 5. – № 43. – С. 505–507.

3. Лазаревский А. М. Опыт указателя источников для изучения Малороссийского края в историческом и географическом отношениях / А. М. Лазаревский // Черниговские губернские ведомости. – 1853. – № 45/46. – Ч. неофиц. – С. 415–416.

4. Лазаревский А. М. Обзорение книг и статей периодических изданий, относящихся к истории и географии Малороссийского края / А. М. Лазаревский // Черниговские губернские ведомости. – 1854. – № 8/9. – Ч. неофиц., 1855. – № 3.

5. Журнал Министерства народного просвещения. Ч. LXXXI (январь – март). – Санкт-Петербург, 1854. – Отдел VII. Смесь.

6. Черниговские губернские ведомости. – 1860. – № 9, 20.

7. Геннади Г. Н. Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии / Г. Н. Геннади // Черниговские губернские ведомости. – 1855. – № 8. – С. 56–60; 1856. – № 16 – С. 121–123.

8. Украинская литературная летопись // Черниг. губ. вedom. – 1856. – № 7, 8, 12, 19, 38, 49, 51 ; 1857. – № 47–49 ; 1858. – № 4, 7, 13, 14, 15.

9. Лазаревский А. М. Указатель источников для изучения Малороссийского края / А. М. Лазаревский. Вып. I. – Санкт-Петербург : Типография губернского правления, 1858.

10. Лист О. М. Лазаревського до О. В. Шишацького-Ілліча від 4 травня 1858 р. // Український археографічний збірник. – Київ, 1927. – Том 2. – С. 275.

11. А. Л. Четыре письма О. М. Бодянского. 1855–58 гг. // Киевская старина. – 1889. – № 11. – С. 450.

12. Известия Императорской академии наук по отделу русского языка и словесности. – 1858. – Том. VII. – Вип. 2. – Отдел библиографические заметки о новых книгах. – С. 120–121.

13. Атений. – Москва, 1858. – Часть 5. – № 43. – С. 508–511.

14. Корнейчик И. И. Краеведческая библиография на Украине / И. И. Корнейчик. – Харьков, 1964. – С. 15.

15. Милорадович Г. А. Черниговские губернские ведомости (1838–1858 гг.) / Г. А. Милорадович // Черниговские губернские ведомости. – 1857. – № 52 (Прилож.). – С. 1–12.

16. Милорадович Г. Иностранные сочинения о Малороссии / Г. Милорадович. – Чернигов, 1859.

17. Милорадович Г. Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии / Г. Милорадович. – Чернигов, 1859.

18. Лист О. М. Лазаревського Г. О. Милорадовичу від 1 червня 1860 р. // Український археографічний збірник. – Київ, 1927. – Том 2. – С. 278–279.

19. Коваленко О. О. Г. Милорадович і часопис «Чернігівський листок» / О. О. Коваленко // Література та культура Полісся. – 2009. – Вип. 51. – С. 59–67.

20. Черниговский листок. – 1863. – № 11. – С. 88 ; № 12. – С. 95.

21. Черниговский листок. – 1863. – № 12. – С. 92–95.

22. Федоренко П. О. М. Лазаревський та культурні цінності Чернігівщини / П. О. Федоренко // Український археографічний збірник. – Київ, 1927. – Том 2. – С. XXXVI.

УДК 329.12(477.5)(091)Шлиппенбах

Назар Котельницький

ЭПИСТОЛЯРНОЕ НАСЛЕДИЕ Н. А. ШЛИППЕНБАХА КАК ИСТОЧНИК ПО ИЗУЧЕНИЮ ИСТОРИИ ЗЕМСКОГО ЛИБЕРАЛИЗМА НА СЕВЕРЕ ЛЕВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЫ

Эпистолярное наследие – важнейший источник личного происхождения для исследования истории персоналий, особенно, если это касается знаковых исторических личностей, в частности – представителей либеральной оппозиции российскому самодержавию и деспотизму, к которым, несомненно, относится и Иван Ильич Петрункевич (1843–1928) – «патриарх» земского либерализма. Автору этих строк – исследователю жизни и деятельности И. И. Петрункевича в Левобережной Украине, повезло разыскать и пообщаться с одним из последних наследников выдающегося политика, его правнуком по материнской линии – Николаем Андреевичем

Шлиппенбахом (1928–2010). Общение проходило как в режиме телефонной коммуникации, так и в форме личной переписки. В результате, переписка, в виде личного архива, была использована как корпус источников личного происхождения при подготовке диссертационного исследования и монографических работ, посвященных жизни и деятельности И. И. Петрункевича на Черниговщине [1].

Особо отметим, что письма Н. А. Шлиппенбаха являются весьма достоверным историческим источником, ибо их содержание основано на личных свидетельствах Михаила Ивановича Петрункевича (1869–1942) – сына И. И. Петрункевича, деда Н. А. Шлиппенбаха. Таким образом, эпистола Н. А. Шлиппенбаха можно считать важным первоисточником, поскольку ее основа – содержание личных бесед Н. А. Шлиппенбаха с М. И. Петрункевичем, который являлся непосредственным очевидцем жизни и деятельности И. И. Петрункевича.

Надо сказать, что рукописное наследие Н. А. Шлиппенбаха позволило выяснить несколько принципиально важных обстоятельств, которые связаны с жизнедеятельностью И. И. Петрункевича в Левобережной Украине, или, в терминологии Российской империи XIX века – Малороссии. Так, благодаря сведениям Н. А. Шлиппенбаха, удалось установить точное место рождения И. И. Петрункевича. Николай Андреевич особо указал, что лично слышал от своего деда – М. И. Петрункевича о том, что Иван Ильич Петрункевич родился в селе Плиски Борзнянского уезда Черниговской губернии, в родовом имении династии Петрункевичей [2, л. 1].

Эпистолярный позволил исследовать генезис идеологических приоритетов и политических взглядов И. И. Петрункевича,

которые имели ярко выраженный демократический характер. Во-первых, Николай Андреевич свидетельствовал о широких дружественных, политико-идеологических и родственных связях И. И. Петрункевича с известными русскими и украинскими либеральными династиями – Бакуниными и Вернадскими [3, л. 2].

Во-вторых, Н. А. Шлиппенбах акцентировал внимание на важнейшей роли родового имения Бакуниных – селе Прямухино Тверской губернии в жизни И. И. Петрункевича, как центре общественной жизни Российской империи середины XIX века, гостями которого были выдающиеся деятели русской культуры, литературы, политики и общеимперского освободительного движения. Николай Андреевич отмечал, что И. И. Петрункевич был постоянным гостем в имении, и именно там состоялись судьбоносные и эпохальные встречи молодого политика с прогрессивной общественностью либерально-демократической России [4, л. 1 об.].

Николай Андреевич обращал внимание на то, что И. И. Петрункевич всеми способами ратовал за необходимость отмены смертной казни, которая провоцировала радикальную оппозицию на совершение террористических актов. Он прямо заявлял, что перспектива отмены смертной казни была предметом договора между И. И. Петрункевичем и революционерами в декабре 1878 года. Иван Ильич просил народников приостановить свою деятельность до тех пор, пока либеральная общественность не получит ответа от самодержавия на требования дальнейших реформационных преобразований, в том числе и отмены высшей меры наказания [5, л. 1 об.].

Н. А. Шлиппенбах заявлял о том, что И. И. Петрункевич никогда не был принципиальным противником монархии, но он категорически настаивал на всестороннем ограничении власти императора, т.е. был ярым сторонником конституционного порядка, что и проявилось в знаковых политических акциях выдающегося деятеля конца 70-х гг. XIX века [6, л. 1].

Как видим, письма Н. А. Шлиппенбаха качественно дополняют существующие данные и исследования о деятельности И. И. Петрункевича в Левобережной Украине, проливают свет на малоизвестные грани жизни и деятельности политика, заполняют лакуны в его биографической летописи, и являются уникальным историческим источником личного происхождения.

Источники:

1. Котельницький Н. А. Громадська та суспільно-політична діяльність І. І. Петрункевича в Україні (1866–1879 рр.) / Н. А. Котельницький. – Дисертація... канд. іст. наук. – Київ, 2012. – 200 с.; Він же. Громадська та суспільно-політична діяльність І. І. Петрункевича в Україні (1866–1879 рр.) / Н. А. Котельницький. – Автореферат дис... канд. іст. наук. – Київ, 2012. – 20 с.; Він же. Иван Ильич Петрункевич: жизнь и деятельность на Черниговщине. Историко-биографический очерк / Н. А. Котельницький. – Москва : Летний Сад, 2015. – 124 с.; Він же. Иван Петрункевич – видатний син Борзнянщини / Н. А. Котельницький. – Плиски, 2017. – 16 с.
2. Личный архив автора. Письмо Н. А. Шлиппенбаха к Н. А. Котельницкому от 10.02.2008. – г. Сестрорецк.

3. Там же. – Письмо Н. А. Шлиппенбаха к Н. А. Котельницкому от 05.12.2008. – г. Сестрорецк.

4. Там же. – Письмо Н.А. Шлиппенбаха к Н. А. Котельницкому от 14.05.2008. – г. Сочи.

5. Там же. – Письмо Н. А. Шлиппенбаха к Н. А. Котельницкому от 25.03.2009. – г. Сестрорецк.

6. Там же. – Письмо Н.А. Шлиппенбаха к Н. А. Котельницкому от 19.08.2009. – г. Сочи.

УДК 027.625(477.51-25)(091)

Віра Вересоцька

ГРОМАДСЬКА БІБЛІОТЕКА У ЧЕРНІГОВІ І ПОЧАТОК СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ

Мета цього дослідження – познайомити бібліотечну громадськість з історією бібліотечного обслуговування дітей в Чернігові з кінця ХІХ століття до 1937 року.

Бібліотечні традиції Чернігівщини і Чернігова давні і багаті, проте спеціалізоване бібліотечне обслуговування дітей в сучасному розумінні бере свій початок лише з кінця ХІХ століття, адже це стало можливим через 20 років після відкриття Чернігівської громадської міської бібліотеки (тепер ОУНБ ім. В. Г. Короленка).

Перші відомості про це знаходимо у «Земском сборнике «Черниговской губернии» від 1904 року № 2. До відкриття першої самостійної дитячої бібліотеки діти читали в

бібліотеках навчальних закладів церковнопарафіяльних шкіл, фонди і можливості яких були обмежені.

Громадська бібліотека у місті Чернігові була відкрита у другій половині XIX століття завдяки інтелігенції міста. Думка про відокремлення дитячого відділу із загальної читальні виникла внаслідок того, що кількість дітей з часом настільки стала зростати, що дорослі читачі зі свого боку були невдоволені цим, адже тут було гамірно, фахівці відзначають, що в ті час діти 10–15 років читали дуже активно. Цей факт змусив правління потурбуватися про виділення окремої кімнати, а разом з тим про окремий підбір дитячої літератури.

Ця пропозиція була схвалена загальними зборами 21 грудня 1897 року.

Було зібрано понад 160 рублів пожертвувань для придбання дитячої літератури і з 5 травня 1898 року дитячий відділ вже працював до 20 серпня 1900 року, коли був закритий за розпорядженням губернатора.

Під час роботи в цей час діти дуже активно відвідували бібліотеку і дитячий відділ задовольняв велику потребу в читанні найбільш прошарків міста, основного контингенту малолітніх читачів. Занепокоєні закриттям та розуміючи важливість діяльності дитячого відділу громадської бібліотеки загальні збори доручили правлінню домогтися дозволу знову відкрити дитячий відділ, завдячуючи цьому відкрили його знову. Він працював до 1905 року, в зв'язку з цим у газеті «Наші дні» в інформації про виступ М. М. Коцюбинського на зборах членів правління громадської бібліотеки йдеться про те, що він «з обуренням говорив – просвітницька справа громадської бібліотеки переслідується адміністрацією, а дитяча бібліотека (це слова Коцюбинського) була взагалі

зачинена нею». Цей факт, що письменник називає не відділ, а дитяча бібліотека, свідчить про важливість діяльності цієї структури для населення міста. Фонди дитячого відділу були передані читальні громадської бібліотеки і залишалися там і тоді, коли громадську бібліотеку неодноразово відкривали і закривали в 1900-ті роки. Згодом дитячий відділ був знову відкритий і активно обслуговував дітей по 1919 рік.

У 1919 році за браком приміщення в міській громадській бібліотеці дитячий відділ знову виділений в самостійну дитячу бібліотеку. Спочатку вона розміщувалася по вулиці Бульварній, а згодом по вулиці Святославській, 24.

Фонд дитячої бібліотеки складав 2000 примірників, перша завідувачка бібліотеки – Гозенпуд Олена Абрамівна, в неї були три помічниці.

А з вересня 1921 року бібліотеку очолює Щелкановцева Любов Іванівна, змінився весь штат. Архів зберіг доповідну завідувачки бібліотеки головполітосвіті з інформацією про складні умови роботи дитячої бібліотеки: холод взимку, аварійний стан даху, наведений план-схема – приміщення бібліотеки дуже скромне. В цьому приміщенні бібліотека працює по жовтень 1923 року, а з листопада дитяча бібліотека розташована по вулиці Радянська, 12 (всі відомості взяті з обласного архіву, довідок, звітів головполітосвіті).

У газеті «Красное знамя» від 30 березня 1923 року в статті «Очаг детской культуры» йдеться про міську дитячу бібліотеку, яка в свій час була виділена зі складу громадської: фонд її на той час становив 2,5 тисячі примірників, дитяча бібліотека була безплатною; а за три роки діти відвідали її 45 тисяч разів, їм було видано понад 50 тисяч примірників, середнє відвідування в день було до 100 дітей.

Заслужує на увагу цікавий факт з історії бібліотеки, що свідчить про активність читачів-дітей: коли у 1923 році виникла загроза введення платного користування дитячою бібліотекою, за своєї ініціативи діти зібрали загальні збори за участі інспектора бібліотечної секції, щоб знайти шлях вирішення проблеми.

Наприкінці 1922 року на Губекономнаradі було прийнято рішення з'єднати всі бібліотеки м. Чернігова в одну бібліотеку з дитячим відділом при ній.

Це свідчить про те, що самостійна дитяча бібліотека в 20-х роках знову у складі центральної міської бібліотеки і працює в такому статусі до 1937 року.

Архівних документів про цей період діяльності дитячого відділу, на жаль, в обласному архіві не збереглося. Проте ми знайшли деякі свідчення про дитячий відділ (в документах його називають дитячою бібліотекою) у несподіваних матеріалах, а саме у матеріалах слідчої справи № 556 Чернігівського окрвідділу ДПУ 1931 року.

У заключній постанові у спеціальній справі за звинуваченням М. Садовської в злочині (ст. 54-2 КК УРСР) зазначається, що директор бібліотеки Дроздов призначив Садовську М. зав. внутрішньої роботи, а в цей час дітям в дитячій бібліотеці разом з радянськими книжками видавалися твори Мордовцева, Данілевського, Чарської. У документації зазначено, що Садовська визнала себе винною у тому, що недостатньо розгорнула роботу в дитячому відділі. Слідство тривало понад 3 місяці, весь цей час М. Садовська знаходилась під вартою і була звільнена через відсутність достатніх доказів.

Всі етапи розвитку бібліотечного обслуговування дітей у Чернігові протягом 1898–1937 років свідчать про те, що у місті

Чернігові бібліотечному обслуговуванню дітей приділялася певна увага, і бібліотека в різних статусах (дитяча бібліотека, дитячий відділ) і Чернігівська громадська, і центральна йшли поруч, іноді на деякій відстані, але завжди разом.

А 5 липня 1934 року Наказом Наркомосу УРСР «Про розгортання бібліотечної роботи з дітьми в УРСР» Чернігівському облвно було наказано організувати в місті Чернігові центральну бібліотеку для дітей і юнацтва з консультаційно-методичним бюро в питаннях дитячого читання».

Проте, як і кожна турботлива мати, остаточно в самостійне плавання бібліотека (тепер ОУНБ ім. В. Г. Короленка) відпустила дитячу бібліотеку з фондом 17 тисяч примірників лише в 1937 році, коли дитячій бібліотеці надали окреме приміщення в новому чотириповерховому будинку вчителя. Завдяки цьому вже в січні 1938 року діти відвідали дитячу бібліотеку за новою адресою понад 6 тисяч разів, видано їм близько 9 тисяч книг.

Саме з цього часу бібліотека йде самостійною дорогою, проте не довго тішилася свободою – під час бомбардування в червні 1941 року вона повністю згоріла.

Після визволення міста небайдужі чернігівці дарували своїй улюбленій бібліотеці книжки, саме завдяки цьому вона поновила свою діяльність в листопаді 1945 року і разом з усією країною впевнено крокує до нових звершень зі своїм старшим другом – ОУНБ ім. В. Г. Короленка.

Допомагала всі ці роки материнська бібліотека дитячій в різних статусах і приміщеннях, і фондами, і навіть кадрами. Так в історії бібліотеки назавжди залишився М. Д. Даниленко, колишній директор і головний бібліотекар ОУНБ ім. В. Г. Ко-

роленка, досвідчений фахівець та гарна людина, який в 70-х роках ХХ століття був директором обласної бібліотеки для дітей (тоді ще імені Миколи Островського).

Сьогодні Чернігівська обласна бібліотека для дітей, що пройшла майже 120-річний непростий шлях від маленького дитячого відділу Чернігівської громадської бібліотеки до регіонального центру бібліотечного обслуговування дітей на Чернігівщині з потужною комп'ютерною базою, сучасним бібліотечним фондом, фондом періодичних видань є однією з найстаріших і найкращих дитячих бібліотек в Україні.

А все починалося майже 120 років тому з маленького дитячого відділу Чернігівської громадської бібліотеки.

УДК 027.53(477.51-25)(091)''1910/1940''

Ірина Каганова, Людмила Студьонова

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ З ІСТОРІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА: ЛЮДИ І ПОДІЇ (1910–1940-і рр.)

На початку ХХ століття громадською бібліотекою, спадкоємицею якої є Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, опікувалася Чернігівська міська дума. Збережені в державному архіві Чернігівської області документи свідчать, що засідання з обговорення різних питань діяльності бібліотеки відбувалися у Думі за участі міського голови.

За приклад візьмемо одне із зібрань членів Думи у 1910 році, на якому обговорювалися правила користування бібліотекою і читальнею при ній та санітарний стан

книгозбірні. У розпалі дискусії гласний Думи Іван Петрович Тудоровський несподівано зауважив, що необхідно перш за все звернути особливу увагу на «нелегальщину», аби бібліотеку знову не закрили. Дуже важливо видати інструкцію для бібліотекарки, щоб вона відповідала за наявність таких книг. Міський голова Аркадій Васильович Верзилов заперечив: «Мене дивує подібна заява в Думі, яка зводить наклеп на установу і службовців. У даному випадку це стосується члена управи Дмитра Васильовича Биковського, який і сам розуміє всю свою відповідальність і наскільки мені відомо, він особисто постарався передивитися всі книги і звірити з каталогом заборонених книг і вилучити із бібліотеки все те, що там не повинно бути. До інструкції не вносять вказівки на те, щоб не робили протизаконного і злочинного». Але гласний Тудоровський наполягав на своєму. Мовляв, сам Биковський говорив йому, що все перевірів по каталогах, однак не може дати гарантії, що «нелегальщини» не залишилося в бібліотеці. Слово було надано Дмитрові Васильовичу Биковському. Він пояснив, що йшлося про так званий «архів бібліотеки», який ще не встиг передивитись. Тому не може сказати, що там є. А у бібліотеці жодна нелегальна книга не зберігається. У цій дискусії перемогла точка зору міського голови Аркадія Васильовича Верзілова. Справу було довірено Дмитрові Васильовичу Биковському як людині, яка дуже добре усвідомлювала, що наявність у бібліотеці нелегальних книжок загрожує карним переслідуванням [1].

Зауважимо, що саме Дмитра Васильовича Биковського (1850–?) Чернігівська міська дума у березні 1910 року обрала керівником бібліотеки. Д. В. Биковський – член міської управи, викладач Чернігівського духовного училища, надвірний

радник, корінний чернігівець. Його батько був священником. Дмитро Васильович закінчив Чернігівську духовну семінарію. На переконання поліцмейстера, належав до «правих» [8]. Подальша його доля нам невідома.

На початку квітня 1910 року Чернігівська дума ухвалила рішення про використання для бібліотеки частини верхнього поверху будинку ломбарду по вулиці Олександрівській (нині вул. М. Кирпоноса), де знаходилася квартира завідувача цього закладу І. Г. Дзвонкевича. Він погодився поступитися квартирою, а міська управа компенсувала його вчинок призначенням 300 руб. на рік квартирних грошей, які увійшли до кошторису з утримання бібліотеки. До кінця року Д. В. Биковський приймав бібліотечне майно. Пізніше все ж таки губернатор Микола Маклаков заборонив діяльність громадської бібліотеки і «Просвіти». Можна припустити, що Дмитро Васильович Биковський не зумів прослідкувати за проникненням нелегальної літератури до бібліотечного фонду. А потрапити вона могла (це лише версія) через В. М. та М. М. Яценко-Хмелевських, які працювали бібліотекарками. Якщо брати до уваги їх прізвище, то вони ймовірно родички Зінаїди Яценко-Хмелевської, відомої департаменту поліції революціонерки, сестри Олександра Олександровича Гортинського – значного землевласника і господаря маєтку у с. Козероги Чернігівського повіту, члена Чернігівської міської управи. З огляду на це О. О. Гортинський викликав у поліцмейстера сумніви щодо його благонадійності. До того ж він був родичем В. У. Коцюбинської, яку також вважали неблагонадійною.

Незабаром бібліотеку відкрили для відвідувачів. Про діяльність бібліотеки до жовтневого перевороту 1917 року інформації, на сьогодні, обмаль.

У 1918 році газета «Черниговский край» (№ 3) опублікувала допис за назвою «Міська громадська бібліотека». Там йшлося про те, що нове демократичне міське самоврядування нарешті звернуло увагу на громадську бібліотеку і на даний час вже функціонує комісія, до якої входять гласні міської думи І. З. Брегін, В. В. Полуботок і Б. Л. Довжик, бібліотекарки В. У. Коцюбинська і М. М. Садовська, а також кілька запрошених осіб, серед яких нашу увагу привернуло прізвище З. С. Давидова.

Як з'ясувалося, це був Зіновій Самойлович Давидов (1892–1957) – відомий згодом російський поет і прозаїк, уродженець Чернігова. У 1912–1917 рр. він навчався у Київському університеті на юридичному та історико-філологічному факультетах. Революційні події повернули його до рідного міста. Так він опинився у складі керівної бібліотечної комісії.

У 1920 році бібліотекою завідувала Є. Ф. Сербинович. Будь-яка інформація про неї на даний час відсутня. В одному із документів за 1922 рік, який є списком співробітників бібліотеки, вказана її адреса – Набережна, 12. Будинок – з водогоном. Керувала книгозбірнею, ймовірно, до початку 1923 року. Саме у цей період було запропоновано назвати бібліотеку іменем В. Г. Короленка [2]. Документ за назвою «Акт ревізії Чернігівської Міської Бібліотеки», складений ревізійною комісією із контролерів Чернігівської губернської робітничо-селянської інспекції 28 вересня 1920 р., дає уявлення про те, яким був стан бібліотеки у період керівництва Є. Ф. Сербинович [3]. У документі відзначається зразковий

порядок. Фонд складає до дев'яти тисяч томів і десяти тисяч журналів. Чисельність читачів досягла кількох тисяч. Книги на абонементі видаються безкоштовно членам профспілок, а не членам – під заставу 200 рублів. Проте є недоліки, пов'язані із діяльністю компетентних керівників, які мали б забезпечувати новітньою літературою бібліотеку, а вона тут зовсім відсутня. Наявна ж література не в повному комплекті.

Дещо несподіваним для нас став ще один документ – «Протокол загальних зборів бібліотекарів м. Чернігова» від 14 травня 1921 року [4]. Розглядалися нові правила користування книгами Центральної міської бібліотеки (таку назву мала тоді наша бібліотека) та різні поточні питання. Головував на зборах товариш Мацуєв (так у документі). Поруч з ним була і Є. Ф. Сербинович. Виявилось, що головою зібрання був Микола Іванович Мацуєв (1894–1975) – майбутній славнозвісний бібліограф, уродженець с. Блистова Менського району. По закінченні Чернігівської гімназії вступив на історико-філологічний факультет Київського університету. Невдовзі М. І. Мацуєв перевівся у Петроградський університет, який і закінчив влітку 1917 року. На початку 1918 року Микола Іванович повернувся на Чернігівщину. У селі Куковичі Менського району брав активну участь у культурно-освітній роботі. А у 1919 році оселився у Чернігові і, виходячи із названого вище документу, брав участь у діяльності бібліотеки. Від 1922 року М. І. Мацуєв проживав у Москві і до кінця життя займався бібліографічною діяльністю.

Наказом губнаросвіти від 29 квітня 1923 року завідувачем бібліотеки було призначено Івана Семеновича Дроздова [5]. Народився він 1892 року у с. Ловинь Ріпкинського району. Закінчив Чернігівську гімназію і Київський університет. З

дружиною і дітьми мешкав у Чернігові по вулиці Радянській, 31. Посаду завідувача І. С. Дроздов обіймав до 1931 року. Саме при ньому у бібліотеці був організований читацький гурток «Друзів книги» на чолі із Олександром Селівановим і Веніаміном Гордоном [9]. Учасниками гуртка були діти дворян, колишніх царських чиновників, заможних міщан, котрі стали жертвами графи радянських анкет про соціальний стан. Серед них – молоді письменники Ладя Могилянська та її брат Дмитро, Марко Вороний, Олександр Соколовський. Поступово гурток перетворився на підпільну організацію «Демократична спілка». 15 січня 1929 року розпочалися арешти членів цього угруповання. У «справі Гордона» проходило 66 осіб, серед яких – 21 чернігівець. Пізніше сталися арешти і у бібліотеці. Був заарештований і Іван Семенович Дроздов, його звинуватили у зв'язках з контрреволюційним елементом. 5 квітня 1931 року йому оголосили обвинувачення в антирадянській діяльності. У ході розслідування не було виявлено достатніх доказів. І. С. Дроздова випустили з-під варті. Подальша його доля невідома.

Викликає зацікавлення і той факт, що у бібліотеці, під керівництвом І. С. Дроздова, працював і майбутній академік АН СРСР, історик Олексій Леонтіївич Нарочницький (1907–1989), уродженець Чернігова.

Мав службові відносини із Дроздовим і доцент Чернігівського педагогічного інституту, історик-археолог Степан Гаврилович Баран-Бутович (1877–1944). А вже до 1930 року він брав участь у діяльності бібліотеки. С. Г. Баран-Бутович вилучав політично шкідливі книжки із соціально-економічного відділу. Проводив консультації з питань організації виставок радянських видань. Читав лекції на «Вечорах книги». Виїздив з

гуртком «Друзів книги» з пересувною виставкою до Білоуського колгоспу. Його обрали почесним членом «Товариства друзів книги». У період нацистської окупації Чернігова С. Г. Баран-Бутович очолював відділ культури та освіти міської управи і, за іронією долі, був активним організатором відкриття бібліотеки для відвідувачів. У січні 1944 року С. Г. Баран-Бутович був розстріляний за співробітництво з нацистами.

Наступником І. С. Дроздова став Володимир Якович Григоренко, якого Іван Семенович назвав «стукачем». Маючи за плечима шість місяців примусової праці за розтрату грошей, два виключення з партії у 1921 і 1926 роках і, очевидно, не бажаючи підставляти свою голову за чужі гріхи, виявився неабияким «патріотом» і на допитах, разом із бібліотекаркою Єлизаветою Василівною Карачевською, виставив завідувача Дроздова закоренілим контрреволюціонером. Особливо дісталось від колег помічниці І. С. Дроздова Марії Миколаївні Садовській, яка народилась у Чернігові 1890 року. Мешкала вона по вулиці Магістрацькій, 3. Випускниця жіночої гімназії. Незаміжня. Колишня медсестра в арміях Колчака і Денікіна. Відвідувала гурток «Друзів книги». Бібліотечку для села Білоус комплектувала лише українською класикою і природознавством. Не обновляла палітурки в Ленінській хрестоматії. Кримінальне провадження щодо М. М. Садовської все-таки припинили, адже прокурор Київського оперативного сектору ДПУ назвав «голослівним» обвинувальний висновок проти неї та інших бібліотекарів.

У 1934 році в одному із республіканських журналів з'явилася стаття про ситуацію, що склалася із бібліотечною справою на Чернігівщині [7]. Варто навести одну красномовну

цитату: «Зав. центральної бібліотеки в Чернігові Григоренко (як це виявила комісія, що обстежувала цю бібліотеку) – п'яниця, ледар, дуже часто приходив до бібліотеки п'яним. Це викликало серед читачів обурення. Характерно те, що Григоренко до останнього часу вважався за кращого «фахівця» бібліотечної справи, він не тільки керував Центральною бібліотекою ім. Короленка, але разом з тим займав посаду референта Вукопкниги, йому ж доручалось керування бібліотечними курсами, тобто виховування нових бібліотечних кадрів».

Водночас робота бібліотеки зазнавала критики і з боку місцевої преси. Газети «Червоний стяг», «Більшовик», «Молодий комунар» звинувачували керівництво книгозбірні в особі Володимира Григоренка в тісному помешканні, у малій кількості робітників серед читачів, у тому, що бібліотека не популяризує пролетарських письменників, не проводить масової роботи, не влаштовує диспутів на підприємствах, у відсутності пересувок, у наявності на книжкових полицях Біблії, видань репресованих вченого-філолога Сергія Єфремова і колишнього голови Українського Національного Союзу та літературознавця Андрія Ніковського, монографій історика Василя Ключевського тощо. За висновком журналістів у цьому винні завідувач бібліотеки і керований ним колектив, які демонструють ідеологічну неохайність найбільшої книгозбірні області. Пізніше Володимир Григоренко був розстріляний органами НКВС.

У 1937 році після закінчення Всеукраїнського інституту комуністичної освіти у Харкові на посаду директора бібліотеки було направлено Григорія Васильовича Балицького (1906–

1989) – майбутнього організатора і керівника партизанського руху на Чернігівщині, Героя Радянського Союзу.

8 вересня 1939 року наказом обласного відділу народної освіти директором бібліотеки призначено Есфір Ісаківну Віленську (1904–1994) – випускницю Київського інституту червоної професури, викладача історії. З посади звільнена 7 липня 1941 року у зв'язку із евакуацією.

9 вересня 1941 року Чернігів захопили німці. 16 вересня 1941 року старостат Чернігівської міської управи видав розпорядження щодо початку роботи бібліотеки. Курирував діяльність бібліотеки очільник відділу культури та освіти міської управи С. Г. Баран-Бутович. Для основного книго-сховища було виділено приміщення по вул. Петлюри, 5, в будинку колишнього реального училища.

На 1 січня 1942 року у штаті бібліотеки перебувало чотири бібліотекарки і один вартовий-прибиральник [6]. Завідувачкою було призначено Нонну Миколаївну Садовську, 1894 року народження. Старшим бібліотекарем – Ольгу Петрівну Почтер, 1907 року народження. Обов'язки бібліотекаря нотної бібліотеки виконувала Дарина Петрівна Захарченко, 1908 року народження. Галина Федорівна Болбинська, 1917 року народження, працювала бібліотекаркою. Костянтин Євдокимович Сапченко, 1880 року народження – вартовим-прибиральником.

На долю Нонни Миколаївни Садовської, як завідувачки бібліотеки, випали нелегкі випробування. Вона постійно перебувала під наглядом окупантів, зокрема представника Головного штабу Розенберга, який раз у раз відвідував книгозбірню, аби перевірити, як виконуються інструкції щодо організації книжкових фондів, правила користування літературою, також вона постійно звітувала перед міською

управою. Схибити – отже наразити себе на небезпеку. Так, Ольга Петрівна Почтер була заарештована німцями і з 9 жовтня до 5 листопада 1942 року перебувала у в'язниці. За яку провину – невідомо. Потому працювала у бібліотеці до наступу радянських військ у вересні 1943 року. А щодо Нонни Миколаївни Садовської, то можна припустити, що вона і Марія Миколаївна Садовська були сестрами. Є інформація, що після визволення Чернігова співробітники НКВС провели оперативну роботу щодо співробітництва Садовських з окупантами, у ході якої було з'ясована їх непричетність до колабораціонізму. Пізніше сестри Садовські виїхали до Криму.

До початку визвольних боїв за Чернігів бібліотека містилася на розі вулиць Бульварної (Гамбурзької) і С. Петлюри. Помешкання знищено під час бомбардування міста. Після вигнання окупантів книгозбірню розмістили по вулиці Коцюбинського в одному будинку з міським комітетом компартії України. У цьому помешканні 6 листопада 1943 року знову відчинилися двері бібліотеки для читачів. Завідувач Чернігівського обласного відділу народної освіти П. Ф. Гоголь підписав наказ № 27 про призначення Ольги Петрівни Почтер тимчасово виконуючою обов'язки директора обласної бібліотеки ім. В. Г. Короленка із зарахуванням на зарплату з 28 вересня 1943 року.

На той час колектив бібліотеки складався із семи працівників. Окрім директора працювали Марія Миколаївна Китайцева (індексатор), Раїса Павлівна Товстуха (старший бібліотекар)*, Параска Мусіївна Богуш (каталогізатор), а також Надія Костянтинівна Вальтер (секретар-машиністка), Степан Назарович Кисленко (завгосп-сторож) і Параска Іллівна Кисленко (прибиральниця-кур'єр). Саме ці люди виконали початкову роботу з відродження бібліотеки.

У березні 1944 року відбулося переселення бібліотеки у житловий будинок по вул. Попудренка, 17 (пізніше – № 60; наразі будівля знесена).

14 травня 1944 року директором бібліотеки знову призначено Есфір Ісаківну Віленську, яка повернулася до Чернігова з евакуації. Вона працювала директором до 1948 року, пізніше, до вересня 1966 року – бібліотекарем Чернігівської середньої школи № 8. Колектив бібліотеки у цей період збільшився. При Е. І. Віленській працювали ті ж самі співробітники, але прийшли й нові працівники.

* Раїса Павлівна Товстуха (1893-?) народилася у Березному Менського району. Сестра І. П. Товстухи (1889–1935) – першого начальника особистої канцелярії Сталіна. Самотньо проживала на вулиці Комсомольській (нині Ремісничій), 22. На початку 50-х рр. працювала бібліотекарем шкільної бібліотеки. У цей період стала дружиною Михайла Михайловича Новицького (1892–1964) – видатного українського шевченкознавця, який тоді оселився у Чернігові. Завдяки Раїсі Павлівні збережено значну архівну спадщину вченого.

Марія Трохимівна Тарасевич (Рудник) зарахована до штату бібліотеки у 1944 році і до виходу на пенсію у 1974 році – бібліотекар читального залу. Обиралася депутатом Чернігівської міської ради. Нагороджена Грамотою Президії Верховної Ради України. Анна Мойсеївна Брусіна, яка з січня 1938 до серпня 1940 року працювала у бібліотеці, повернулася сюди у жовтні 1946 року на посаду бібліотекаря абонементу. Вийшла на пенсію у жовтні 1972 року.

У 1947–1949 рр. колектив бібліотеки поповнився новими працівниками.

Дмитро Павлович Єдомаха (1918–1992) – льотчик-винищувач у період Другої світової війни, випускник Ленінградського бібліотечного інституту, з 1947 до 1981 року обіймав посади завідувача читального залу, заступника директора з наукової роботи.

Етта Мойсеївна Гуревич, довоєнна випускниця Чернігівського учительського інституту, а після війни – Ленінградського бібліотечного інституту, з 1947 до виходу на пенсію у 1983 році працювала методистом і старшим бібліотекарем відділу обробки літератури. Нагороджена медаллю «За доблесну працю».

Анна Хонівна Жутовська, випускниця Московського бібліотечного інституту та Інституту патентознавства, в бібліотеці працювала з 1947 до червня 1982 року. Обіймала посади бібліотекаря і старшого бібліотекаря читального залу, бібліографа, завідувача відділу технічної літератури.

Ольга Михайлівна Літошко у штат бібліотеки була зарахована у квітні 1949 року. Працювала бібліотекарем, бібліографом, до травня 1978 року – старшим бібліографом. Внесла значний вклад у становлення і розвиток бібліотечного

краєзнавства та створення системи краєзнавчих бібліографічних посібників.

Валентина Тихонівна Постолаті, випускниця Чернігівського учительського інституту, у бібліотеці працювала з 1949 до 1981 року бібліотекарем читального залу, завідувачкою абонементу, головним бібліотекарем, завідувачкою відділу обробки і комплектування літератури, завідувачкою відділу комплектування.

Історія Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка цікава та насичена подіями, але, на жаль, ще не зовсім досліджена. Вважаємо, що краще та повніше пізнати цю історію можна через долі конкретних людей. У кожного зі згаданих у розвідці людей була своя доля, свої радощі і горе, вони не доїдали, побутові умови і фінансування бажали кращого, однак всіх їх об'єднувала мета – налагодити діяльність бібліотеки так, щоб нею пишалися чернігівці. І це їм вдалося. Попри відсутність пристосованого приміщення для бібліотеки наші старші колеги (з деякими із них повезло попрацювати кілька років) ставилися до читачів чемно та професійно, були помічниками у придбанні корисних для них знань. Вони навчили нас, своїх молодших колег, простій істині: бібліотекар теж вчений, бо він працює не над однією, при тому, своєю темою, а над багатьма чужими темами. Це вчений, який віддає себе іншим.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державний архів Чернігівської області (далі ДАЧО). – Ф.Р. – 145. – Оп.1 – Спр.575. – Арк.175–184.
2. ДАЧО. – Ф.Р. – 593. – Оп.1. – Спр.692. – Арк.88.
3. ДАЧО. – Ф.Р. – 593. – Оп.1. – Спр.304. – Арк.164.

4. ДАЧО. – Ф.Р. – 593. – Оп.1. – Спр.337. – Арк.44–44 зв.
5. ДАЧО. – Ф.Р. – 593. – Оп.1. – Спр.1140. – Арк.15б.
6. ДАЧО. – Ф.Р. – 3004. – Оп.1. – Спр.20.
7. Златокрилов [б. і.]. Стан бібсправи на Чернігівщині / [б. і.] Златокрилов // Бібліотека у соціалістичному будівництві. – 1934. – № 2. – С. 39–41.
8. Шара Л. Особовий склад Чернігівської міської управи (1901–1917 рр.) / Любов Шара // Сіверянський літопис. – 2014. – № 5. – С. 39–40.
9. Шкварчук В. Справа Гордона : (за матеріалами «Справи № 41» Чернігів. окрвідділу ДПУ. Фонд зб. ПФ-6161) / Володимир Шкварчук // Літературний Чернігів. – 1996. – № 9. – С. 97–107.

УДК 7.05(=161.2):725.1(477.51-25)

Наталя Карбовська

ЗАСТОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ В БУДІВЛІ ДВОРЯНСЬКОГО ЗЕМЕЛЬНОГО І СЕЛЯНСЬКОГО ПОЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ В ЧЕРНІГОВІ



(1913 р.)

Будинок відділення колишнього Дворянського земельного та селянського поземельного банку в Чернігові є однією з перлин українського архітектурного модерну кінця XIX – початку XX сторіч. Безперечно, будинок є окрасою Чернігова і завжди привертає увагу мешканців і гостей міста.

Зробимо спробу пояснити, чому саме такий вигляд мала будівля банків – не характерний для української архітектури. Спочатку історичні факти.

1906 року розпочалась в Російській імперії Столипінська реформа – ряд законодавчих актів на перерозподіл селянської земельної площі в Російській імперії та на підвищення продуктивності сільського господарства. Ця аграрна реформа була комплексом послідовних і пов'язаних між собою заходів, які здійснювались адміністративними, правовими і фінансовими інститутами держави. Фінансову допомогу реформам надавали акціонерні, а також Селянський поземельний банк, який був створений у 1882 р., і Дворянський земельний банк, діяльність якого розпочалась у 1885 р.

В Чернігові відділення Селянського поземельного банку було відкрите в 1883 році, а відділення Державного дворянського земельного банку – в 1885 році. Власних будівель до 1910 року ці банки не мали.

У 1908 році були розроблені технічні вимоги до проектів спорудження власних будівель Селянського поземельного та Дворянського земельного банків у Самарі, Пензі та Саратові. В цьому документі зазначалось: «Самая постройка собственного здания производится Банками с возможной бережливостью. При составлении плана постройки главное внимание обращается на то, чтобы внутренние помещения сооружаемого здания были достаточных размеров, располагались удобно для банковских отделов и отвечали условиям гигиены, и чтобы по внешнему виду удовлетворяли основным требованиям архитектурной цельности и красоты при условии полного отсутствия роскоши в отделке. При производстве работ особое внимание должно уделяться прочности здания, доброкачественности материалов, тщательности выполнения работ, соблюдению норм строительного дела». Взимку 1909 року на розгляд особливої комісії Центрального Управління

Селянського поземельного банку було представлено 54 конкурсні проекти. Всім вимогам відповідали два різні проекти академіка архітектури Олександра Івановича фон Гогена. Для Пензи був затверджений проект фон Гогена в стилі декоративного модерну (пізніше він був обраний і для Чернігова), для Самари – його ж проект в стилі північний модерн, що було рідкісним явищем для адміністративної будівлі в Російській імперії.[19]



**Будівля Самарських
відділень Селянського
поземельного та
Дворянського земельного
банків. Проект академіка
архітектора Олександра
Івановича фон Гогена,
1909. Дата спорудження
1909–1910 роки.**



Будівля Пензенських відділень Селянського поземельного та Дворянського земельного банків. Проект академіка архітектора Олександра Івановича фон Гогена, 1909. Дата спорудження 1910–1912 роки.

На відміну від історії будівництва Самарських і Пензенських відділень земельних банків історія спорудження будівлі Чернігівського відділення банків не повністю досліджена, не всі імена будівничих відомі. Можливо, це пов'язане з тим, що під час окупації багато архівних документів було втрачено. По краплинах збирали історію будинку чернігівські краєзнавці. Член-кореспондент Української Академії Архітектури, почесний член українського товариства охорони пам'яток історії та культури Всеукраїнської спілки краєзнавців Андрій Карнабід досліджував історію будівництва цієї величної споруди. Його дослідження під назвою «Маленька перлина великої архітектури. Як вона творилася» увійшло у збірку матеріалів науково-практичної

конференції, присвяченої 125-річчю з часу заснування Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Про цей будинок писали краєзнавці – журналіст Віталій Леус, поет і письменник Володимир Сапон на сторінках місцевої преси («Чернігівський вісник», «Деснянська правда»).

Як зазначив Андрій Карнабід «...При використанні загальної композиції (плану, фасадів) за проектом О. Гогена головний будівничий чернігівського банку Д. Афанасьєв за участю і допомогою місцевих майстрів майоліки, мурування та металістів створив суто місцевий український варіант. Він вирізняється від подібних споруд таких же банків у Пензі, Самарі й інших містах Росії, у Вітебську...». [4]

Ми зробимо спробу віднайти українські риси в оформленні фасаду та інтер'єрі приміщення.

Варіант будівлі ближчий до українського архітектурного модерну, заснованого на прадавніх народних традиціях, але в будівлі простежуються й риси архітектурного стилю під назвою «північний модерн». Розглянемо коротко риси цього стилю.

Головні зовнішні прикмети архітектури «північного модерну» – з великим смаком підібрані поєднання природних та штучних оздоблювальних матеріалів, кожен з яких вирає з сусідства з іншим. Цоколь часто облицьований фінським гранітом, в основному грубо обтесаним, а деінде гладко тесаним. Площини стін верхніх поверхів фактурно потиньковані чи муровані цеглою. До елементів оздоблення введені орнаменти, на які надихає північний фольклор, образи північної флори і фауни. Часто використовується майоліка, кольорова керамічна плитка. Форми будівель масивні, вільні від дрібного декору. Контрастні поєднання фактур,

кольоровотональних площин, форм, різноманітність віконних отворів та поєднання їх з простінками – все це перетворює фасади в буквальному сенсі слова в складну холодну структуру, що нагадує і північні скелясті ландшафти і масштабні середньовічні споруди. Всі ці риси ми бачимо і в чернігівській банківській будівлі. Але є і своєрідні штрихи.

На початку ХХ століття митці творчо застосовували український традиційний контекст для формування національного стилю в архітектурі України. Розвиток українського національно-романтичного напрямку в архітектурі на початку ХХ століття живився історичними та фольклорно-етнографічними дослідженнями. Архітектори цієї течії, за висловом академіка, історика архітектури Євгенія Кириченко, «Були зайняті пошуками не стільки нового, скільки національного стилю. Для них поняття «нове» було персоніфіковане у почуття «національне» і у вітчизняній спадщині вони бачили підтвердження і доказ власної національної традиції, намагаючись її відродити, а якщо минуле не дає достатніх до того матеріалів, не зупиняються перед складнощами її свідомого конструювання, спираючись на дані народного мистецтва». [9]

Можливо, чернігівський інженер Дмитро Дмитрович Афанасьєв і прагнув надати будівлі в стилі «північний модерн» українських рис.

Дах



На думку академіка, історика архітектури Віктора Чепелика, саме дахи будівель національно-романтичної стилістики, які наслідували мотиви форм покрівель народних хат, шатрових та купольних завершень церков та дзвіниць, ставали символічними ознаками належності будівель до української традиції [16].

Для стилю «український модерн» характерним є те, що баштоподібні виступи нерідко увінчували пірамідальні дахи, іноді із заломами або грушоподібними банями, навіть з маківками. Поширеним було застосування металопластики, що прикрашала шпилі башт чи дахи. Часом застосовували трапеційної форми фронтони або ж трикутні щипці біля коньків даху. Саме ці архітектурні елементи ми бачимо в

будівлі банку. Вхідну вежу увінчує монументальна, квадратна у плані, вхідна вежа з шатровим верхом. У минулому вона була вкрита лускоподібним дахом зі спеціально виготовлених деталей; не повністю досліджена. За дослідженням Андрія Карнабіда під час одного із ремонтів у 1970-і роки це покриття було знято, замість його реставрації, і замінено великими смугами звичайного покрівельного оцинкованого заліза, і завершення вежі і всього будинку значно втратило у виразності й оригінальності. Подібні до них, на щастя, збереглися на покритті даху півкруглого еркера на південному ризоліті центральної частини головного фасаду [4].

Фасад



В українському архітектурному модерні застосування мальовничих живописних засобів посилювало виразність архітектури, надавало їй оригінальних рис, але таких, що відбивали суто народні уподобання, які сформувалися в процесі виконання традиційних хатніх розписів, вишивок чи

гаптувань. Серед декоративних форм найбільшого розвитку набули тондо, розетки, трикутні вставки, фризи, кольорові смуги, ритмізовані вкраплення у вигляді окремих плиток, які значно пожвавлювали площину стіни.

Фасад споруди прикрашають дентикули (зубчики, сухарики). Дентикули – декоративний мотив у вигляді кубиків на карнизах. Прообразом дентикул були виступи поперечних дерев'яних балок глинобитних перекриттів в архітектурі Іонії. В архаїчних будівлях дентикули мали круглий переріз. Починаючи з епохи Відродження використовуються і в декорі творів ужиткового мистецтва.



Віктор Чепелик у своєму дослідженні «Формування українського архітектурного модерну початку ХХ ст. у контексті інтернаціональних творчих зв'язків» відзначав характерні для українського модерну риси, такі як декоративні прикраси на фасадах. «Декоративні прикраси на фасадах мали вигляд керамічних вставок з узагальненими, переважно геометричними або більш натуралістичними за характером

кольоровими орнаментами, побудованими на поєднанні квітів і птахів, елементів геральдики, які в окремих випадках переростали в складні мальовничі панно». [16]

Центральне місце в таких композиціях зазвичай займають зорі, сонце, пізніше трансформовані в квіти.



Таке оздоблення ми можемо бачити на фасаді будівлі Чернігівського Дворянського земельного і Селянського по земельного банків.



На трикутній вставці над ризолітом ми можемо бачити сонце. Форма трикутника вибрана не випадково, адже

трикутник – символ тріади, символ вогню, прагнення до вдосконалення; міг символізувати воду, дощову хмару, богиню неба. Трикутник з основою внизу символізує вогонь і потяг до небесних сил. Якщо геометрична фігура розташована вершиною вгору, то це є світлим сонячним символом. У християнській міфології трикутник символізував святу Трійцю [20].



Верхня зона фасаду будівлі над трикутним балконом прикрашена панно з екзотичними овочами, фруктами і дивовижними квітами.

Це декоративний мотив, тісно пов'язаний з ідеєю зростання і буйного цвітіння. Можливо, архітектор таким чином бажав процвітання банківській установі, що мала розміщуватись у будівлі. Проводячи паралелі з сьогоденням зазначимо, що ця символіка і для бібліотеки має важливе значення – наші користувачі отримують у бібліотеці інформацію, збагачують

свої знання для власного розвитку, становлення особистості і процвітання нації.

Вікна



У фасадному декорі використовуються народні мотиви: трапеційні завершення вікон другого поверху, орнаментальні пояски, вставки над вікнами. Важливими елементами, що визначали образ будівлі, завжди були форми отворів, входів, порталів, балконних та парапетних огорож та форма даху. Вікна готики, бароко, ренесансу, модерну, конструктивізму, народної хати завжди є візитівкою своєрідності епохи, стилю, народу. Не випадково архітектори ХХ століття вважали скошений шестикутний отвір головною ознакою української архітектури [17].

У 1912–1913 рр. на сторінках журналу «Украинская жизнь» між прибічниками естетичних і раціоналістичних поглядів на виникнення ключових форм українського стилю розгорнулася

палка дискусія, під час якої кожна зі сторін висловила свою думку про походження оригінальної шестикутної форми українського вікна (дверей).

Прибічники естетичного напрямку вважали, що українська форма має повну самостійність і оригінальність «...Така розробка [вікна] не має за себе ніяких технічних виправдань... Жодний технічний розрахунок не може підказати будівельнику такого порядку дії... не технічний розрахунок, а естетичні міркування привели народний геній до такої форми. Вдивляючись в цю форму, ми бачимо в ній естетичне прагнення народу уникнути виснажливої одноманітності прямих ліній і суворого владарювання прямих кутів... народний геній вишукує свою улюблену форму». Їхні опоненти – раціоналісти в розпалі журнальної суперечки давали жорстку відповідь: «Після певних теоретичних міркувань і пояснень, запозичених з вивчення архітектурних форм загалом, автор остаточно стверджує думку, що форма перекриття віконних і дверних проїм (пролётів), яка нагадує трапеції і не має «жодних технічних виправдань» створена не технічним розрахунком, а винятково естетичним міркуванням. Ця форма, на думку автора, і є «основна форма» українського стилю. Форма ця дійсно часто зустрічається в пам'ятках стародавнього будівництва України, переважно в обробці давніх отворів... Можна цілком погодитися з автором, що це є одна з характерних деталей українського стилю, певно не вельми оригінальна, але така, що з давніх давен побутувала в українських будівельників. Форма ця конструктивна – це є балка, підперта двома відкосами, – так що створена не лише з естетичних, а й технічних міркувань». Остаточного розв'язання спору так і не

вдалося досягнути. Кожна з супротивних партій не змінила своєї думки, а Україна отримала новий вражаючий стиль. [12]

Це є одна з характерних деталей українського стилю, вона зустрічається в українських дерев'яних церквах і деяких хатах XVII–XIX ст. і є своєрідним національним елементом.

Дослідник історії архітектури Борис Кириков у своєму дослідженні «Северный модерн Петербурга, Киева и Харькова» зазначав: «Не можна вважати її цілковито оригінальною, тому що її можна помітити і в дерев'яних будинках інших країн, наприклад, Фінляндії та Норвегії. Відмінність трапецієвидних вікон «північного» модерну від вікон українського модерну є і в різних розмірах сторін трапеції і різних кутах нахилу бокових сторін, а головне – в різному характері заповнення отворів та їх обрамлення. [6]

Вестибюль бібліотеки



У вестибюлі бібліотеки – поєднання стильових напрямків українського та північного модерну: вестибюль прикрашений

фітоморфним (рослинним) орнаментом, бігунцем, а колони вестибюля прикрашені дивовижними маскаронами.

Маскарон – це рельєф у вигляді маски, що зображує людське обличчя чи голову тварини. Використовується в класицизмі, бароко та модерні. Ці маскарони виконують роль апотропеїв для будівлі. За визначенням тлумачного словника апотропей – тварина або міфічна істота (сфінкс, ламасу, шеду, керуб, грифон, чинте, химера тощо), зображення якої виконувалося чи встановлювалося перед входом до споруди, комплексу, і котрій згідно з віруваннями приписувалася магічна сила відганяти носіїв злих сил, демонів тощо і охороняти приміщення та його мешканців, врожаї, посіви.

У будівлі вони розміщені на двох колонах по чотири – їх погляд спрямований в усі боки світу. Маскарони, безперечно, не є типовими для української архітектури, але в усіх українських приміщеннях за звичаями були обереги. Поєднання функції захисту і прикраси і є призначенням цих незвичних для народних традицій рельєфів.



Стіни вестибюля багато прикрашені накладним рослинним і геометричним орнаментом. Під високою стелею розміщено декоративний орнамент у вигляді пояса заглиблених квадратів. Зауважимо, що за значенням геометричної символіки квадрат – символ упорядкованості, стабільності, визначеності, раціонального інтелекту, а також символ певної ділянки землі, чотири дії роботи на землі – підготовка ґрунту, сівба, доглядання посівів, збирання врожаю [20]. Можливо, саме це значення надавали оздобленню прикрасами архітектор та інженер, коли проектували споруду земельного банку.

Повздовж мармурових сходів викладений накладний бігунець – орнаментальний фриз у вигляді трикутників, які своїми вершинами звернуті поперемінно догори і донизу .

На давньоукраїнських предметах народного мистецтва домінували динамічні композиції, які відтворювали вихорний рух по колу з центральними опорами – розетками, колами, квадратами, сваргами, спіралями та ін. Такими декоративними елементами прикрашене приміщення.

Як вестибюль будівлі, так і операційна зала (читальна зала сучасної бібліотеки) багато оздоблені віньєтками, гірляндами з рослинним та геометричним орнаментом, розетками

Декоративне оздоблення інших приміщень будівлі не таке багате, лише колові розетки на стелях і по кутах приміщень є їхньою окрасою. Можливо це пов'язане з тим, що відступаючи, окупанти серед інших спалили і будинок колишнього банку. Загальна композиція і архітектура змін не зазнали. Можливо, оздоблення внутрішніх приміщень було відновлено не в повному обсязі.



Таким чином зазначимо, що будинок колишнього відділення Дворянського земельного і селянського поземельного банків має українські національні риси у вигляді декору фасаду і внутрішніх приміщень і це є знаковою відмінністю від інших банківських споруд, які побудовані на початку ХХ ст.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вітченко Д. Український модерн Євгена Сердюка / Денис Вітченко // Пам'ятки України: історія та культура. – 2016. – № 2. – С. 72–81.
2. Иконников А. Новая архитектура Финляндии / А. В. Иконников. – Москва : Стройиздат, 1972. – 143 с.
3. Карнабед А. А. Маленька перлина великої архітектури. Як вона творилася / А. А. Карнабед // Невичерпне джерело знань: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю з часу заснування Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка / упоряд. Л. В. Феофілова. – Чернігів, 2004. – 71 с.

4. Карнабед А. А. Історія нашого дому / А. А. Карнабед ; Черніг. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Чернігів : [б. в.], 2002. – 12 с.

5. Карнабіда А. А. Чернігів : іст.-архітектур. нарис / А. А. Карнабіда. – Київ : Будівельник, 1969. – С. 34.

6. Кириков Б. «Северный» модерн Петербурга, Києва и Харькова / Борис Кириков, Юлия Ивашко // БудМайстер. – 2013. – № 4. – С. 4–7.

7. Кирикова Л. А. «Северный модерн» в архитектуре Петербурга / Л. А. Кирикова // Дизайн и строительство. – 2004. – № 1 (22).

8. Кириллов В. В. Архитектура русского модерна (опыт формологического анализа) / В. В. Кириллов. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 214 с.

9. Кириченко Е. И. Русская архитектура 1830–1919 годов / Е. И. Кириченко – Москва : Искусство, 1978. – 399 с.

10. Курбатов Ю. И. Хельсинки / Ю. И. Курбатов. – Ленинград : Искусство, 1985. – 247 с.

11. Леус В. У стилі українського модерну / В. Леус // Черніг. вісн. – 1990. – 29 берез. – С. 2.

12. Маслюков О. Київ у стилі модерн / О. Маслюков, М. Ганцева // Київ. – 2015. – № 3/4. – С. 58–76 .

13. Самойлович В. П. Народное архитектурное творчество Украины / В. П. Самойлович. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Будивельник, 1989. – 342, [2] с., [8] л. ил. с. : ил.

13. Сапон В. Будинок дворянського і селянського поземельного банку в Чернігові / В. Сапон // Деснян. правда – 2005. – 11 серп. – С. 6

14. Чепелик В. Формування українського архітектурного модерну початку ХХ ст. у контексті інтернаціональних творчих

зв'язків / В. Чепелик // Українське мистецтво та архітектура кінця XIX – початку XX ст. / НАНУ ; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ : Наук. думка, 2000.

15. Чепелик В. В. Український архітектурний модерн / упоряд. З. В. Мойсеєнко-Чепелик. – Київ : КНУБА, 2000. – С. 277.

16. Ясиевич В. Е. В поисках национального и регионального своеобразия / В. Е. Ясиевич // Строительство и архитектура. – 1984 . – № 2. – С. 26–29.

17. Губернаторская улица. Крестьянский поземельный банк [Электронный ресурс] // Пенза, которой нтъ. – Электрон. текст. и изобразит. данные. – [Б. м.], 2008 – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/penzakotoroinet/penza-kotoroj-n-t/g/gubernatorskaa-ulica> – Дата обращения: 30.07.2016. – Назв. с экрана.

18. Северный модерн на Волге. Крестьянский и Дворянский банки в Самаре (ныне корпус № 2 СамГТУ) [Электронный ресурс] // Livejournal. – Электрон. текст. и изобразит. данные. – [Б. м.], 2015, 15 ноября. – Режим доступа: <https://kraeham.livejournal.com/87234.html>. – Дата обращения: 30.07.2016. – Название с экрана.

19. Символіка фігур [Електронний ресурс] // Про Україну. Скарбниця українського народу. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2009–2018. – Режим доступу: <http://about-ukraine.com/simvolika-figur/>. – Дата звернення: 30.07.2016. – Назва з екрана.

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ (до 100-річчя заснування Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН)

Сільське господарство традиційно вважається найважливішою галуззю народного господарства. Аграрна наука – фундамент аграрного виробництва, що потребує постійного науково-освітнього забезпечення. Однією із основних складових цього процесу є інформаційно-бібліотечне супроводження.

Координацію цих функцій і, особливо, їх методичне наповнення покладено на ННСГБ НААН, яка відповідно до чинного законодавства (Постанова Кабінету Міністрів України № 1697 від 29.10.2003р.) є «...спеціальною бібліотекою загальнодержавного значення, що виконує функції науково-дослідного та методичного центру сільськогосподарської галузі». Виконання делегованих повноважень здійснюється колективом відповідно до двох Законів України: «Про бібліотеки та бібліотечну справу» та «Про наукову та науково-технічну діяльність».

Історія бібліотеки невід’ємна від історії суспільства. Упродовж її існування неодноразово змінювалися назва, статус, структура, штат, але незмінними залишалися функції: комплектування, облік, зберігання бібліотечних фондів;

забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних потреб користувачів, надання вільного доступу до національних і світових документно-інформаційних ресурсів, репрезентація кращих досягнень минулого для потреб сьогодення.

Повертаючись до витоків відзначу, що установа пройшла складний шлях становлення та розвитку. Її прототипом була бібліотека Генерального секретаріату земельних справ Української Центральної Ради з фондом 1007 одиниць зберігання, створена рішенням уряду 16 липня 1917 р. З перших днів існування бібліотекою, незважаючи на всілякі труднощі, було взято курс на комплектування своїх фондів вітчизняними та зарубіжними галузевими виданнями.

Вона стала правонаступником цілої низки творчих об'єднань, таких як Південноросійське товариство сільського господарства та сільської промисловості (засноване в 1897 р.), Всеросійське товариство цукрозаводчиків (1900), Київське агрономічне товариство (1909), Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості (1898), частково Київське губернське земство (1903), Центральний сільськогосподарський кооперативний союз «Централ» та ін. з їхніми бібліотечними фондами, що до подій 1917 р. відіграли генеруючу роль у становленні та розвитку галузевого дослідництва на сучасних українських землях, саме в частині книжкових фондів.

Після заснування Сільськогосподарського вченого (згодом – наукового) комітету України 1 листопада 1918 р. бібліотека увійшла до його складу як головна установа з питань інформаційно-бібліотечного супроводження наукового

забезпечення Вченого комітету новітньою галузевою літературою, статистичними матеріалами тощо.

У перше десятиліття її функціонування відбулося не просто становлення установи як спеціальної бібліотеки загально-українського рівня, а й отримання визнання як методично-координаційного центру по проблемі із реальними розробками: формуванням єдиного каталогу та обмінного фонду, удосконаленням системи класифікації літератури, розповсюдженням агрономічних знань, наданням методичної допомоги бібліотекам галузевих дослідних інституцій, закладенням науково-методичних основ національної бібліографії, започаткуванням видання двотижневика «Бібліографічний бюлетень».

У серпні 1923 р. Сільськогосподарських науковий комітет переїхав до тодішньої столиці УСРР – м. Харкова. Через об'єктивні організаційні обставини бібліотека залишилася в Києві як структурна одиниця його Київської філії. У цій ситуації було прийняте рішення щодо створення її харківського аналогу на основі відкритої в 1921 р. при Наркомземі УСРР службової книгозбірні, основу якої склали фонди бібліотеки Харківської губернської земської управи. У 1925 р. до складу загальної секції комітету увійшли обидві бібліотеки. Протягом 1924–1970 рр. бібліотека функціонувала у м. Харкові.

У 1928 р. Харківську сільськогосподарську бібліотеку, а в 1929 р. Київську передано УкрНДІ економіки й організації сільського господарства. Після приєднання до бібліотеки Інституту книжкових фондів «Сільського господаря» Харківського товариства сільського господарства і сільської промисловості, «Союзбанку» та Ради кооперативних з'їздів

було прийняте рішення про створення Центральної сільськогосподарської бібліотеки (ЦСГБ) з фондом 179 тис. книжкових одиниць. У цей період діяльності бібліотеки був налагоджений обмін літературою із 121 науковою установою із 17 країн світу, зокрема США, Канади, Німеччини, Англії, Італії та ін. Наявність такого спектру видань зумовило створення при бібліотеці спеціального бюро у справі реферування закордонної літератури.

22 травня 1931 р. ЦСГБ відокремлено від УкрНДІ економіки й організації сільського господарства і підпорядковано створеній Всеукраїнській академії сільськогосподарських наук (ВУАСГН). Відбулося додаткове злиття фондів бібліотек Харківської губернської земської управи, Народного комісаріату земельних справ, Українського інституту сільськогосподарської аспірантури, Українського НДІ ґрунто-знавства, згодом УкрНДІ економіки й організації сільського господарства. Слід зазначити, що у цей період відбулося становлення бібліотеки як повноцінної наукової установи.

Після ліквідації ВУАСГН у березні 1935 р. бібліотеку реорганізовано в самостійну наукову установу, яка ввійшла до складу науково-дослідної мережі НКЗ УСРР. Відповідно до постанови Раднаркому УСРР і ЦК КП(б) України «Про стан і завдання НДР в сільському господарстві» (1935) за ЦСГБ закріплено функцію методичного центру під безпосереднім керівництвом сектору наукових установ профільного відомства. У цей період розпочалося системне видання «Бюлетеня бюро із закордонного досвіду». З 1936 р. установа почала отримувати безкоштовний обов'язковий примірник професійної літератури, яка видавалася на території СРСР

російською, українською та мовами народів Радянського Союзу. Наступного року, вперше в країні, розпочалася підготовка та видання ексклюзивного реферативно-бібліографічного збірника «Стаханівський досвід у соціалістичному сільському господарстві».

Величезним випробуванням для бібліотеки та її філій стали роки Другої світової війни й особливо німецької окупації України. Вони не були евакуйовані. Співробітники залучалися місцевими окупаційними органами для роботи з населенням, здійснювали підготовку українських та німецьких нарисів з історії сільськогосподарської літератури та бібліографії сільського господарства. За роки окупації було пошкоджено приміщення бібліотеки та втрачено близько 10 тис. цінних книг і журналів, що зберігалися в її фондах.

Після окупації (1944 р.) робота бібліотеки розпочалася з доукомплектування фондів, відновлення каталогів. Був затверджений статус Центральної фундаментальної сільськогосподарської бібліотеки республіканського значення, в назві з'явилося слово – наукова. Структуру установи поповнив науково-бібліографічний відділ, який готував 30 бібліографій. Основним джерелом комплектування бібліотечних фондів стало отримання обов'язкового примірника сільськогосподарських видань, що друкувалися в Україні. Згодом в установі створено науково-методичний відділ. Установа стає активним учасником різних творчих зібрань, займається підготовкою тематичних, бібліографічних покажчиків для аграрної науки і виробництва. Цей напрям набуває плано-мірного характеру, тематика бібліографії розширюється відповідно до потреб та вимог часу.

Період 1964–1989 рр. позначився для бібліотеки частими змінами відомчого підпорядкування. Так, у 1964–1969 рр. вона перебуває у системі Міністерства сільського господарства УРСР; у 1956–1962 рр. – Української академії сільськогосподарських наук; 1969–1988 рр. – Південного відділення ВАСГНІЛ.

У травні 1971 р. бібліотека, відповідно до рішення уряду республіки, повертається до Києва зі своїми фондами у спеціально побудоване приміщення.

З 1973 р. бібліотека почала систематично видавати бібліографічний покажчик «Генетика, селекція і насінництво сільськогосподарських культур» та відновлює інше видання – «Нові сільськогосподарські книги». Розпорядженням уряду УРСР у 1975 р. установа стає бібліотекою-депозитарієм для аграрної галузі, а також – методичним центром мережі сільськогосподарських бібліотек науково-дослідних інститутів, дослідних станцій, вузів і технікумів УРСР і Молдавської РСР.

У 1988–1990 рр. установа іменується як – Республіканська наукова сільськогосподарська бібліотека Південного відділення ВАСГНІЛ; 1991–1993 рр. – Республіканська наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук; 1994–2003 рр. – Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук. Важливим є те, що у 1998 р. бібліотека отримала статус науково-дослідної установи, а з березня 2001 р., рішенням Загальних зборів УААН – статус науково-дослідного інституту першої категорії. Впродовж 2003–2012 рр. бібліотека розгортає свою діяльність як Державна наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук. Від 14 грудня 2012 р. і дотепер – ННСГБ НААН.

За роки незалежності України розпочався новий етап діяльності бібліотеки. Розширилася тематика науково-бібліографічних видань (опубліковано понад 60 поточних і ретроспективних науково-допоміжних бібліографічних покажчиків, зокрема: «Олійні культури», «Проблеми і перспективи розвитку українського села» та ін., а також бібліографічні покажчики, присвячені відомим ученим, – Ф. Ф. Ейснеру, М. М. Кулешову, М. А. Кравченку, О. А. Янаті та ін.

Від 26 квітня 2001 р. після прийняття Постанови Президії УААН «Про виконання Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» бібліотека стає повноправним членом наукової спільноти Академії, увійшовши до складу Відділення регіональних центрів наукового забезпечення АПВ. Змінилися пріоритети її діяльності, реорганізовано організаційну структуру. Бібліотека перейшла від функції зберігання книг до їх репрезентації. Це дозволило вирішити питання забезпечення аграрної галузі й бібліотеки зокрема висококваліфікованими фахівцями вищої кваліфікації шляхом їх підготовки через відкриття спочатку аспірантури, а потім докторантури та спецради із захисту дисертацій.

Установою започатковано унікальні, що не мають аналогів в Україні, видання зі створення національної сільсько-господарської бібліографії, зокрема видання єдиного в Україні реферативного журналу «Агропромисловий комплекс України» та його спецвипусків. Засновано 13 бібліографічних серій, видання яких репрезентують документно-інформаційний потенціал здобутків аграрної вітчизняної науки та діяльності визначних її представників, «Бюлетень ННСГБ НААН», «Календар знаменних і пам'ятних дат в історії аграрної науки України».

Бібліотекою розроблені й затверджені: «Концепція інформатизації бібліотек України», «Концепція інформатизації сільськогосподарських бібліотек України», низка нормативних документів у сфері інформаційно-бібліотечної роботи, таких як: стандарт «Комплектування фондів спеціальних бібліотек сільськогосподарського профілю», понад 100 нормативно-регламентуючих документів для підпорядкованих бібліотек галузевих дослідних установ та освітніх закладів.

З 2000 р. створюється власна електронна база даних «Укр-агротека», яка стала фундаментом для формування електронної наукової сільськогосподарської бібліотеки (ЕНСГБ), галузевий корпоративний каталог з розпису аналітики «АгроКАРС» між бібліотеками сільськогосподарського профілю. Читачам доступні повнотекстові книги, журнали, автореферати дисертацій. Забезпечується доступ до міжнародних баз даних: AGRIS/CARIS; AGRICOLA; HINARI, АГОРА і OARE. Локальна мережа бібліотеки забезпечує ланцюгову автоматизацію основних бібліотечних процесів від комплектування документів до електронної книговидачі за допомогою системи автоматизації бібліотек «Ірбіс».

Минуле... Воно цінне і дороге. Саме тому важливе місце в установі займають колекції видань сільськогосподарської тематики, випущених у XIX столітті, які згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1038-р від 3 вересня 2009 р. внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання, створена електронна база даних зазначеного фонду, виданий науково-допоміжний бібліографічний показник «Фонд видань, випущених у XIX столітті з сільськогосподарської тематики, внесених до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять

національне надбання» ННСГБ НААН (1802–1900). Через створену у 2016 р. за кошти гранту від міжнародного фонду «Монсанто» лабораторію оцифрування проводиться дигіталізація цінних і рідкісних видань. Систематично проводяться Дні інформації, Дні науки, Дні спеціаліста, демонструються тематичні виставки та виставки нових надходжень як традиційні, так і електронні.

Запроваджена дієва інноваційна інфраструктура сервісного обслуговування користувачів з використанням широкого спектру інформаційно-бібліотечних ресурсів і послуг, таких як: реєстрація віддалених користувачів, надання консультацій, віртуальних довідок, електронні запити, електронна доставка документів, електронне бронювання, вибіркове розповсюдження інформації тощо. Важливе місце у роботі бібліотеки займає інформаційно-консалтингова діяльність. На замовлення НДУ України та окремих науковців виконуються тематичні добірки, історичні розвідки тощо.

Поєднуючи функції, завдання і напрями академічної та загальнодержавної галузевої бібліотеки, ключовою тезою є науково-дослідна робота, яка прослідковується у кожному напрямі її діяльності через виконання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, спрямованих на модернізацію бібліотечно-інформаційної діяльності, розвиток ідеології соціально-інформаційної рівності та доступності до інформації, формування власних електронних ресурсів, та їх репрезентацію в інформаційному світовому просторі.

Підводячи підсумки діяльності ННСГБ НААН щодо інформаційно-бібліотечного супроводження наукового забезпечення інноваційного розвитку вітчизняного агропромислового виробництва впродовж всього століття варто зазначити,

що вона прагне якомога якісніше й повніше виконувати свою високу суспільну, наукову і культурно-освітню місію, сприяти піднесенню України до рівня розвинутих європейських держав, зокрема в частині, що стосується провідного сектору економіки – сільського господарства.

«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА: СЬОГОДЕННЯ...»

УДК 027.53(477.51-25):004(091)

Лілія Дубовик

ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА В ЕПОХУ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Згідно з Законом України «Про Національну програму інформатизації» бібліотеки є одним із важливих елементів його впровадження. Відбувається еволюція соціальної ролі бібліотек. До традиційних завдань просвітницького характеру, збереження і примноження культурного надбання, додалися функції інформаційних центрів.

Першим кроком на шляху до розвитку інформатизації в Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка стало 5 червня 1997 р., коли підписано договір з Міжнародним фондом «Відродження» на реалізацію проекту «Створення мережі бібліотек, з'єднаних електронною поштою». Проект реалізовано разом з науково-дослідним підприємством «Elit». Придбано перший комп'ютер, модем, принтер, встановлено базову операційну систему, які знайшли своє місце у відділі документів іноземними мовами.

17 лютого 1998 р. закладом підписана Угода з Міжнародним фондом «Відродження» про реалізацію проекту «Створення WEB-сервера та робочих місць користувачів для роботи інтернету в Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка». Проект

реалізувався разом з науково-впроваджувальним підприємством «Армпроект».

Того ж року відбулася не менш знаменна подія – підключення Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка до світової мережі Інтернет.

Наявність великої кількості інформації породжує необхідність її упорядкування, систематизації і, найголовніше, створення безперешкодного доступу до неї. 29 грудня 2000 р. затверджений технічний проект локальної комп'ютерної мережі. На виконання «Регіональної програми електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу», затвердженої у 2000 році, укладено угоду з ТОВ «Науково-впроваджувальне підприємство «Армпроект» на розробку модуля підготовки бази даних (САРМ «Бібліотека»), розробку системи автоматизованих робочих місць (САРМ «Бібліотека»), розробку офіційного web-сайту і його розміщення на сервері.

Розвиток комп'ютерного парку став поштовхом і для змін у штатному розписі. 1 березня 2002 р. створено новий структурний підрозділ бібліотеки – відділ комп'ютерного забезпечення. Затверджено штат відділу – 2,5 одиниці. Керівником підрозділу призначено Наталію Валентинівну Медеянову.

У 2001 році прокладена локальна мережа «Бібліотека» об'єднала перші 8 комп'ютерів та розпочалося створення електронного каталогу нових надходжень. 1 грудня 2005 року структурними підрозділами розпочато ретроконверсію фонду документів, що надійшли до бібліотеки за період з 1984 по 1999 рр.

2001 р. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка визнана переможцем конкурсу проектів «Інтернет для читачів

публічних бібліотек (LEAP)», оголошеного відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні. За кошти гранту придбано ліцензійне програмне забезпечення та мережеве обладнання. Урочисте відкриття Інтернет-центру відбулося до дня заснування та 125-річного ювілею бібліотеки. Десятиріччя відкриття у 2011 році ознаменувалося оновленням технічного забезпечення центру. Посольство США в Україні виділило грант на купівлю чотирьох нових комп'ютерів з сучасним програмним забезпеченням.

З 9 грудня 2008 р. розпочато впровадження в роботу бібліотеки автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «Ірбіс». Формування та наповнення даної системи зазнало певних труднощів, але одночасно і розширило можливості для якісного обслуговування користувачів. На сьогодні склад електронного каталогу – сім баз даних (БД): електронний каталог книг, електронна картотека аналітичного опису статей, електронний каталог відділу мистецтв: ноти, диски, грамплатівки, електронний каталог книг іноземними мовами. Повнотекстові бази: електронна бібліотека, друковані ЗМІ про нас та внутрішня база даних користувачів бібліотеки.

З метою прискорення процесів бібліографічної обробки документів, виключення дублювання процесів та отримання реальних переваг сумісного використання ресурсів у 2011 р. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка уклала договір з Кіровоградською ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. З цього часу розпочалася співпраця в корпорації з Центрально-Українським Кооперативним Каталогом (ЦУКК) для поповнення однієї з БД «Електронна картотека аналітичного опису статей». Сучасне покоління користувачів уже оцінило такі переваги електронних

ресурсів, як оперативність розміщення, швидкість пошуку та зручність.

2009 р. розпочалася реалізація проекту «Бібліоміст», чотиристоронньої партнерської роботи Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства культури і туризму України та Української бібліотечної асоціації, за фінансової підтримки Фундації Білла та Мелінди Гейтс та Microsoft. Вважаю, що проект за програмою «Бібліоміст» заслуговує на окреме висвітлення, адже саме він сприяв значному розвитку регіональної бібліотечної інфраструктури, надавши можливість обладнати бібліотеки технікою, щоб члени громад отримали кращий доступ до інформації; навчання бібліотекарів користуватися новітніми технологіями, щоб краще обслуговувати користувачів; розвитку ресурсної бази бібліотечної асоціації для ефективнішого представлення інтересів бібліотек та бібліотекарів. За роки існування проект показав бібліотечній спільноті України новий погляд на професію, на наші можливості, навчив новим формам роботи, розкрив наскільки бібліотека може бути корисною та займати активну позицію в суспільстві.

Регіональний тренінговий центр за програмою «Бібліоміст» успішно працює і після завершення роботи проекту на базі відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів. У грудні 2014 року в РТЦ розпочато новий проект «У Всесвітній мережі всі покоління», який передбачає навчання людей поважного віку, які є нашими користувачами, основам комп'ютерної грамотності та роботи в Інтернеті.

Регіональний тренінговий центр запрошує до партнерства та співпраці. Ми з радістю допомагаємо та підтримуємо в

реалізації цікавих і корисних некомерційних ініціатив-навчань, семінарів, прес-конференцій та інших масових заходів. З 2015 року РТЦ став майданчиком для проведення віківишколів у ВікіСтудії з написання української електронної енциклопедії. Сертифіковані працівники нашої бібліотеки також роблять дописи до вищезазначеного ресурсу.

У липні 2011 р. розпочалося створення повнотекстової БД «Електронна бібліотека», яка носить красназвничий характер. Започаткована «Електронна бібліотека» розділом «Книжкова пам'ять України. Чернігівщина», першо-черговим завданням якого було створення електронних копій друкованих документів історико-культурного значення для збереження культурної спадщини, що знаходяться у фондах нашої бібліотеки.

На сьогодні «Електронну бібліотеку» наповнюють сім повнотекстових БД: «Іменні колекції», «Тематичні колекції», «Книжкова пам'ять України. Чернігівщина», «Митці Сіверянського краю», «Наші видання», «Галузеві видання» та «Періодичні видання Чернігівщини» – електронні версії повнотекстових документів місцевих газет і журналів. Даний розділ є родзинкою Електронної бібліотеки, адже немає аналогів у жодній обласній бібліотеці України.

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка співпрацює з Національною бібліотекою імені Ярослава Мудрого в реалізації декількох проектів.

Прагнучи до об'єднання зусиль у створенні інтегрованого інформаційного ресурсу – електронна бібліотека «Культура України», мета якого забезпечити вільний доступ до надбань української культури і мистецтва, зміцнення культурних зв'язків і формування позитивного іміджу України у світі,

бібліотека бере активну участь у її наповненні, надсилаючи найкращі твори митців Чернігівщини та рідкісних видань з фонду бібліотеки.

Від набуття чинності наказу Міністерства культури України від 25 травня 2016 р. № 360 «Про затвердження Порядку формування зведеного каталогу оцифрованих видань», Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка активно долучилася до формування зведеного каталогу і наразі займає перше місце серед обласних бібліотек України за кількістю наданого матеріалу.

Офіційний web-сайт бібліотеки уже давно став невід'ємною частиною закладу, розпочавши висвітлення бібліотеки у мережі інтернет у 2002 р. Новини, оголошення, ресурси, методичні матеріали, виставки, вернісажі, віртуальна подорож бібліотекою – усе життя Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка перенесене у електронний формат. Працюючи над оптимальним задоволенням користувачів, бібліотека почала розвивати і сервісні послуги. Наразі через сайт можна записатись до бібліотеки онлайн, замовити електронну доставку документів, віртуальну довідку, замовити онлайн бронювання, скористатися електронними послугами.

Майже вся територія закладу покрита вільною зоною Wi-Fi, що дозволяє, використовуючи власний ноутбук, користуватися бездротовим зв'язком у читальних залах.

Користувачам бібліотеки надаються послуги ксерокопіювання, сканування, фотокопіювання, друку на принтері, запису інформації на змінні носії.

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка також має широке представництво у реальному та віртуальному інформаційному просторі. Інструменти соціальних мереж допомагають

доносити інформацію до громад у дуже зручний спосіб: виставляти інформацію, фото- та відеоматеріали, а також рекламувати діяльність бібліотеки.

Структурні підрозділи бібліотеки широко використовують у висвітленні своєї роботи блогову систему. На сьогодні бібліотека має десять блогів: «Чернігівське обласне відділення УБА», «Центр правової інформації», «Долати перешкоди разом», «Світ науки, техніки та економіки», «Європейський діалог: інформаційно-освітній проект», «Інформаційна панорама», «Відділ наукової інформації та бібліографії», «Новини бібліотечні», «Віддані магії неба», «Земля у рівновазі».

Трансформація Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка на шляху до повної інформатизації знаходиться на початку свого розвитку. Далеко не всі можливі процеси автоматизовано, що пов'язано з недостатнім фінансовим та кадровим забезпеченням. Але ми впевнено та з надією дивимось вперед. Через невеликий проміжок часу вся бібліотечна мережа України перетвориться на заклади культури європейського рівня.

Список використаної літератури:

1. Історія Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка : хроніка подій / Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка. – Чернігів : [б. в.], 2017. – 148 с.

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ ВІДДІЛУ ДОКУМЕНТІВ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ ТА ЦЕНТРУ «ВІКНО В АМЕРИКУ»

Відділ документів іноземними мовами продовжує роботу у напрямку модернізації надання бібліотечних послуг на зразок роботи бібліотек Європи та США. Ця робота проводиться у наступних напрямках:

I. Вдосконалення методів роботи з читачами:

Ми продовжуємо використовувати соціальні мережі як основний засіб дистанційного спілкування з читачем. Всю необхідну інформацію читач отримує онлайн в facebook майже миттєво;

Вивчення та задоволення попиту громади на освітні та культурні послуги. Оскільки ми тісно спілкуємося з різними організаціями міста, то отримуємо запити на проведення та участь у культурних та освітніх заходах. Волонтери та працівники відділу на волонтерській основі проводять уроки іноземними мовами, дарують книжки до бібліотеки, беруть участь у масових заходах;

Популяризація бібліотечних послуг серед жителів та закладів міста. Проведення акцій щодо популяризації вивчення англійської мови. Розповсюдження матеріалів, які допоможуть у спілкуванні англійською мовою з гостями міста серед офіціантів, таксистів та представників інших професій побутового обслуговування;

Популяризація бібліотечних послуг та залучення потенційних читачів шляхом привертання уваги масовими заходами

за межами приміщення бібліотеки: публічні виступи англійською мовою (декламація віршів, спів пісень тощо) на зустрічах клубу «Strong Voices»; проведення зустрічей «English Speaking Club» на свіжому повітрі. Проведення цих заходів забезпечуються всім необхідним комфортним та якісним інвентарем: меблями, технічними засобами та методичними матеріалами;

Участь у загальноміських заходах. Популяризація бібліотечних послуг на велодні, публічних читаннях, заходах, присвячених пам'ятним датам;

Організація та проведення скайп-зустрічей з професорами закордонних університетів для підвищення кваліфікації спеціалістів різних галузей (вчителів шкіл; викладачів університетів, науковців тощо);

Презентації виставок нестандартних експонатів американських митців та спеціалістів вузьких галузей.

II. Орієнтація на читача:

Комплектування фондів, орієнтуючись на побажання читачів. Завдяки грантам, що отримує центр «Вікно в Америку», ми маємо змогу комплектування фонду оригінальною сучасною американською літературою;

Організація масових заходів різних форматів. Проведення виїзних заходів, проведення пікніків та неформальне спілкування англійською мовою поза бібліотекою. Максимальний вихід «в люди» для популяризації бібліотечних послуг, центру «Вікно в Америку» та популяризації вивчення іноземних мов серед мешканців міста.

III. Бібліотека як третє місце. Рекреаційна функція бібліотек:

Комфортні умови для читачів з різними вимогами. Створення тихих комфортних робочих місць з гарним освітленням

для індивідуальної роботи. Організація простору для групової роботи читачів при створенні проектів, обговореннях та дискусіях. Забезпечення дозвілля для всіх категорій читачів: проведення клубів іноземними мовами, скайп-зустрічей, виставок, практичних семінарів тощо. З метою комфортного розташування читачів був реалізований авторський задум Чернігівського центру «Вікно в Америку» – «Велочитальня», мета якої – популяризація читання та любові до друкованої книги та безпечного паркування велосипедів.

УДК 027.53(477.51-25):004.77

Олена Попович

**ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ім. В. Г. КОРОЛЕНКА У ВЕБ-ПРОСТОРИ**

У зв'язку з розширенням інформаційного простору зростає значення бібліотек як науково-інформаційних центрів забезпечення суспільного розвитку якісною, необхідною для суспільства інформацією. Сучасна бібліотека виступає як постачальник послуг з головною функцією – забезпечення можливості вільного і необмеженого доступу до різних джерел інформації: як традиційних друкованих ресурсів, так і електронних. На сьогоднішній день все більше користувачів надають перевагу електронному документу над традиційним, а розвиток інтернету надає нові можливості для забезпечення інформаційними ресурсами бібліотеки віддалених користувачів.

Одним із основних напрямів роботи Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка є налагодження чіткого процесу комплексного дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування та віртуальна комунікаційна взаємодія зі своїми віртуальними (віддаленими) користувачами, а також управління їхніми інформаційними пріоритетами. Організуючи доступ до накопичених інформаційних ресурсів, забезпечуючи навігацію в них, бібліотека тією чи іншою мірою формує та задовольняє інформаційні, наукові, освітні, культурні та інші потреби своїх користувачів.

Сьогодні бібліотека, продовжуючи надавати послуги фізичним користувачам усередині бібліотеки, виходить за рамки читальних залів і приміщень, просуваючи власні бібліотечно-інформаційні ресурси, послуги і продукти у веб-просторі, де також взаємодіють як фактичні, так і потенційні користувачі.

Таким чином відбувається максимальне поєднання, з одного боку, бібліотечних зусиль, з іншого, – знань, компетенцій і можливостей користувачів (як фізичних, так і віртуальних) і як результат – взаємна рівноправна співпраця обох сторін.

Якщо потреби фізичних (реальних) користувачів повністю вирішуються у стінах бібліотеки – це забезпечення доступу до електронного каталогу, електронної бібліотеки, локальних і мережових ресурсів, цифрових колекцій та інше, то потреби віртуальних (віддалених) користувачів задовольняються через офіційний веб-сайт, який є представництвом бібліотеки у мережі Інтернет.

На сайті Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка знаходиться інформація про ресурси і послуги бібліотеки.

Користувач має можливість скористатися електронним каталогом, який містить бібліографічні записи не тільки книг, але й статей, а також повнотекстових документів. На сайті надана можливість доступу до електронної бібліотеки повнотекстових цифрових копій друкованих рідкісних, цінних краєзнавчих видань; місцевих періодичних видань; видань Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка; авторських творів і документальних матеріалів про видатних особистостей; матеріалів за темами та подіями, які пов'язані з Чернігівщиною; електронні документи друкованих видань та електронні версії ще не опублікованих матеріалів місцевих авторів. Бібліотечні фахівці знайдуть на сайті методичні та веббіографічні матеріали. Для користувачів пропонуємо віртуальні сервіси: онлайн запис до бібліотеки, електронна доставка документів, віртуальна довідка, міжбібліотечний абонемент, електронні послуги. На сайті можна переглянути віртуальні виставки, відеоролики мистецьких виставок, що відбувалися у бібліотеці, здійснити віртуальну екскурсію бібліотекою тощо.

Отже, сайт формує позитивний імідж бібліотеки, привертає увагу до наявної інтелектуальної продукції або послуг, забезпечує залучення нових, зацікавлених користувачів.

Реклама як складова маркетингової комунікаційної системи є обов'язковим елементом інформаційно-комунікаційної діяльності сучасної бібліотеки. Вона може цілеспрямовано впливати на користувача як інструмент створення мотивації до користування бібліотечною продукцією та послугами завдяки постійному інформуванню користувачів про наявність електронних інформаційних ресурсів у бібліотеці.

У Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка рекламування електронних науково-інформаційних ресурсів і послуг здійснюється паралельно у декількох напрямках, що дає можливість якнайповніше охопити користувацьку аудиторію:

- на веб-сайті (www.libkor.com.ua);
- 9-ти блогах (Центр правової інформації; Долати перешкоди разом; Світ науки, техніки та економіки; Європейський діалог: інформаційно-освітній проект; Інформаційна панорама; Відділ наукової інформації та бібліографії; Новини бібліотечні; Віддані магії неба; Земля у рівновазі);
- сторінках у соціальній мережі Фейсбук: «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка @bibliotekaKorolenkaChernigiv»; «Window On America Chernihiv@windowonamerica.chernihiv»; «Відділ документів іноземними мовами – Чернігів»; «Deutsch mit Spass@DeutschMitSpassChernigov»; у групі «Піар-офіс бібліотек Чернігівщини»;
- каналі сервісу You Tube;
- через зв'язки з громадськістю: організація відносин і комунікації із засобами масової інформації через прес-анонси і прес-релізи;
- через зв'язки з користувачами: інформаційні розсилки користувачам бібліотеки електронною поштою та за допомогою сервісу розсилок SendPulse.

Офіційна сторінка бібліотеки у соціальній мережі Фейсбук була створена у 2012 р. з метою інформування та залучення користувачів до бібліотеки, рекламування як традиційних, так й інноваційних форм обслуговування користувачів і бібліотечних послуг. Анонси книжкових виставок і презентацій,

соціокультурних заходів, бюлетень нових надходжень, новини, фотозвіти заходів, що вже відбулися, календар бібліотечних подій, онлайн-опитування користувачів спонукають потенційних користувачів до діалогу, результатом якого є вдосконалення тієї чи іншої послуги, чи просто виявлення інформаційних потреб користувачів або просто оперативна відповідь на запитання користувача. На сьогодні сторінка має біля 700 підписників. Окрім офіційної сторінки бібліотеки активно розвиваються та наповнюються, збільшуючи аудиторію прихильників, сторінки «Відділ документів іноземними мовами – Чернігів» (біля 150 підписників); «Window On America Chernihiv@windowonamerica.chernihiv» («Вікно в Америку Чернігів») (більше 500 підписників); Deutsch mit Spass@DeutschMitSpassChernigov (біля 300 підписників), а також група «Піар-офіс бібліотек Чернігівщини» (більше 500 учасників).

Серед електронних ресурсів, що їх створює, акумулює, зберігає, забезпечує доступ і популяризує бібліотека, особливе місце належить візуальному контенту, тобто такому наповненню інформаційного ресурсу, що споживається у візуальній формі. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка має офіційний канал на сервісі You Tube, який був створений у 2013 р. і містить понад 450 відео, які було переглянуто більше 23 тис. разів.

Адміністраторами сторінок, групи, каналу ведеться щомісячний моніторинг активності аудиторії та ефективності публікацій. Своєчасне оновлення інформації на сторінці та якість контентного наповнення сприяє зростанню кількості підписників.

Постійно здійснюється моніторинг публікацій про бібліотеку та бібліотечні заходи у соціальних мас-медіа (на електронних ресурсах та у друкованих виданнях) з метою вивчення громадської думки щодо бібліотеки.

Констатуючи стрімке зростання аудиторії, що користується мобільними пристроями, бібліотека сприяє активізації впровадження в процес бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів мобільних технологій, насамперед, широко використовує у своїй роботі QR-код.

Така розгалужена система рекламування ресурсів дає можливість у відносно короткий проміжок часу здійснити інформування достатньо великої кількості користувачів бібліотеки, а також залучити потенційних користувачів, зацікавлених у її інформаційних продуктах.

Варто зауважити, що успішному представленню бібліотеки у веб-просторі сприяє чітка налагоджена взаємодія між різними відділами та фахівцями нашої бібліотеки.

У підсумку, варто зазначити, що обслуговування віддалених користувачів стало невід'ємною складовою комплексу послуг Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка. Наша бібліотека в інформаційному просторі позиціонує себе як надійне та безпечне джерело інформації. Пропонує новий, більш дружній образ бібліотеки, за яким стоять реальні люди аби заохочувати користувачів до діалогу, щоб вони назавжди залишалися друзями бібліотеки.

Список використаної літератури:

1. Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.) / НАН України [та ін.] ;

[редкол.: В. І. Попик та ін. ; відп. за вип. О. М. Василенко]. – Київ : НБУВ, 2016. – 637 с. – Бібліогр. в кінці ст.

2. Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування: стан та перспективи : [монографія] / Вікторія Бондаренко ; наук. ред. Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – 276 с.

3. Булахова Г. Рекламна діяльність бібліотек (термінологічний аспект) / Г. Булахова // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 256–266.

4. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг / Т. Гранчак // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 1. – С. 18–29.

УДК 316.774:004.774.6Facebook:02

Людмила Глазунова

НОТАТКА У FACEBOOK: ДЛЯ БІБЛІОТЕК ТА ПРО БІБЛІОТЕКИ

Вітчизняні бібліотеки, відповідаючи на виклики часу, постійно нарощують своє представництво у соціальних мережах. Однією з найпопулярніших мереж є Facebook. Невпинно удосконалюючи функціонал, розробники намагаються відповідати потребам користувачів та йти на крок попереду. Одним із таких інструментів став додаток «Нотатки».

Нинішній варіант та інструментарій додатка «Нотатки» був представлений користувачам у 2015 р., коли компанія Facebook істотно оновила платформу, що не користувалася попу-

лярністю. Оновлений додаток позиціонується розробниками як блог-платформа – «власний майданчик для створення блогів», його мета – бути «простішим для людей [, щоб] створювати і читати лонгріди» [2].

Огляд використання додатка «Нотатки» вітчизняними бібліотеками був представлений нами на вебінарі [1]. З того часу колеги розширили та урізноманітнили представлені ресурси. Моніторинг засвідчив, що найчастіше бібліотеки застосовують блог-платформу для представлення ресурсів і послуг, а бібліотекарі – для презентації себе, власних уподобань, талантів.

Незважаючи на назву «Нотатки» як чітко означеного жанру, функціональні можливості додатка дозволяють створювати найрізноманітніші публікації. Зокрема, в бібліотеках створюються:

- анонси, прес-релізи (наприклад: «Як зробити добру справу та залишити слід?» – анонс вікімарафону, goo.gl/GK4WLZ);
- події замітки (наприклад: «Виртуальна виставка – проводник в потоке інформації. Изучаем технологии» – goo.gl/Uv5zfA);
- репортажі, зокрема фоторепортажі (наприклад: про участь фахівців з НТБ НТУ «КПІ» ім. І. Сікорського у конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Формування національного інформаційного простору» в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського – goo.gl/WtAJDD; конкурс «Бібліотечні досвідки "Зимове мереживо"» серед фахівців ХДНБ ім. В. Г. Короленка – goo.gl/U9KZXs);
- інформаційний звіт, звіт бібліотеки (наприклад: «Звіт Бібліотеки КПІ за 2016 рік» – goo.gl/IC3ff6);

- дайджест. Цікавий досвід, де поєднується власний погляд, відчувається стиль та креативність, насамперед Тетяни Борисової (наприклад: дайджест Молодіжної секції Української бібліотечної асоціації «Млинці щосуботи» – <https://www.facebook.com/pg/MolodUBA/notes>).

Для розкриття ресурсів, сервісів та можливостей у бібліотеках створюються, наприклад:

- топ документів, завантажених з репозитарію, (наприклад: «Топ-10 документів квітня, завантажених з ЕІАКРІ – електронного архіву КПІ» – goo.gl/eQ5UnN);

- топ виданих користувачам документів;

- бюлетені, огляди списки нових надходжень документів, зокрема рекомендаційні, (наприклад: «Нові надходження у листопаді до кабінету бібліотекознавства імені Л. Б. Хавкіної» – goo.gl/86bq0K; «NEW: Осіннє читиво» від Рівненської обласної бібліотеки для молоді та ін., проте, не завжди оригінальні, інколи працівники позичають текст, обов'язково посилаючись на першоджерело – <https://www.facebook.com/yunilibr/notes>);

- інструкції, рекомендації (наприклад: покрокова інструкція «Як проголосувати за проекти в Бюджеті участі» від НТБ НТУ «КПІ» ім. І. Сікорського – goo.gl/tWPg6v)

Цікавий приклад використання додатка як для розкриття фондів бібліотек, так і власної особистості, демонструють колеги, розміщуючи нотатки про прочитані книги. Так, головний бібліотекар ХДНБ ім. В. Г. Короленка І. А. Карнаух регулярно інформує колег про прочитані книги, створюючи цикл нотаток під загальною назвою «Читаю з фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка»

(<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009354047460&lst=100004406371978%3A100009354047460%3A1508679337&sk=notes>).

Інший колега – Олег Володимирович Соцков – використовує функціонал, щоб поділитися своїми враженнями, спогадами, есе, замальовками – goo.gl/chiUK2. Талановито та влучно! Крім того, функціонал «Нотатки» дозволяє створювати аналітичні статті, інтерв'ю, коментарі, лонгріди та інші публікації. Проте ці жанри ще недостатньо активно опановані бібліотекарями.

Технологія створення нотатки проста і включає чотири кроки: реєстрацію користувача, створення нотатки, її редагування та поширення/рекламування. Структурно означена блог-платформа складається з обкладинки, тексту, фото, відео (завантажуються через посилання з інших мереж та хостингів Facebook, Giphy, Instagram, SoundCloud, Twitter, Vimeo, Vine, YouTube). Текст можна зробити різного розміру, маркувати та пронумерувати, набрати курсивом або вирівняти по певному краю, ставити гіперпосилання (рекомендується на сайт або конкретний ресурс бібліотеки), отримати код для вставки. Нотатку можна закріпити як верхній пост.

Таким чином, додаток «Нотатки» у Facebook дозволяє поєднати креативність та професійну майстерність задля просування бібліотек та їх послуг в цифровому просторі.

Список використаних джерел:

1. Глазунова Л. Нотатка у Фейсбуці: можливості, обмежені фантазією [Електронний ресурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Hz7HwRYX9oc&t=601s>.

2. Facebook запустить власну блог-платформу просто в соцмережі [Електронний ресурс]. URL: https://tsn.ua/nauka_it/facebook-zapustit-vlasnu-blog-platformu-pryamo-v-socmerezhi-477145.html.

УДК 025.5

Інга Стригун

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ СУЧАСНИХ КОРИСТУВАЧІВ

Анотація: Стрімкий розвиток нових інформаційних технологій призвів до підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування. Істотним компонентом функціонування бібліотеки є погляд на неї як на інформаційно-бібліотечне середовище, де систематизуються наявні інформаційні ресурси, забезпечується відкритий доступ до інформації, формується інформаційна культура користувачів.

Ключові слова: Бібліотека, інформація, бібліотечно-інформаційне обслуговування, Інтернет, користувачі.

Досягнення якісно нового рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів сучасних бібліотек пов'язано з впровадженням нових інформаційних і телекомунікаційних технологій в діяльність кожної бібліотеки (автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, електронні каталоги, сайт бібліотеки як єдина точка доступу до ресурсів і послуг і т. д.). У цих умовах зростає процес інтеграції традиційних та інноваційних методів бібліотечно-інформаційного обслуговування.

За умов активного розвитку мережі Інтернет як комунікаційного середовища, інформаційні матеріали у цифрових форматах набувають підвищеного попиту з боку користувачів. Тому це потребує якісного вдосконалення системи бібліотечно-інформаційного обслуговування, яка базується саме на електронних інформаційних ресурсах.

При цьому «оцифрування» документальних фондів бібліотек не означає, що вони перестануть існувати як фізичні одиниці, але створення електронних фондів дасть змогу вирішити численні проблеми, що стоять перед сучасними бібліотеками, такі як розміщення документів, забезпечення їх збереження, організація вільного доступу до них [3, с. 357].

Ресурсна база бібліотек відстає від можливостей книжкового та інформаційного ринків, що пов'язано з недостатнім фінансуванням. Задоволення читацьких потреб відбувається за рахунок реалізації наступних функцій бібліотеки:

- інформаційна, що служить основою для здійснення інформаційної діяльності бібліотеки;
- комунікаційна, що забезпечує соціальні і електронні комунікації користувачів з інформаційними технологіями, а також взаємодія бібліотеки з іншими інформаційними структурами;
- просвітницька, тісно пов'язана з освітньою функцією.
- ціннісно-орієнтаційна, спрямована на соціалізацію особистості.

Ці функції представляють бібліотеку як інформаційно-культурологічну систему.

Одним з головних завдань кожної бібліотеки є бібліотечно - інформаційне обслуговування реальних та віртуальних користувачів.

Сучасні технології дозволяють читачам звертатися до повнотекстових баз даних безпосередньо з оселі або з роботи, використовуючи для цього web-сайт бібліотеки. Сама бібліотека в цьому випадку продовжує виконувати посередницькі функції, забезпечуючи безкоштовний доступ читачів до документів, і, ширше – до інформації [5].

Наявність колекцій CD в складі фондів бібліотек, доступ до віддалених баз даних через Інтернет, отримання реферативної та повнотекстової інформації в режимі online – все це в значній мірі сприяє ефективній роботі користувачів і свідчить про появу нового виду комунікації – електронної.

Довідково-бібліографічний апарат сучасної бібліотеки представлений електронним каталогом (ЕК) з можливостями віддаленого доступу. Він поєднує в собі функції традиційних каталогів: інформаційну, пошукову, облікову. Бібліотека здійснює багатоаспектний пошук інформації в базах даних, виведення інформації з електронного каталогу, пошук по фондах, підбір літератури за темами. Бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів більш ефективно реалізується на базі ЕК, який дає широкі можливості для пошукової роботи.

Бібліотека – інформаційний центр для оперативного інформування і зворотнього зв'язку з користувачами.

Із зростанням попиту на електронну інформацію в умовах інформаційного суспільства, коли Інтернет активно використовується, інформаційна функція бібліотек ускладнюється, на

них покладається завдання щодо «упорядкування» користування інформацією цієї мережі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ахметзянова Р. Н. Библиотека как часть современной образовательной среды вуза / Р. Н. Ахметзянова // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 4. – С. 12–18.

2. Ильяева И. А. Стратегическое управление библиотекой : учебно-метод. пособие / И. А. Ильяева. – Москва : Кнорус, 2008. – 182 с.

3. Медведева В. Впровадження електронних інформаційних технологій у сучасну бібліотечну діяльність / В. Медведева // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2013. – Вип. 35. – С. 351–364.

4. Пилко И. С. Информационные и библиотечные технологии : учебное пособие / И. С. Пилко. – Санкт-Петербург : Профессия. – 2008. – 342 с.

5. Тодорова Є. М. Сучасні проблеми застосування інформаційних технологій в бібліографічному обслуговуванні читачів бібліотек [Електронний ресурс] / Є. М. Тодорова. –

Режим доступу:

<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6831/1/29.pdf> . – Назва з екрана.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

Анотація: Робота присвячена актуальним питанням формування фондів бібліотек електронними ресурсами. Розглядається нова бібліотечна технологія. Це одне з завдань, що вирішується в процесі створення наукової електронної бібліотеки.

Ключові слова: Наукова бібліотека, електронні ресурси, бібліотечні фонди, комплектування.

Сучасний стан інформатизації вимагає від бібліотек абсолютно нових підходів як до формування фондів, так і надання інформації користувачеві. Тут можна говорити про такий напрямок діяльності бібліотек, як створення електронних бібліотек.

Формування традиційного фонду та електронного виду має відбуватися у тісному взаємозв'язку, так як вони повинні доповнювати один одного і забезпечувати бібліотечно-інформаційне обслуговування на якісному рівні. Комплектування бібліотечних фондів традиційним шляхом досить довготривалий та трудомісткий процес, який послідовно складається з багатьох етапів і має багато часових і трудових витрат. Але останнім часом ми маємо унікальну можливість використання ресурсів у комплектуванні вітчизняних та іноземних видань. Бібліотека, маючи вихід до цієї глобальної мережі, користується не тільки повнотекстовими базами даних, а й інформаційними ресурсами, спеціально призначеними для

відбору, замовлення та придбання документів для бібліотечних фондів.

Формування фонду електронних документів – це нова бібліотечна технологія. Це одне з завдань, що вирішується в процесі створення наукової електронної бібліотеки. Електронний документ мусить пройти шлях традиційного бібліотечного опрацювання – комплектування, каталогізацію, систематизацію, аналітичне опрацювання. Традиційно фонди цифрових бібліотек формуються з оцифрованих (відсканованих) видань.

Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв є структурним підрозділом університету і виконує функції бібліотечно-бібліографічного, інформаційного, навчально-допоміжного та культурно-просвітницького центру, забезпечує навчальний процес, науково-педагогічну діяльність, науково-дослідну, виховну і культурно-просвітницьку роботу, з книгами, іншими носіями інформації, що складають фонд бібліотеки. Одним з основних напрямків її роботи є формування фондів бібліотеки у відповідності з профілем університету, використання нових носіїв інформації у поєднанні з традиційними.

Зараз в університеті відкривається багато спеціальностей, викладаються нові дисципліни, які не забезпечені підручниками. Тому проводиться аналіз книгозабезпечення навчальних дисциплін, відібрані предмети, які зовсім не забезпечені літературою або мало забезпечені. На основі аналізу здійснювався пошук відповідних джерел.

Підручники, які є в читальних залах в одному-двох примірниках і користуються широким попитом, скануються і теж виставляються для перегляду на сайті бібліотеки. Це дає

змогу користуватися електронним каталогом, а саме повнотекстовими електронними документами та здійснювати автоматизований пошук матеріалів за автором, назвою, темою та іншими пошуковими елементами.

На сьогоднішній день бібліотека здійснює формування фондів, наукове опрацювання, зберігання документів, забезпечує використання інформаційних ресурсів, надає користувачам доступ до традиційних і електронних джерел інформації.

Бібліотека не стоїть на місці. Вона розвивається, удосконалюється, впроваджує нові форми роботи з користувачами, відкриває нові напрями своєї діяльності, разом з університетом впевнено крокує у майбутнє.

Тому дійсно Наукова бібліотека нашого часу – це місце зберігання як традиційних документів, так і нових електронних ресурсів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гуцол Г. Формування фондів електронних бібліотек: шляхи розв'язання проблеми / Г. Гуцол // Бібліотечна планета. – 2010. – № 4. – С. 7–9.

2. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2011. – 248 с.

3. Костенко Л. Наукові бібліотеки та перспективні Інтернет-технології / Л. Костенко, Д. Солов'яненко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 6. – С. 59–61.

4. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: від витоків до сьогодення : іст.

нарис / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ;
упоряд. О. О. Скаченко ; наук. ред. Т. О. Долбенко ; редкол.:
Ю. І. Горбань [та ін.]. – Київ : Ліра-К, 2013. – 154 с.

УДК 027.081:027.7(477-25):004.771

Олена Вапельник, Вероніка Степко

**ОБСЛУГОВУВАННЯ ВІДДАЛЕНИХ КОРИСТУВАЧІВ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ КНУКІМ ЗА ДОПОМОГОЮ СЕРВІСУ
«ВІРТУАЛЬНА ДОВІДКА»**

На сьогодні одним із найважливіших напрямів діяльності університетської бібліотеки є довідково-бібліографічне обслуговування. Вимоги користувачів до якості обслуговування поставили перед бібліотекою такі завдання: освоєння нових соціальних та інформаційних технологій, створення нових видів продуктів та послуг. З метою якісного та ефективного обслуговування користувачів у 2015 році запрацював веб-сайт бібліотеки – важливий інформаційний ресурс, на якому висвітлюються новини, різні напрями роботи бібліотеки, бібліотечні послуги тощо.

Система обслуговування віддалених користувачів на веб-сайті наукової бібліотеки КНУКіМ включає такі послуги:

- пошук документів в електронному каталозі (ЕК);
- замовлення документів через ЕК на книжкову полицю;
- доступ до повних текстів документів електронної бібліотеки (ЕБ);
- доступ до власних електронних ресурсів (повнотекстові видання бібліотеки, віртуальні виставки, інноваційно-освітній

проект «Скарби нації», медіапродукти: бібліотрансформер, буктрейлери, відеоновини, презентації);

- довідково-бібліографічне обслуговування (ДБО) за допомогою сервісу «Віртуальна довідка».

Функціонування сайту дозволило створити сервіс «Віртуальна довідка» і запровадити обслуговування віддалених користувачів бібліотеки та надання доступу до ресурсів бібліотеки через мережу Інтернет.

Основне значення поняття «Віртуальна довідка», як пишуть З. Романуха та Г. Швецова-Водка, – відповідь на разовий інформаційний запит віддаленого користувача, який здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Терміном «віртуальна довідка» називають також службу ДБО віддалених користувачів, організовану за допомогою інформаційно-комунікативних технологій через мережу Інтернет [2, с. 17].

У своїй роботі співробітники інформаційно-бібліографічного відділу керуються «Положенням про сервіс «Віртуальна довідка» наукової бібліотеки КНУКіМ», в якому зазначено, що сервіс «Віртуальна довідка» – це безкоштовна онлайн-послуга, спрямована на оперативне виконання разових інформаційних запитів віддалених користувачів. Право на користування сервісом мають користувачі, які заповнили контактну форму на сайті бібліотеки (ім'я, e-mail, місце роботи або навчання, текст повідомлення). Основними принципами роботи «Віртуальної довідки» є оперативність виконання запитів; обов'язковість надання відповіді користувачу; надання повної, об'єктивної та достовірної інформації. Виконання віртуальної довідки здійснюють співробітники інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки в асинхрон-

ному режимі за допомогою електронної пошти. Джерелами виконання запитів користувачів є: електронний каталог; довідково-бібліографічний фонд, що складається з нормативних, довідкових і бібліографічних видань; інформаційні ресурси Інтернет. Термін виконання запитів – від декількох хвилин до 3 днів (в залежності від їх специфіки та складності). Переваги дистанційного обслуговування в тому, що користувач, не виходячи з дому та маючи доступ до мережі Інтернет, може поставити запитання у зручний для нього час, не обмежуючись графіком роботи відділу. Автори погоджуються з думкою Т. Логи, що послуги електронної довідкової служби передбачають надання відповіді на конкретний запит, але не мають на меті навчити користувача самостійно орієнтуватися в пошукових системах [1, с. 16].

Сервіс надає такі довідки: відомості про наявність документів у фондах наукової бібліотеки; інформація щодо бібліографічного опису документа (уточнення елементів, які відсутні або неточно наведені); бібліографічні списки та/або посилання на електронні інформаційні ресурси відповідно до теми запиту (до 15 назв); консультації щодо бібліографічного опису документів згідно ДСТУ; фактографічні відомості; індексування наукових робіт за таблицями УДК (тільки для зареєстрованих у бібліотеці читачів). За час функціонування сервісу було виконано близько 250 віртуальних довідок (2015 р. – 50, 2016 р. – 73, 2017 р. – 177). У процесі аналізу виявлено, що більшість користувачів звертаються з тематичними запитамі (55%); на другому місці – УДК (21%); кількість адресних довідок і консультацій майже однакова (по 12%). Основний контингент користувачів – професорсько-викладацький склад, студенти та магістри вишу. Отже, можна

констатувати необхідність функціонування сервісу та зростання його популярності серед користувачів.

Про існування «Віртуальної довідки» студенти дізнаються під час проведення Дня першокурсника, також реклама сервісу розміщена на інформаційному стенді в холі бібліотеки та в інформаційно-бібліографічному відділі.

Хоча сервіс запрацював не так давно, результати роботи «Віртуальної довідки» свідчать про своєчасність нової послуги та перспективи цього напрямку ДБО. Поява сервісу пов'язана з прагненням бібліотеки не відставати від розвитку інформаційних технологій та йти в ногу з часом. Це приведе до залучення нових користувачів і підвищення популярності бібліотеки як сучасної технологічної установи.

Список використаних джерел:

1. Лога Т. Традиційне та дистанційне довідково-бібліографічне обслуговування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / Т. Лога // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 11. – С. 14–18.

2. Романуха З. Термінологія довідково-бібліографічного обслуговування / З. Романуха, Г. Швецова-Водка // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 9. – С. 16–19.

ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АПАРАТ: ВИКОРИСТАННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Пошук потрібної інформації є одним з найпоширеніших та складних завдань для кожного сучасного користувача. Сьогодні, коли потік інформації постійно зростає, посилюється навігаційна роль довідково-бібліографічного апарату (ДБА).

Згідно з ДСТУ 7448:2013 довідково-бібліографічний апарат (ДБА) – це сукупність довідкових і бібліографічних видань, каталогів і картотек, призначена для розкриття складу та змісту бібліотечних фондів, документів [3, с. 23].

В кінці 60-х років ХХ ст. з'являються синоніми поняття «ДБА» довідково-інформаційний, інформаційно-бібліографічний, інформаційно-пошуковий, науково-довідковий, довідковий, пошуковий апарат.

В. Шкаріна вважає, що така велика кількість синонімів терміна ДБА існує тому, що ці терміни використовуються у різноманітних сферах різних бібліотечних установ та інформаційних організацій і в державних стандартах та словниках термінологічного характеру відображаються не своєчасно [4, с. 198].

Теоретичним підґрунтям для розуміння сутності ДБА слугує праця українського науковця Т. В. Добко, де зазначено, що «довідково-бібліографічна діяльність як галузь науково-інформаційної діяльності спрямована на створення інформаційних продуктів і надання довідково-бібліографічних

послуг внутрішнім і зовнішнім користувачам бібліотеки відповідно до їхніх запитів або у випереджувальному режимі шляхом формування ДБА, здійснення навігації, організації доступу до інформаційних ресурсів» [1, с. 71].

Популяризація довідково-бібліографічного апарату зазвичай здійснюється під час обслуговування читачів. Запити користувачів з'являються не лише коли виникає інформаційна потреба щодо задоволення їхніх професійних, освітніх чи пізнавальних інтересів, але й в результаті користування іншими документами, виникненні нових ідей. Результатом виконання запитів користувачів є бібліографічні довідки. Бібліографічна довідка – це відповідь на разовий запит користувача, яка містить бібліографічну інформацію. Серед визначених основних видів довідок (тематичної, адресної, фактографічної, уточнювальної, бібліометричної) тематична довідка сьогодні привертає особливу увагу користувачів. Бібліотекарі всього світу констатують різке збільшення числа тематичних читацьких запитів, багато з яких стосуються правознавчої та економічної (ділової) сфери. Це призводить до необхідності включення до складу ДБА правознавчих та бізнес-довідників, торгово-видавничих та інших бібліо-графічних покажчиків.

Однією з найдієвіших форм популяризації довідково-бібліографічного апарату є бібліографічний огляд, головними рисами якого є оперативність, актуальність, конкретність. Огляди привертають увагу до літератури, формують читацькі інтереси.

Важливим джерелом у системі довідково-бібліографічного обслуговування користувачів залишається бібліографічний покажчик. Оскільки необхідні джерела інформації користувач хоче отримати найраціональнішим шляхом, бібліотечний

показчик допомагає у пошуку інформації з конкретної теми, представляючи її систематизовано, комплексно, упорядковано.

Використання мультимедіа та інших технологій є ще одним прогресивним кроком до популяризації довідково-бібліографічного апарату. Активне впровадження сучасних технологій сприяє створенню нової інформаційної інфраструктури, яка істотно впливає на розвиток довідково-бібліографічного обслуговування, засоби та методи пошуку ресурсів у великих масивах [2, с. 130]. Для застосування комп'ютерних технологій у бібліотеці є величезні можливості, адже основне її призначення – бути джерелом інформації, пропонувати своїм користувачам необмежений доступ до світових інформаційних ресурсів (ІР). Прагнення до якіснішого задоволення інформаційних потреб користувачів виводить бібліотеку на новий рівень довідково-бібліографічного обслуговування. Саме завдяки новітнім технологіям читачі мають змогу онлайн-переглядати реферативні огляди нових надходжень, тематичні бібліографічні списки, електронні виставки тощо.

Отже, для конструктивної взаємодії з іншими країнами України потрібна модернізація суспільства на всіх рівнях – освітньому, економічному, соціальному, інтелектуальному. Для реалізації цих масштабних завдань потрібні нові знання, високорозвинена загальнокультурна та професійна компетентність бібліотечних фахівців. Адже одним з найважливіших засобів засвоєння важливої інформації залишається читання. Комунікативна сутність читання сприяє порозумінню між людьми, доброзичливості і гуманізації духовного життя у суспільстві. З огляду на зазначене, популяризація довідково-

бібліографічного апарату сприяє розширенню можливостей доступу користувача до знань накопичених у бібліотеках.

Список використаних джерел та літератури:

1. Добко Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) / Тетяна Добко ; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 376 с. – Бібліогр.: с. 312–361.

2. Добко Т. В. Тенденції розвитку довідково-бібліографічного обслуговування / Т. В. Добко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2000. – Вип. 5. – С. 128–136.

3. ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять: офіц вид. – Чинний від 2014-07-01. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – Ш, 41 с. – (Національний стандарт України ; Інформація та документація).

4. Шкаріна В. Концепція ДБА бібліотеки / В. Шкаріна // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 198–209.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО КІНО: БІБЛІОГРАФІЧНА ВЕРСІЯ

*Бійтеся, як чуми, однієї небезпечної речі –
стандартного мислення.*

(О. Довженко)

Українська кінематографія має багату історію, проте у працях бібліографів довгі роки не знаходила відображення. Лише за останні 20–25 років відбулося певне поживлення у цій ділянці науково-бібліографічної діяльності, насамперед, завдяки виходу друком видань Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (колишня назва – НПБ України), наукових та регіональних бібліотек та долученню до процесу створення покажчиків бібліографічних ресурсів кінознавців [1].

Наприкінці 2009 р. Вчена рада Бібліотеки затвердила програму історико-бібліографічного дослідження «Матеріали до історії українського кіно», яка передбачала створення серії науково-допоміжних бібліографічних покажчиків і публікацій на основі вітчизняних книжкових і періодичних видань кінематографічної тематики початку 1990-х – 2011 рр.

У 2010–2016 рр. у рамках проекту «Матеріали до історії українського кіно» вийшло 7 видань (обсягом 105,7 друк. арк.).

До першого випуску «Публікації в наукових збірниках та матеріалах конференцій» [2] увійшли найактуальніші відомості з історії українського кінематографа – 970 публікацій зі 135 наукових збірників (в основному – ВНЗ) та збірників

160 конференцій. Переважна більшість конференцій проводилась у ВНЗ, які не готують фахівців кіно, і це ще раз засвідчило, що феномен українського кіно, незважаючи на кризові явища, продовжує цікавити гуманітаріїв різних профілів. На думку фахівців, «...видання допоможе роз'єднаним нині науковцям, що цікавляться українським кіно, дізнатися про дослідження колег, розширити професійні зв'язки та сформувати цілісну наукову спільноту» [3].

Ретельний добір та аналітичне опрацювання літератури до другого випуску «Книги і публікації в збірниках» [4] дало можливість отримати відомості про кількісний та якісний стан видання та розповсюдження літератури кінематографічної тематики в Україні. У процесі відбору літератури було опрацьовано понад 10 тис. назв. Всього до цього покажчика увійшли відомості про понад 970 видань, з яких майже половина належить до кінематографічної тематики. Було з'ясовано, що нині спостерігається суттєве збільшення публікацій з історії вітчизняного кіно, зокрема архівних документів, наукових розвідок на їх основі, які частково ліквідують «білі плями» та спростовують радянські міфи. Проте мізерні накладки кінематографічних видань (300–500 прим.), не сприяють поповненню фондів навіть великих бібліотек Києва. Другу половину покажчика становить інформація про українське кіно в документних потоках історичної, культурологічної, мистецтвознавчої та літературознавчої тематики. До розділу «Довідково-бібліографічні видання» покажчика включено значний масив матеріалів з різноманітних довідкових видань: енциклопедії, словники, путівники, різні довідники та посібники всіх видів бібліографії (всього – понад 160 назв).

Програмою дослідження передбачалось проведення локального дослідження «Кінематографічна періодика України ХХ–ХХІ ст.», зокрема здійснено упорядкування змісту 2-х покажчиків історично значимих періодичних видань [5] та 3-х кінематографічних періодичних початку 1990-х рр. [6]. За роки незалежності в Україні було чимало спроб заснувати журнали кінематографічної тематики різного професійного рівня, тематичної спрямованості та читацького призначення. Для бібліографування було обрано видання: «Вавилон», «Вавилон-ХХІ» та «Кіно», які дещо різняться своїми естетичними концепціями, хоча тематика їх публікацій містить однаково широкий спектр питань, пов'язаних зі становленням та діяльністю нових кіностудій, кінокомпаній, творчих об'єднань та присвячена історії українського кіно. На жаль, як і більшість видань початку 1990-х рр., вищезгадані журнали вже стали раритетами. Сподіваємося, що з часом із повнотекстовими версіями цих часописів можна буде ознайомитися в електронній бібліотеці «Культура України» (<http://elib.nplu.org>).

До кінця 2017 р. буде здано до друку 8-е видання серії – покажчик змісту знакового журналу «Кіно-Коло». Було проаналізовано контент літературно-мистецьких та громадсько-політичних журналів: «Березіль», «Вітчизна», «Дніпро», «Київ», «Кур'єр Кривбасу», «Українська культура», «Сучасність», всеукраїнських газет: «День», «Дзеркало тижня» [7] та фахових видань: «Українська культура», «Культура і життя» [8] за перші 20 років української незалежності. За кількістю публікацій, присвячених історії українського кіно, видання-«переможці»: журнали «Київ» та «Українська культура», газети «День» та «Дзеркало тижня».

Всі видання серії «Матеріали до історії українського кіно» містять фільмографію, яку можна використати, зокрема, й з навчальною метою. Нестачу літератури з актуальних тем новітньої історії доповнить продукція українських документалістів та істориків, які ще на початку 1990-х рр. створили серіал «Невідома Україна» (понад 100 стрічок – від неоліту до часів незалежності України).

Прикладним завданням дослідження було зберігання найбільш цінних та рідкісних книжкових і періодичних видань кінематографічної тематики за допомогою новітніх технологій – оцифрування. В електронній бібліотеці «Культура України» (<http://elib.nplu.org>) представлено частину видань з історії українського кіно: наявні у фонді Бібліотеки журнали «Кіно» за 1926–1931 рр. та «Радянське кіно» за 1935–1938 рр., а також видання з історії українського кіно 20-х років минулого століття.

Популяризація ідей Проекту відбувалася шляхом виступів на 5-ти конференціях, через публікації у фахових виданнях, як бібліотечних, так і кінематографічних [9].

Вихід друком наших покажчиків не залишився без уваги фахівців. Водночас вважаємо за необхідне ознайомлення з вищезгаданими виданнями бібліотечних працівників та подальше їх використання у роботі з користувачами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Казакова Н. До питання бібліографічного відображення документного потоку з історії українського кіно ХХ – початку ХХІ століття / Н. Казакова // Бібліотечна планета. – 2012. – № 4. – С. 8–12.

2. Матеріали до історії українського кіно. Вип. 1: публікації в наукових збірниках та матеріалах конференцій / НПБ України ; [упоряд.: Н. Тертичка, Н. Казакова ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2013. – 214 с.

3. Тетерюк М. Про українське кіно в наукових збірниках / Марія Тетерюк // Кіно-Театр. – 2014. – № 3. – С. 60 ; Чернов Г. [Рецензія] // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого (КНУТКіТ). – Київ, 2013. – Вип. 13. – С. 331–333 ; Росляк Р. [Рецензія] // Наук. вісн. КНУТКіТ. – 2014. – № 15. – С. 206–207 ; Мусієнко О. Дискурс українського авангарду на шпальтах часопису «Кіно» // Наук. вісн. КНУТКіТ. – 2014. – Вип. 15. – С. 173–184.

4. Матеріали до історії українського кіно. Вип. 2: Книги і публікації в збірниках : бібліогр. покажч. / НПБ України ; [авт.-упоряд. Н. Казакова за участю Н. Тертички ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2015. – 272 с.

5. «Кіно» (1925–1933) : сист. покажч. змісту журн. / НПБ України ; [авт.-упоряд.: Н. Казакова, Р. Росляк ; авт. вступ. ст.: Л. Брюховецька, С. Тримбач ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2011. – 256 с. ; «Радянське кіно» (1935–1938) : сист. покажч. змісту журн. / НПБ України ; [авт.-упоряд. М. А. Лук'яненко ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2012. – 143 с.

6. Матеріали до історії українського кіно. Вип. 5: «Вавілон» : (покажч. змісту), «Вавілон-XXI» : (покажч. змісту), «Кіно» : (покажч. змісту) / НПБ України ; [авт.-упоряд.: Н. Казакова ; авт. вступ. ст.: М. Слабошпицький, В. Войтенко ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2016. – 184 с.

7. Матеріали до історії українського кіно. Вип. 3: Публікації з літературно-мистецьких журналів та газет : «Березіль», «Вітчизна», «Дніпро», «Київ», «Кур'єр Кривбасу», «Сучасність», «День», «Дзеркало тижня» / Н. Тертичка. – Київ, 2015. – 248 с.

8. Матеріали до історії українського кіно. Вип. 4: Газета «Культура і життя» та журналів «Українська культура» про кіномистецтво / НПБ України ; [авт.-упоряд. Н. Тертичка ; наук. ред. В. Кононенко]. – Київ, 2015. – 232 с.

9. Казакова Н. Один із забутих українських кінознавців : [Шаміль Ахушков] / Н. Казакова // Наук. вісн. КНУТКіТ. – 2014. – № 15. – С. 185–190.

УДК 01:004.77:027.53(477.51-25)

Алла Мальована

ВЕБЛОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА

Сучасні бібліотеки, створюючи власні електронні ресурси, долучають до числа своїх читачів користувачів мережі Інтернет. Щоб найповніше задовольняти потреби віддалених користувачів, бібліотекарі пропонують професійний відбір та впорядкування різноманітних за змістом і видами електронних ресурсів глобальної мережі. У цьому бібліотечним фахівцям допомагає новий напрямок бібліографічної діяльності – вебліографія. Цей термін уперше вжитий американськими бібліотекарями в 1990 р. у газеті «Нью-Йорк Таймс», через п'ять років його стали застосовувати європейські бібліотекарі,

а в бібліотечному середовищі пострадянського простору він живився з початку ХХІ століття [5].

Питання теоретичного обґрунтування та аналізу практичних напрацювань вебліографії в Україні порушували Л. Трачук [15–17], О. Дікунова [7], К. Лобузін [12], Я. Бондаренко [5] та ін.

Л. Трачук визначає вебліографію як особливий напрям бібліографічної діяльності, спрямований на облік і відбір ресурсів Інтернету, необхідних, насамперед, самим бібліографам для довідково-бібліографічного обслуговування користувачів [15; с. 34].

Я. Бондаренко вебліографією називає підходи бібліографів до організації ресурсів Інтернету з метою спрощення пошукової діяльності користувачів глобальної мережі [5].

Орієнтуватись у безмежжі інформаційних ресурсів Інтернету нелегко і самим бібліотекарям. Проте необхідність використання електронних ресурсів для задоволення професійних інформаційних запитів у бібліотекарів є. Зорієнтувати колег у професійних темах, які представлені в Інтернеті, допомогти у практичній роботі та підвищенні кваліфікації – саме цю мету взяли за основу фахівці науково-методичного відділу, створюючи розділ «Вебліографічні матеріали» у рубриці «Бібліотечному фахівцю» на сайті бібліотеки.

Першою подібною спробою був друкований путівник для бібліотекарів «В "павутині" Інтернету» (2004 р.), у передмові до якого чітко зазначено цільове та читацьке призначення: «...допомогти бібліотечним працівникам зорієнтуватись у "павутині" Інтернету, задовольняючи свої професійні потреби та запити користувачів» [6]. Наскільки бібліотечні фахівці

Чернігівської області могли використовувати ресурси Інтернету та задовольняти потреби своїх користувачів у 2004 році говорить той факт, що Інтернет тоді був у обласній бібліотеці, Прилуцькій ЦМБ та Чернігівській ЦМБ. Проте час нестримно йде вперед. І ми, бібліотекарі, вже не уявляємо свою професійну діяльність без можливостей глобальної мережі.

Наразі розділ «Вебліографічні матеріали» вміщує чотири електронні ресурси: «Маленька бібліотека у Всесвітній мережі» (2013 р.), «Професійна періодика в мережі інтернет» (2014 р.), «Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка на сторінках всеукраїнських науково-виробничих та виробничо-практичних видань» (2015 р.), «Інтернет-ресурси про бібліотеки Чернігівщини» (2015 р.). Розглянемо детальніше кожен із них.

У 2009 р. в українську бібліосферу ввійшла програма «Бібліоміст», до якої долучилася і Чернігівська область. Завдяки цьому у бібліотеках семи централізованих бібліотечних систем з'явилося 75 комп'ютерів. На 01.01. 2013 р. у 64 бібліотеках області до мережі Інтернет було під'єднано 209 комп'ютерів (обласні бібліотеки не враховані) [4]. Виникла необхідність у практичному застосуванні можливостей глобальної мережі для бібліотек. За даними соціологічного дослідження «Інформаційні комп'ютерні технології в роботі публічної бібліотеки», проведеного фахівцями науково-методичного відділу Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка у 2012 р., тільки 20% ЦБС у бібліотеці мали і веб-сайт, і сторінку в соцмережах та e-mail (Борзнянська ЦБС, Городнянська ЦБС, Козелецька ЦБС, Прилуцька ЦБС та Чернігівська МЦБС). Веб-сайт та e-mail на той час були у 12 % ЦБС (Варвинській ЦБС, Срібнянській ЦБС та Менській ЦБС,

де веб-сайт перебував у стадії розробки). Працювали з e-mail та вели сторінку в соцмережах 20% ЦБС (Бахмацька ЦБС, Куликівська ЦБС, Семенівська ЦБС, Талалаївська ЦБС та Ніжинська МЦБС) [1]. Тобто Інтернет для потреб районних бібліотек Чернігівської області використовувався недостатньо.

Тому на допомогу колегам фахівцями науково-методичного відділу розроблено ресурс «Маленька бібліотека у Всесвітній мережі» [13]. У передмові зазначається: «Пропонуємо бібліотекарям, а також усім бажаючим ознайомитись із структурою, змістом, дизайном сайтів невеликих бібліотек: сільських, районних та міських українських; сільських, сільських модельних, міжпоселенських, районних, міських російських; міських та районних білоруських. Сайти розміщено за алфавітом назв населених пунктів України (окремо виділені сайти бібліотек Чернігівської області), Росії і Білорусі».

А також до уваги колег-бібліотекарів запропоновані сайти, де представлені вебліографічні списки бібліотечних блогів України та інших країн. Тобто, ресурс є вебліографічним списком сайтів із використанням скріншотів для переходу на конкретний сайт та з елементами метавебліографії.

Професійне читання – важливий елемент безперервної освіти бібліотекарів. Професійні періодичні видання допомагають підвищувати кваліфікацію та бути в курсі розвитку бібліотечної справи. На жаль, у сучасних реаліях багато фахівців у сільській місцевості, та навіть і в районних центрах, позбавлені можливості отримувати професійні періодичні видання. Тому підбірка «Професійна періодика в мережі Інтернет» [14] дає можливість бібліотекарям області

відчувати себе кваліфікованими спеціалістами, які спілкуються з колегами однією мовою.

Матеріали ресурсу згруповано за алфавітом назв у три розділи: «Всеукраїнські професійні видання», «Регіональні українські професійні видання» та «Зарубіжні професійні видання». Усі позиції мають гіперпосилання і дають змогу перейти безпосередньо до документа.

Зазначимо, що на названі вище ресурси звернула увагу провідний бібліограф Національної парламентської бібліотеки (нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого) А. Ільченко, яка, проаналізувавши їх у статті «Особливості подання вебліографічної інформації на сайтах ОУНБ», відмітила: «Розміщення вебліографічної інформації на сайті Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка може слугувати прикладом при створенні інших схожих інформаційних ресурсів, адже наведена в передмовах інформація наділяє їх ознаками традиційного бібліографічного покажчика» [9].

Заохочені таким позитивним відгуком, працівники бібліотеки продовжили працювати над вебліографічними посібниками.

З 1998 р. бібліотекою видається друкований бібліографічний покажчик «Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси». У зв'язку зі збільшенням публікацій про бібліотеки області у мережі Інтернет та з метою розширення доступу до даних публікацій було вирішено розпочати роботу над онлайн-додатком до названого покажчика.

Як зазначено у передмові, «до першого випуску онлайн-додатка «Інтернет-ресурси про бібліотеки Чернігівщини» [10] включено матеріали 2014 року. Публікації структуровано за алфавітом назв централізованих бібліотечних систем (тих, які

взяли участь у проєкті), а в межах розділів – за алфавітом прізвищ авторів та назв статей.

Бібліографічні описи пронумеровані, з короткими анотаціями. До випуску увійшло 357 статей».

Також у передмові наведені критерії відбору статей. Зазначено цільове та користувацьке призначення, перераховані види електронних ресурсів, посилання на які розміщені в онлайн-додатку. Тобто даний електронний ресурс є крає знавчим повнотекстовим вебліографічним показником, призначеним, передусім, для бібліотечних фахівців.

Вебліографічний огляд «Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка на сторінках всеукраїнських видань» [18] – це зв'язна розповідь, метою якої є висвітлення матеріалів про роботу бібліотеки у професійній пресі, інших науково-виробничих та виробничо-практичних виданнях (переважно часописах). Публікації відібрано за останні 5 років (на момент створення) та доповнено онлайн-матеріалами, які ширше розкривають розглянуті в статті питання. Вебліографічний огляд доповнено зворотно-хронологічним алфавітним списком публікацій та алфавітним списком додаткових джерел з обов'язковими гіперпосиланнями. Роботу над оглядом планується продовжити в міру накопичення матеріалу. Унікальність цього ресурсу полягає в тому, що всі матеріали, про які згадується в огляді, розміщені на сервері бібліотеки.

Декілька слів про проблемні моменти, які постали перед укладачами у процесі роботи. Варто відмітити, насамперед, питання бібліографічного опису (БО). В Україні діє ряд стандартів, які можна застосувати для БО електронних ресурсів. Це питання досить детально розглядається у статті І. Карнаух [11]. Проте тільки один стандарт ДСТУ

ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання вміщує єдиний приклад опису електронного ресурсу локального доступу. А оскільки предметом вебліографії є електронні ресурси віддаленого доступу, то для БО у вебліографічних посібниках використовувалися рекомендації авторитетних фахівців: М. Женченко [8], О. Кордюкової [3], І. Карнаух [11], бібліотеки Миколаївського національного аграрного університету [2].

Вразливою вебліографічну діяльність робить залежність від технічного стану обладнання і програмного забезпечення, наявності доступу до інтернету; робота з динамічними за природою ресурсами: з'являються та зникають сайти; задля звільнення місця на серверах видаляються архіви з інформацією. Тому вебліографічні посібники потребують постійного перегляду та оновлення. Всі згадані вище ресурси нашої бібліотеки, в силу об'єктивних та суб'єктивних факторів, переглядаються та оновлюються один раз на рік. Зазначимо, що все-таки це не є та оперативність, яка має бути в подібній роботі.

Серед переваг вебліографічних покажчиків можна назвати економічні (відсутні витрати на друк), змістовні (можливість доступу до повних текстів), територіальні та часові (доступ із будь-якої точки планети у будь-який час), відповідність вимогам сучасного розвитку суспільства.

Підсумовуючи, варто зазначити, що на думку фахівців, вебліографічна діяльність є новим і перспективним напрямом бібліографічної роботи бібліотек [15; с. 34]. Тому Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка планує продовжувати та розвивати цю справу і надалі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аналітична записка за результатами соціологічного дослідження за темою «Інформаційні комп'ютерні технології в роботі публічної бібліотеки» / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, наук.-метод. від. // Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [сайт] / НВП «Армпроєкт». – Електрон. текст. дані. – Чернігів, 2013. – Режим доступу: http://libkor.com.ua/php/research/info_techs/Analitichna_zapuska.pdf (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

2. Бібліографічний опис електронних ресурсів [Електронний ресурс] : метод. рек. / Миколаїв. держ. аграр. ун-т, Бібліотека ; [уклад. і розробник Д. В. Ткаченко, О. О. Цокало]. – Текст. дані. – Миколаїв : [МДАУ], 2011. – 77 с. – Бібліогр.: с. 68–76. – Режим доступу: <http://dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/705/1/Elektron.pdf> (дата звернення: 18.09.2017). – Заголовок з екрана.

3. Бібліографічний опис електронних ресурсів [Електронний ресурс] : [презентація] / Нац. парлам. б-ка України, наук.-бібліогр. від.; [уклад. Кордюкова О. М.] – Електрон. дані (42 слайди). – Київ, 2014. – Режим доступу: <http://profy.nplu.org/file/biblio-opys.pdf> (дата звернення: 15.09.2017). – Назва з екрана.

4. Бібліотеки Чернігівщини в цифрах [Текст] : стат. зб., (2011–2012 рр.) / Черніг. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [упоряд. П. В. Грищенко]. – Чернігів : [б. в.], 2015. – 16 с.

5. Бондаренко Я. Л. Веблиография как средство ориентации читателей детской библиотеки в ресурсах Интернет [Електронний ресурс] / Я. Л. Бондаренко // LibRar.Org.Ua —

Бібліотека українських авторефератів : розділ «Бібліотечна справа». – Текст. дані. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=397 (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

6. В "павутині" Інтернету [Текст] : путівник для бібліотекарів / Черніг. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [уклад. А. М. Постернак]. – Чернігів : [б. в.], 2004. – 9 с. – Електрон. версія друк. вид. – Режим доступу: http://libkor.com.ua/php/editions_files/pautina_internet.pdf (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

7. Дікунова О. А. Вебліографія як джерело електронного довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки вищого навчального закладу / О. А. Дікунова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. – 2015. – Вип. 4. – С. 283–287. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprknuiobk_2015_4_56(дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

8. Женченко М. Бібліографічний опис електронних ресурсів [Текст] / Марина Женченко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 4. – С. 15–18.

9. Ільченко А. Особливості подання вебліографічної інформації на сайтах ОУНБ / А. Ільченко // Бібліотечна планета. – 2015. – № 1. – С. 25–27.

10. Інтернет-ресурси про бібліотеки Чернігівщини [Електронний ресурс] : [вебліограф. покажчик] : матеріали переглянуто у лип.-жовт. 2015 р., зміни внесено у серп. 2017 р / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, наук.-метод. від. ; уклад. А. Мальована // Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [сайт] / НВП «Армпроект». –

Електрон. текст. дані. – Чернігів, 2013. – Режим доступу: <http://libkor.com.ua/index.php?id=6&sid=10> (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

11. Карнаух И. А. К вопросу о библиографическом описании сетевых электронных ресурсов [Текст] / И. А. Карнаух // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., присвяч. 210-річчю Харк. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. б-ки ХНМУ, Харків, 5–12 жовт. 2015 р. / Харк. нац. мед. ун-т, Наук. б-ка. – Харків, 2015. – С. 79–86. – Електрон. аналог друк. публ. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/9677/1/Карнаух.pdf> (дата звернення: 11.03.2016).

12. Лобузїна К. Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайнного середовища / Катерина Лобузїна // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 7. – С. 30–34.

13. Маленька бібліотека у Всесвітній мережі [Електронний ресурс] : вебліограф. огляд : матеріал підібрано у верес.-листоп. 2013 р., зміни та допов.: листоп. 2014 р., лип. 2016 р., серп. 2017 р. / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, наук.-метод. від. ; уклад. А. Мальована // Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [сайт] / НВП «Армпроект». – Електрон. текст. дані. – Чернігів, 2013. – Режим доступу: <http://libkor.com.ua/index.php?id=6&sid=6> (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

14. Професійна періодика в мережі Інтернет [Електронний ресурс] : [вебліограф. огляд] : підібрано у верес.-жовт. 2014 р., змінено у лип. 2016 р., серп. 2017 р. / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, наук.-метод. від. ; уклад. А. Мальована // Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [сайт] / НВП «Армпроект». – Електрон.

текст. дані. – Чернігів, 2013. – Режим доступу: <http://libkor.com.ua/index.php?id=6&sid=5&pid=2> (дата звернення: 22.12.2015). – Назва з екрана.

15. Трачук Л. Вебліографічні ресурси українських бібліотек / Людмила Трачук // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 3. – С. 31–34.

16. Трачук Л. Ф. Особенности вебlioгpaфических пособий: теоретический аспект / Л. Ф. Трачук // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 4. – С. 52–59.

17. Трачук Л. Роль веб-сайтів обласних універсальних наукових бібліотек України в інформаційній соціалізації та самообслуговуванні користувачів бібліотек / Л. Трачук // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 42. – С. 135–146. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2015_42_13 (дата звернення: 15.09.2017) – Заголовок з екрана.

18. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка на сторінках всеукраїнських видань [Електронний ресурс] : [огляд публ. та онлайн матеріалів за останні 5 років] : створ. у груд. 2015 р., перероб. та допов. у берез. 2016 р. / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, наук.-метод. від. ; підгот. А. Мальована // Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : [сайт] / НВП «Армпроект». – Електрон. текст. дані. – Чернігів, 2015, груд. – Режим доступу: <http://libkor.com.ua/index.php?id=6&sid=11>, вільний (дата звернення: 15.09.2017). – Заголовок з екрана.

УДК 027.53(476.2):316.7

Татьяна Барабанщикова

ГОМЕЛЬСКАЯ ОБЛАСТНАЯ БИБЛИОТЕКА В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ РЕГИОНА

Современные реалии таковы, что гарантией сохранения и прогресса, духовного здоровья и благополучия нации является ее сплоченность вокруг истинных, созидательных ценностей. Беларусь – страна великой культуры, богатейшего исторического наследия, многовековых духовно-нравственных традиций и неиссякаемого творческого потенциала. Неоценим вклад в мировую духовную сокровищницу просветителей и подвижников преподобной Евфросинии Полоцкой, просветителя Кирилла Туровского, гуманиста Сымона Будного, литератора и богослова Симеона Полоцкого, книгоиздателя Петра Мстиславца, первопечатника Франциска Скорины, который пять веков назад издал первую книгу «Псалтырь». Именно поэтому 2017 год проходит под знаком 500-летия белорусского книгопечатания. Этот год ознаменован 135-летними юбилеями народных писателей Беларуси Янки Купалы и Якуба Коласа, 100-летием со дня рождения Пимена Панченко и Янки Брыля.

Гомельская земля, впитав в себя синтез богатейших культур трёх славянских народов – белорусского, русского и украинского, – сумела сохранить свои этнографические и культурные особенности. Являясь одним из мощных центров современной белорусской культуры, Гомельщина продолжает развитие творческих процессов в свете сложившихся уникальных традиций. Литературное наследие писателей,

активно участвовавших в формировании этих традиций, прошло проверку временем, их имена вошли в сокровищницу достижений белорусской культуры XX века. Среди них – четыре народных писателя Беларуси: Иван Мележ, Иван Шамякин, Иван Науменко и Андрей Макаёнок.

Признанием особого статуса культуры в нашей стране является объявление 2016 года Годом культуры. Этот год стал знаковым и для Гомельской областной библиотеки, вписал ещё одну яркую страницу в славную летопись нашего учреждения.

Гомельская областная библиотека на протяжении своей многолетней истории прочно закрепила за собой статус культурного учреждения со сложившимися традициями, определяющего культурную политику города и области. Социокультурная деятельность в современных условиях приобретает особую значимость, является важнейшим направлением в нашей работе, её успешность становится одним из факторов востребованности библиотеки у пользователей. Мы продолжаем активный поиск путей своего дальнейшего развития, определения своей роли, закрепления своего места в культурной жизни региона, выстраиваем новые взаимоотношения с населением и местной властью, позиционируем себя как полифункциональное, многопрофильное учреждение.

Сегодня главная библиотека Гомельской области является площадкой для многих творческих проектов. Среди жителей и гостей Гомеля популярными стали Музей редкой книги и Литературный музей писателей Гомельщины, активно развивает свою деятельность художественная галерея имени известных гомельских художников Марии и Валентина Егоровых.

В реализации ряда творческих проектов, направленных на продвижение чтения и популяризацию книги, используются приёмы театрализации, которые уже 18 лет с успехом воплощают в жизнь актёры народного любительского театра «Грачи», действующего при библиотеке. Звание «народный» театру было присвоено в 2008 году и за эти годы творческий коллектив стал широко известен и популярен не только в нашей стране, но далеко за её пределами. В 2016 году на XIV Международном театральном фестивале «Славянский перекрёсток» в Брянской области за спектакль «Далёкий дивный свет» по пьесе «Пришелец», написанной учёным секретарём библиотеки Юрием Максименко, коллектив получил дипломы за лучшую женскую роль и лучший актёрский ансамбль фестиваля, а в нынешнем году театральный коллектив под руководством талантливого молодого режиссёра Дмитрия Бойкова со спектаклем по пьесе А. Дударева «Чорная панна Нясвіжа» принял участие в смотре-конкурсе профессионального и любительского творчества «Марафон поколений» и стал победителем в номинациях «Театральный жанр» и «За высокое исполнительское мастерство». За достигнутыми результатами стоит большая работа актёрского коллектива театра, который состоит исключительно из талантливых сотрудников нашей библиотеки!

Год культуры открыл для нас новые перспективы, дал мощный импульс в развитии социокультурной деятельности библиотеки. Для молодёжной аудитории был задуман и реализован культурно-просветительский проект «Год культуры в библиотеке», вся деятельность которого строилась по следующим направлениям: информационно-образовательная

работа, популяризация национального литературного наследия, реклама профессии, библиотеки, чтения среди подрастающего поколения. Фокусной группой стали учащиеся Гомельского государственного профессионального лицея строителей. Молодые люди познакомились с различными видами искусств: живописью, графикой, архитектурой, декоративно-прикладным творчеством, театром, музыкой, танцем, фотографией, литературой в лице гомельских художников, мастеров декоративно-прикладного искусства, музыкантов, поэтов, актёров, фотографов, многие из которых на мастер-классах делились секретами своего профессионального мастерства.

В этот год в Литературном музее писателей Гомельщины были открыты музейные экспозиции, посвящённые народным писателям Беларуси, уроженцам Гомельщины Ивану Мележу, Ивану Шамякину и Андрею Макаёнку. Более 700 экспонатов, в том числе уникальные фотографии, личные вещи, награды, документы, рукописный архив писателей, стали доступны жителям и гостям нашего города. Можно с уверенностью говорить о высокой востребованности этих музейных экспозиций. В 2016 году для разных категорий пользователей было проведено более 60 экскурсий по музейным экспозициям.

Аналог Литературного музея писателей Гомельщины был представлен на Дне белорусской письменности, который в 2016 году прошёл 4 сентября в г. Рогачёве Гомельской области и стал поистине национальным праздником культуры и литературы. Сотрудники областной библиотеки и библиотекари области подготовили 19 интерактивных литературных подворий под общим названием «Скарбніца светлых

з'яў пісьменства», представляючых нацыянальнае наследдзе пісатэлей Беларусі.

На тэатралізаванай плошчцы актэры народнага любіцельскага тэатра «Грачы» дарілі сваім зрыцелям інсцэніроўкі літэратурных прадзведзеньняў беларускіх аўтараў. Творчэству Влэдзіміра Короткевіча быў посвячэнь і «Літэратурны салон пані Яновскай» із романа «Дыкая охота караля Стаха», гдэ госці былі вовлечэны в салонныя ігры, літэратурныя вікторыны і конкурсы. На выставке матэрыялаў абласнага конкурса на лепшую кнігу ручнаў рабаты зрыцелі змоглі увідзець арыгінальна аформленныя прадзведзеньня класікаў беларускаў літэратуры і урожэнцаў рогачэўскаў зямлі, аўтарскія і дэцкія кнігі, выполненныя в разных тэхніках с іспользаваьнем неабычных матэрыялаў: засушэных траў, соломкі, ткані, бумагі, кожы, гліны і др. «Кніжная мастэрская» прыгласіла на мастэр-клас по аформленью тэматычэскіх кніг беларускіх аўтараў в тэхніке скрапбукінг і роспісь буквіц старобеларускага алфавіта і герба горада Рогачэва в тэхніке мэхенды. Не асталісь без вьнімаьня і юньыя учасьчыкы прыздыка. Для ных рабагала Дэцкая плошчдка, гдэ дэты моглі поіграць в развываючыя ігры, познакачысь с кнігамы неабычных форм, прыняць учасьчы в конкурсно-іграваў праграме.

Большой іьтэрес у учасьчыкаў і гасцяў фэстываля вызвал фэтопраект «Кніжныя люды», на котаром былі прэдставлены портреты літэратурных героэў, срьеды котрых одын із ярчайшых – образ каралевы Боны із рода Сфорца по мотывам ізьвестнаў повэсты В. Короткевіча «Ладья Отчаянья». Фэтопраект, асущэствленны в 2016 году коллэктывом абласнаў бібліотэцы і гомельскыма фэтографамы, стал ещэ

одной творческой формой продвижения чтения и привлечения внимания к литературе. Это серия, состоящая из 34 выполненных на холстах фотопортретов сотрудников библиотеки, представивших литературных и исторических персонажей с книгой. На IV Международном конгрессе «Библиотека как феномен культуры» в Национальной библиотеке Беларуси состоялось яркое театрализованное открытие фотопроекта.

Популяризации лучших образцов белорусского поэтического слова способствует и курсирующий по улицам Рогачёва и Гомеля «Поэтический автобус», подготовленный сотрудниками областной библиотеки совместно с ОАО «Гомельоблавтотранс». На протяжении всего автобусного маршрута между остановками звучат стихи классиков белорусской поэзии Я. Купалы, Я. Коласа, М. Богдановича, В. Короткевича, М. Танка, подобранные и озвученные сотрудниками областной библиотеки.

В Год культуры мы не оставили без внимания творческую интеллигенцию нашего города. Весной 2016 года для всех любителей музыки и поэтического слова гостеприимно распахнул свои двери Литературно-музыкальный салон, который в одночасье завоевал широкую известность, стал любимым и популярным местом у наших читателей. В арт-кафе библиотеки в салонной обстановке гости знакомятся с творчеством известных гомельских мастеров литературного слова, а юные начинающие дарования выносят на суд маститых литераторов и слушателей свои произведения. В салоне звучат классические произведения, бардовские песни, современные авторские композиции.

В летний период Литературно-музыкальный салон традиционно уступает место Летним концертам с поэтическим

названием «Сиреневые вечера». Холл библиотеки превращается в концертную площадку, которая с трудом вмещает всех желающих познакомиться с новыми литературно - музыкальными программами талантливых гомельчан разного возраста и статуса. Приятно отметить, что, зачастую, главными героями «Сиреневых вечеров», представляющими своё поэтическое и песенное творчество, становятся талантливые, креативные сотрудники нашей библиотеки. А нам есть кем гордиться, ведь в коллективе работает 3 члена Союза писателей Беларуси: Юрий Максименко, Олег Ананьев и Наталья Шеметкова!

Своё профессиональное мастерство, незаурядные творческие способности, талант, креативность мышления продемонстрировали Юрий Максименко и Олег Ананьев, а также молодые сотрудники нашей библиотеки Николай Скитнян и Юрий Рачинский, приняв участие в финальном шоу открытого республиканского конкурса «Мужчины в библиотечном деле», который стал незабываемым событием в культурной и библиотечной жизни нашей страны. Конкурс содействовал популяризации профессии библиотекаря и библиотеки в целом. В сентябре 2015 года библиотека инициировала и успешно провела Первый городской конкурс «Мисс Библиотека-2015». Яркие восторженные отзывы вдохновили на организацию конкурса для мужчин-библиотекарей. В финале приняли участие восемь представителей разных библиотек нашей страны: Национальной библиотеки Беларуси, Республиканской научной медицинской библиотеки, Борисовской городской и Брагинской центральной районных библиотек. Главный приз и звание «Профессионал высокого класса» получил учёный

секретарь Гомельской областной библиотеки Юрий Максименко, тем самым доказав всей стране, что именно у нас работают лучшие библиотекари!

Культурная жизнь Гомеля насыщается благодаря проведению в областной библиотеке культурно-развлекательных программ для семейного досуга «Ура, каникулы!», «Осенние фантазии», «Новый год в библиотеке», «День влюблённых в библиотеке». Зрелищным и незабываемым стало шоу «Любовь с первого взгляда», которое вызвало неподдельный интерес и бурю эмоций у всех присутствующих. Долгожданным событием для горожан остаётся ежегодная акция «Ночь в библиотеке», которая традиционно проводится в сентябре ко Дню библиотек Республики Беларусь.

В этом году «Библионочь» с поэтическим названием «Вераснёвыя светлыя мары» пройдёт под знаком 500-летия белорусского книгопечатания и будет расцвечена в традиционные национальные краски. Наших читателей ждёт интерактивное путешествие с Франциском Скориной по странам и континентам, любители музыки и поэзии окунутся в неповторимый мир белорусского слова, поклонники библиотечного театра «Грачи» смогут насладиться игрой актёров в спектакле «Чорная панна Нясвіжа» по пьесе белорусского драматурга Алексея Дударева, а у молодых юношей и девушек представится уникальная возможность почувствовать себя женихом и невестой, приняв участие в настоящем свадебном обряде «Вяселле» на фольклорной площадке «Таямнічыя сцежкі каханья». Декламаторы продемонстрируют своё мастерство, включившись в Марафон чтения известной каждому белорусу поэмы «Новая зямля»

Якуба Коласа, интеллектуалов ждуть загадочные лабиринты «Беларускага бібліятэчнага квіза», а для маленьких почемучек свои сказки на белорусском языке прочитают гости из Минска Надежда Ясминска и Татьяна Крицкая. Кого-то увлекут уникальные экспонаты в Литературном музее писателей Гомельщины, для кого-то гостеприимно распахнёт свои двери белорусский «Літаратурны кірмаш», кто-то вместе с самобытным Мастером Любомиром «Вместе возродит рушник» – всем найдётся развлечение по вкусу и по душе!

Наш коллектив ярко заявил о себе и достойно представил результаты своей деятельности в Год культуры. По итогам работы в 2016 году областная библиотека была занесена на Доску почёта Гомельской области в номинации «Лучшее культурно-просветительское учреждение», стала победителем областного смотра-конкурса на лучшую организацию идеологической работы в трудовых коллективах организаций Гомельской области, осуществляющих деятельность в области культуры.

Впереди у коллектива Гомельской областной библиотеки – покорение новых профессиональных вершин и не менее яркие достижения. В 2017 году, объявленном в Республике Беларусь Годом науки, было положено начало новому проекту «Просто научное кафе», который объединил как маститых, так и молодых ученых – представителей разных отраслей науки, вызвал интерес у научной общественности Гомеля. На заседаниях «Просто научного кафе» были рассмотрены следующие темы: «Глобальное изменение климата», «Что такое ГМО и с чем их едят?», «Неизвестные страницы военной истории Гомельщины», «Первопроходцы науки Гомельщины» и др.

Продолжается успешная реализация культурно-просветительского проекта «Гомель в лицах», целью которого является знакомство читателей библиотеки с интересными личностями, оставившими видный след в науке, культуре, спорте, искусстве, истории нашего города. В декабре 2016 года проект открыла творческая встреча с народной артисткой Республики Беларусь Людмилой Корховой. В 2017 году уже проведены встречи с гомельским писателем, драматургом Василием Юрьевичем Ткачёвым, доктором филологических наук, профессором, краеведом, писателем Иваном Фёдоровичем Штейнером, ветераном Великой Отечественной войны и Вооружённых Сил Республики Беларусь Алексеем Ивановичем Пимоновым, телеведущим, продюсером телеканала «Беларусь-4» Александром Говейко, бронзовыми призёрами Олимпийских игр-2016 в Рио-де-Жанейро Маргаритой Махневой, Надеждой Лепешко, Ольгой Худенко, Мариной Литвинчук. Итогом проекта станет одноимённый биобиблиографический справочник.

Для юных читателей молодые сотрудники отдела редкой книги подготовили культурно-образовательный проект «Экслибрис», главная цель которого – популяризация белорусского книжного наследия и традиций национального книгопечатания. Занятия в Книжном клубе проходят в форме увлекательных интерактивных бесед об истории возникновения письменности в разных странах мира, необычных книгах, интересных фактах и открытиях в книжном деле. Библиотекари проводят мастер-классы по созданию книжных закладок, гравюр, личных экслибрисов и средневековых бестиариев. Дети работают с разнообразными материалами: кожей, мехом, овечьей шерстью, гусиными

перьями, глиной, что позволяет им не просто познакомиться с традициями книжного дела разных исторических эпох, но и почувствовать себя в роли искусных книжных мастеров. Занятия стимулируют самостоятельную познавательную деятельность ребенка, развивают творческий потенциал и дают практические навыки в изготовлении элементов книжной культуры.

Для освещения работы в средствах массовой информации и продвижения проекта в социальной сети «ВКонтакте» создана группа «Экслібрыс». Кроме того, проектная деятельность получила широкое освещение на Гомельском областном телевидении в рубрике «Карманная книга» в рамках еженедельной программы для детей и подростков «Классный час». Тележурналисты регулярно посещают занятия клуба, приглашают кураторов проекта «Экслібрыс» для проведения мастер-классов с детьми в студии телерадиокомпании «Гомель».

Коллектив областной библиотеки в своей социокультурной деятельности стремится быть интересен и полезен своему пользователю. Мы меняем своё мышление, меняем точку зрения на библиотечную работу наших читателей, активно ищем и внедряем новые креативные формы работы для привлечения читателя в библиотеку. Многого, безусловно, мы достигли, но ещё больше предстоит сделать! И ставку мы делаем именно на новаторские подходы и поиск нестандартных решений в дальнейшем развитии социокультурной деятельности нашей библиотеки.

УДК 027.53(477.51-25):316.7

Вікторія Примак

**СОЦІОКУЛЬТУРНА РОБОТА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОУНБ
ім. В. Г. КОРОЛЕНКА**

З січня 2016 року в Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка був створений сектор соціокультурної діяльності. Він є структурним підрозділом відділу документів із гуманітарних наук.

Діяльність сектору спрямована на координацію та організацію культурно-просвітницьких заходів, пов'язаних із задоволенням інформаційних, культурних, соціальних запитів користувачів, створення та поширення позитивного іміджу бібліотеки, розвитку культури читання, утвердження в суспільстві національного самоусвідомлення. Зміцнення ділових та творчих взаємозв'язків з органами влади, громадськими організаціями, ЗМІ. Сьогоднішня соціокультурна діяльність книгозбірні частково успадкувала форми і методи роботи з попередніх історичних періодів свого існування, а також освоїла нові стратегії роботи. Це було зумовлено сучасною тенденцією оновлення бібліотек та прийнятою Кабінетом Міністрів України Стратегією розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», адже бібліотека сьогодення – це сучасний інформаційний, науковий, культурно-освітній заклад.

Однією з складових роботи соціокультурного сектору є співпраця з Українським інститутом національної пам'яті, Головним територіальним управлінням юстиції в Чернігівській

області, Чернігівським місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Управлінням державної пенітенціарної служби в Чернігівській області, Чернігівським міським осередком НОКУ, навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в Чернігівській області, Чернігівським регіональним центром зайнятості, ГО МАРТ та іншими громадськими, навчальними, культурними закладами міста.

Важливим напрямом роботи є проведення масових заходів: презентацій книг, засідань за круглим столом, літературних вечорів, конференцій, акцій, флешмобів та ін.

Історично так склалося, що події, які відбувалися і відбуваються в країні, знаходять своє відображення у заходах нашої бібліотеки.

Метою організованих заходів є національно-патріотичне виховання, як один із пріоритетних напрямків діяльності держави та суспільства, щодо розвитку громадянина, як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, культурно-естетичне виховання, яке є однією із складових гармонійного розвитку людини. Щоб досягти цієї мети організатори заходів залучають студентську та учнівську молодь освітніх закладів міста.

Протягом 2016 року в бібліотеці було організовано 209 книжкових виставок, 11 тематичних переглядів, 46 літературно-музичних вечорів, конференцій, 46 піар-акцій, флешмобів, 21 засідання клубів та 19 персональних виставок творчості користувачів.

Соціокультурний сектор розвивається, результатом розвитку є велика кількість проведеної роботи. На наш погляд, особливе значення мають організовані у 2017 році заходи.

26 січня у великому читальному залі Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка пройшло засідання круглого столу «Україна: єдина і неподільна» до 100-річчя Української революції, Дня Соборності України та пам'яті героїв Крут.

27 січня за рішенням ООН весь світ відзначає Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Працівниками відділу документів із гуманітарних наук було проведено годину історичної пам'яті «Забуттю не підлягає».

У лютому відбулася презентація другого випуску книги Віктора Берегового «Спортивне сузір'я Чернігівщини», де були присутні представники влади, видатні спортсмени Чернігівщини, працівники міських бібліотек, студенти ВУЗів. На презентації були вручені комплекти книг з олімпійської тематики представникам бібліотек.

Повернутись пам'яттю у жорстокі далекі роки Другої світової війни допомогла зустріч з ветераном Другої світової війни, учасником параду 1945 року у Москві – Бондаревим Петром Артемовичем.

Напередодні Дня Конституції України в Центрі правової інформації відбулася зустріч із заступником начальника Чернігівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Желай Людмилою Миколаївною «Пенсійне забезпечення як складова конституційного права».

Окремої уваги заслуговує Перший Всеукраїнський поетичний стартап «Дотиком душі», який стартував 19 березня, напередодні Всесвітнього дня поезії та в день

народження української поетеси Ліни Костенко, в затишних стінах Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Чернігівська земля багата талантами і творчими людьми, які пишуть вірші та бажають поділитися своєю поезією з іншими. Тому саме бібліотека, яка уже відкрила багатьох талановитих художників, фотохудожників, майстрів тепер стала стартовим майданчиком і для поетів. Для участі в проекті було надіслано близько 60 анкет-заявок. Свої вірші читали поети не тільки з міста Чернігова та Чернігівської області, а і з різних куточків України: міст Києва, Житомира, Миколаєва, Харкова, Бучі, Коломиї, Вишгорода та Рівненської області.

Кожного літа з червня по серпень бібліотека відкриває літній читальний зал просто неба «Бібліотека під зеленими вітрилами», в рамках якого проходить безліч акцій, флешмобів, майстер-класів. Їх метою є залучення нових користувачів, підвищення суспільного статусу та іміджу бібліотеки.

Вагомою складовою соціокультурної діяльності установи є проведення екскурсій по книгозбірні. Так, у 2016 році було проведено 60 екскурсій по бібліотеці.

Всі масові заходи всебічно висвітлюються в засобах масової інформації, як у друкованих, так і в електронних версіях багатьох чернігівських видань.

Аналізуючи роботу соціокультурного сектору можна зробити висновок, що створення підрозділу при відділі документів із гуманітарних наук було своєчасним. Адже організація та координація соціокультурної роботи Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка повністю спрямована на формування гармонійного розвитку особистості та задоволення

духовних потреб користувачів. Впровадження інноваційних форм і методів роботи, пошук нових партнерів, меценатів, налагодження зв'язків задля урізноманітнення діяльності сучасної бібліотеки та її послуг.

УДК 021.4

Світлана Толочко

РЕКРЕАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БІБЛІОТЕК

Історія людства засвідчує, що на всіх етапах розвитку цивілізації бібліотеки були оточені піклуванням і почесними, для них не шкодували не лише великих коштів, але й величних і добрих слів. Стародавні єгиптяни називали бібліотеки «аптеками для душі», вавилоняни – «храмами повчань та порад», араби – «будинками мудрості» та «храмами науки». «Бібліотекар тримає в руках ключі від мудрості», – вважали стародавні греки.

Відпочинок, як і праця є невід'ємними складовими життєдіяльності людини. Але, якщо трудова діяльність та її результати давно досліджуються багатьма науками (економікою, соціологією, географією та ін.), то теоретичне осмислення процесу і методів відновлення психофізіологічних сил людини стали об'єктом спеціального вивчення лише у другій половині ХХ століття. Таке осмислення здійснюється, зокрема, в межах рекреалогії.

В. Сидоров пропонує розмежувати широке і вузьке трактування рекреалогії. Так, у широкому розумінні це – система суспільно-природничих наук, яка вивчає відтворення

здоров'я людей шляхом відновлення їх сутнісних сил; умови, причини, особливості, механізми і рушійні сили процесу відновлення на різних етапах; закони і закономірності функціонування і розвитку рекреаційних систем, їх зв'язки з іншими сферами суспільного життя і виробництва. У вузькому розумінні рекреалогія є теоретичною дисципліною, що вивчає закони і закономірності функціонування і розвитку сфери відтворення здоров'я, механізми, які є основою і стратегією вдосконалення суспільної практики формування і відтворення здоров'я людини, та їх прояви і взаємодію [4, с. 14–15].

Термін «рекреація» етимологічно походить від латинського *recreatio* (творення заново, відновлення; раніше означало перерву для відпочинку, а також приміщення для розваг) та французького *recreation* (розвага, відпочинок; зміна дій, що викликає трудову діяльність і характеризує простір, пов'язаний із цими діями). Отже, поняття «рекреація» характеризує не лише процес відновлення сил людини і систему відповідних заходів, а простір, у якому вони здійснюються.

Рекреація – це процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою відповідних заходів і здійснюється у вільний від роботи час [3, с. 205–207].

Рекреаційна функція – соціальна функція бібліотеки, спрямована на відновлення життєвої активності людини, що зазнала фізичної та духовної травми, шляхом допомоги в підборі потрібних для реабілітації книг; інших форм бібліотечного обслуговування [1, с. 103].

У бібліотечі рекреаційна функція реалізується шляхом організації змістовного дозвілля на основі комплексу спеціальних заходів, спрямованих на відновлення та

відтворення втрачених або послаблених психічних сил, оптимізації самопочуття людини, що сприяє її пристосуванню до умов праці і побуту.

Рекреаційна функція бібліотеки повною мірою реалізується також через практичну бібліотерапію, головною метою якої є «протистояння негативним тенденціям у суспільстві, здатність формувати настанови на позитивну самореалізацію різних категорій населення і тим самим збереження, зміцнення фізичного та духовного здоров'я, цілісності особистості» [2].

Бібліотерапія з'явилася багато років тому. При вході до бібліотеки єгипетського фараона Рамзеса II висіла табличка: «Ліки для душі». Так ще в далекі часи розуміли значення книги. Лікування за допомогою книг застосовувалося у перших бібліотеках Греції. Піфагор – великий учений-математик і відомий цілитель – поряд з травами і музикою успішно використовував вірші для лікування ряду захворювань.

Бібліотерапія – це лікування людини словом, книгою. Вона займається вивченням особливостей читацького сприйняття під час хвороби і розробкою способів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури. На сьогодні бібліотерапія, як допоміжний засіб лікування, розвинута у багатьох країнах світу.

Водночас бібліотерапія є також наукою про закономірності, механізми, засоби збереження, зміцнення фізичного і духовного здоров'я, цілісності особистості у несприятливих умовах засобом синтезування ситуацій читання спеціально підібраної літератури.

Список використаних джерел та літератури:

1. Библиотечное дело : терминологический словарь / Рос. гос. б-ка. – 3-е изд., значит. перераб. и доп. – Москва : Рос. гос. б-ка, 1997. – С. 103.
2. Дрешер Ю. Н. Книга как инструмент библиотерапии : учеб. пособие / Ю. Н. Дрешер. – Казань, 2001. – 182 с.
3. Зорин И. В. Энциклопедия туризма / Зорин И. В., Квартальнов В. А. – Москва : Финансы и статистика, 2003. – С. 205–207.
4. Сидоров В. М. Рекреология – система наук об отдыхе. – Киев, 1990. – С. 14–15.

УДК 021.1

Валентина Шостак

БІБЛІОТЕКАР ТА ЙОГО ДУХОВНИЙ ЗВ'ЯЗОК З СУЧАСНИМ КОРИСТУВАЧЕМ

З давніх часів бібліотека як соціальний інститут виконує педагогічні функції. Покликана, з одного боку, зберігати накопичені людством знання, а з іншого, – забезпечувати доступ до них, вона відіграє найважливішу роль у справі освіти і самоосвіти.

З появою публічних і народних бібліотек педагогічна функція стала однією з головних, тому що ці бібліотеки були покликані поширювати знання, підвищувати рівень культури, в тому числі, і читацької.

Духовний же розвиток студента відбувається під внутрішнім контролем особистих потреб, формування яких

відсутнє у традиційній системі освіти. Духовне та моральне виховання студента – це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність – це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву. У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національних моральних цінностей. [4, с. 17]

Значний потенціал морального впливу на студентів має первинна профспілкова організація студентів, бібліотека, клуби за інтересами. Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному

просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини. Бібліотеки ВНЗ є невід'ємною частиною освітнього середовища і, відповідно, елементом системи освіти. Головною метою культурного і духовного виховання молоді у ВНЗ є підготовка гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, професійно-грамотного, творчого фахівця, що поєднує в собі високу духовність, моральну чистоту, професійну компетентність. Бібліотека як структурний підрозділ ВНЗ сприяє вихованню морально досконалої особистості, пропагує через книгу зміст загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини, ідеї національного державотворення за допомогою всіх бібліотечно-бібліографічних засобів.

Сучасні бібліотеки – це унікальні сховища різноманітних знань, в тому числі і з питань, пов'язаних з патріотичним вихованням, яке охоплює практично всі сфери діяльності бібліотеки:

- вивчення і формування інформаційних потреб певних категорій користувачів;
- формування і використання фондів (історичної, художньої, краєзнавчої та ін.) літератури на допомогу патріотичному вихованню;
- координацію діяльності бібліотек з іншими установами та організаціями.

З огляду на «просунутість» молодого покоління в питаннях інформатизації, бібліотекам необхідно регулярно підвищувати

ефективність форм і методів роботи з патріотичного виховання молоді. Палітра проведених заходів повинна бути різноманітною не тільки за тематикою, але і за формами. Поряд з традиційними формами роботи бібліотекам слід використовувати і нові, нетрадиційні форми просування історико-патріотичної книги: бібліотечні сезони, сюжетно-рольові ігри, виїзні читальні зали, бібліогастролі, години читацьких задоволень, історичний колаж.

На сьогоднішній день ні у кого не викликає сумніву той факт, що проблема патріотичного виховання підростаючого покоління особливо актуальна.

Бібліотеки, як накопичувачі історичної пам'яті, виступають інформаційними провідниками між поколіннями, бібліотеки залишаються гідними зберігачами патріотичних традицій. Перед бібліотеками стоїть нелегке завдання – розвиток у підростаючого покоління через книгу високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, любові до своєї Вітчизни.

Діяльність бібліотеки в даному випадку спрямована на збереження історичної пам'яті і передачі її підростаючому поколінню через систему інформаційно-бібліотечних заходів.

Досягнення цієї мети має здійснюватися через рішення наступних завдань:

1. Впровадження в діяльність бібліотеки інноваційних та ефективних форм роботи з патріотичного виховання.

2. Розвиток у підростаючого покоління через прищеплення любові до читання соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, любові до своєї Вітчизни, поваги до малої батьківщини, інтерес до її історії, культури.

3. Виховання користувачів у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та колективного життя.

Необхідно шукати нові форми роботи з студентами, спрямовані на популяризацію художньої літератури. Ми повинні знати, вивчати і розуміти, які проблеми хвилюють молодь і її інтереси. [7, с.112]

Підводячи підсумок, слід ще раз підкреслити, що бібліотека – складне утворення, вона виступає як соціальний інститут, націлений на здійснення цілого ряду зовнішніх функцій: інформаційної, педагогічної, меморіальної, рекреаційної та інших. При цьому всі вони настільки взаємообумовлені, що при втраті однієї знижується можливість виконання інших. З іншого боку, взаємопроникнення зовнішніх соціальних функцій створює єдиний потужний потік бібліотечного впливу на людей, а значить бібліотека продовжує відігравати важливу роль в житті суспільства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алтухова Г. Профессиональная этика как целостный свод идей, ценностей и норм / Г. Алтухова // Библиотечное дело. – 2010. – № 5. – С. 16–19.

2. Гачев Г. Д. Соблазн книги / Г. Д. Гачев // Книга в пространстве культуры. – Москва : Азбука, 2000. – 464 с.

3. Гоноболін Ф. Н. Психологічний аналіз педагогічних способностей. // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – Київ : Каравела, 2015. – С. 623–634.

4. Грамм О. М. Роль бібліотеки ВНЗ у вихованні духовності студентської молоді / О. М. Грамм // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки,

образования и культуры : материалы науч.-практ. конф., г. Севастополь, 7–10 окт., 2013 г. – Севастополь, 2013. – С. 16–21.

5. Григорьянц Е. И. Книга в контексте современной культурной коммуникации / Е. И. Григорьянц // Книга. Исследования и материалы. – 2004. – Вып. 82. – С. 51–59.

6. Пасмор Н. П. Бібліотека і читач: взаємодія у електронному середовищі / Н. П. Пасмор // Новий Колегіум. – 2004. – № 4. – С. 28–30.

7. Тикунова И.П. Педагогическая деятельность библиотек / И. П. Тикунова // Проект «Библиотечная школа» : сб. материалов. – Архангельск, 1999. – С. 100–115.

УДК 021.4:027.53(477.51-25)

Лариса Поліщук

**РОБОТА КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВОГО ЦЕНТРУ
ВІДДІЛУ МИСТЕЦТВ ДЛЯ СПРІЯННЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Сучасна бібліотека є важливим осередком культури. Ми безоплатно надаємо користувачам не лише інформаційні послуги, а й сприяємо інтелектуальному та духовному розвитку творчої особистості, організації спілкування і змістовного проведення дозвілля.

Рекреаційна функція бібліотеки повною мірою реалізується саме через практичну бібліотерапію. Своєю роботою ми намагаємось протистояти негативним тенденціям в суспільстві, зберігати та зміцнювати духовне здоров'я різних категорій

населення, виховувати цілісне ставлення до прекрасного і вічного.

З метою організації змістовного проведення читачами вільного часу у 1977 році при відділі мистецтв було створено клуб «Світ прекрасного», який об'єднав людей різних професій, закоханих у мистецтво. Членами правління стали: Анатолій Шкурко – художник, член Національної спілки художників України (нині – народний художник України), Марія Печерій – завідувач бібліотеки швейного об'єднання, Федір Литвиненко – самодіяльний композитор, Олександра Толкачова – завідувач відділу літератури з мистецтв ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Василь Полевик – фольклорист, композитор, Іван Зажитько – самодіяльний композитор та Світлана Ключник – завідувач відділу ОНМЦ, старший методист Центрального парку культури та відпочинку, президент клубу.

З 2012 року при відділі мистецтв діє соціокультурний дозвіллевий центр «Мистецька вітальня», в рамках якого проходять творчі зустрічі, відкриття виставок картин, світлин та робіт декоративно-ужиткового мистецтва, музичні та мистецькі години, вечори пам'яті.

Проводяться заходи з урахуванням професійних, інтелектуальних і дозвіллевих запитів користувачів, надається можливість не тільки культурно відпочити та поспілкуватись, а й пробуджуються нові потреби і запити, формуються нові духовні цінності. Професійності, високої виконавської майстерності додає кожному заходу те, що для їх проведення запрошуються актори чернігівських театрів, провідні артисти обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм, учні та викладачі музичного училища

ім. Л. Ревуцького, самодіяльні композитори, художники, поети. Це робить відвідування бібліотеки приємним та популярним.

Незабутніми стали зустрічі з народними художниками України, почесними громадянами Чернігова Володимиром Ємцем та Анатолієм Шкурком, заслуженим художником України, членом НСХУ Леонідом Заборовським, заслуженими майстрами народної творчості: вишивальницею ікон Агнесою Ляшенко та різьбярем Миколою Паньком, членами Національної спілки художників України Тетяною Федоритенко, Надією Мартиненко, Анною Вершиніною та художником-графіком Василем Леоненком, молодими чернігівськими художниками-викладачами, близнюками Євгенієм та Романом Силками, ніжинською художницею-викладачем Євгенією Липовецькою та ніжинською майстринею Іриною Василюк, чернігівськими майстринями: Олександрою Дідович, Ларисою Ганненко, Людмилою Толбаєвою, Маргаритою Гордієнко, корюківською майстринею Мариною Шикаловою.

Перші виставки художниці і поетеси Гузель Черниш, членів Національної Спілки художників України Миколи Гайдука та Володимира Наталушка відбулись саме в стінах нашої бібліотеки.

Результатом творчої співпраці з художниками Чернігівщини стало створення галереї подарованих картин, яка постійно експонується в стінах бібліотеки.

Вже стали доброю традицією щорічні звітні фотовиставки наших партнерів, членів Чернігівського обласної організації Національної спілки фотохудожників України.

Ми співпрацюємо з різними організаціями: Національною спілкою художників України, Чернігівським народним аматорським об'єднанням художників «Деснянська палітра», клубом

творчої інтелігенції «Оберіг-Чернігів», клубом авторської пісні та поезії «Трамонтана», фотоклубом «Чернігів».

У рамках творчого проекту «Україна європейська» в нашій бібліотеці проходять фестивалі різних культур: німецької, єврейської, вірменської. Неординарною подією став вечір-концерт української та німецької поезії та музики «На шляхах духовного єднання». Ми маємо тісні зв'язки з польським товариством, з яким проводимо різні заходи, зокрема мистецький шоу-проект до року Польщі в Україні. Ми вперше в Чернігові та в Україні відкрили виставку світлин «Що нам дала «Солідарність» відомих польських фотохудожників – особистого фотографа Леха Валенси Войцеха Мілевського та Януша Ридзевського.

Цікаві у нас проекти з заслуженим діячем мистецтв України, доктором філософії Олегом Васютою та студентами і викладачами Чернігівського національного педагогічного університету. Це літературно-поетичні та музично-хорові імпрези, присвячені композитору Петру Зубу, поету Тарасу Шевченку. Другий рік поспіль у нашій бібліотеці розпочинається фестиваль латиської культури музично-поетичною композицією «Райніс і Аспазія: кохання через віки» за мотивами книги перекладів Рауля Чілачави «Райніс та Аспазія. Трикольорове сонце».

Ми співпрацюємо з викладачами та студентами Чернігівського музичного училища ім. Л. Ревуцького, зокрема з народною артисткою України Ларисою Роговець та її талановитими учнями. У нашій бібліотеці відбуваються творчі зустрічі «Години вокальної музики», на яких у виконанні артистів звучать складні арії з опер європейських та українських композиторів. Спільний проект з диригентсько-

хоровим відділом «Мереживо музичної зими» був створений для підтримки талановитої молоді Чернігівщини. У нас багаторічна співпраця з чернігівським кобзарем-лірником, лауреатом Національної премії імені Т. Г. Шевченка, народним артистом України Василем Нечепюю.

Продовжує працювати мистецький проект «Театр у бібліотеці».

Відбулись цікаві творчі зустрічі з головним режисером, художнім керівником Чернігівського обласного академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, заслуженим артистом України Андрієм Бакіровим та режисером-постановником цього ж театру, заслуженим діячем мистецтв України Вірою Тимченко, директором, художнім керівником Чернігівського обласного Молодіжного театру, заслуженим діячем мистецтв України Геннадієм Касьяновим, художнім керівником Чернігівського лялькового театру Віталієм Гольцовим, акторами Євгеном Сидоренком, Миколою Бичуком, Валентином Макаром, Євгеном Бондарем.

Наша діяльність полягає не лише в рекламі нових талантів, розкритті та реалізації творчих здібностей, всебічному і гармонійному розвитку особистості, яку бібліотека намагається робити, підключаючи мас-медіа та мережу Інтернет, а й в психологічній підтримці та допомозі. Вони стають користувачами бібліотеки, відвідують її не тільки для того, щоб взяти літературу, а й щоб поділитись своїми досягненнями чи проблемами. І в подальшому ми будемо працювати над формуванням національної свідомості і духовного розвитку творчої особистості.

Багато уваги ми приділяємо творчим людям похилого віку, залучаючи їх до культурного соціуму, допомагаємо

продовженню їх активного способу життя, реалізації їх інтелектуального та мистецького потенціалу.

Кожним заходом ми намагаємось нагадати, як важливо цінувати й берегти красу, щоб дивитися в майбутнє через позитивне сприйняття навколишнього світу.

УДК 023.4

Ярослав Якубенко

ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

В даний час рішення бібліотечних проблем розвивається за трьома напрямками: концептуальним, економічним та ідеологічним. Останнє із цих основоположних напрямків незаслужено забуте, хоча є сьогодні дуже актуальним як в державному масштабі, так і в галузі бібліотечної справи.

З розвитком суспільства неминуче виникають такі питання, як зміна концепції бібліотечного обслуговування, місце бібліотеки в суспільстві, призначення професії бібліотекаря. Фахівці старшого покоління можуть згадати як неодноразово висловлювалися скептиками побоювання з приводу трансформації функцій бібліотеки. Поява літературних радіопередач дала привід говорити про те, що радіо відбирало у бібліотек роботу з книгою; коли з'явилося телебачення, стали говорити про те, що люди воліють дивитися телепередачі і не відвідують бібліотечні заходи. Тепер прихильники електронних засобів комунікації пророкують крах бібліотечної справи, книги і висловлюють переконання, що електронна книга замінить традиційну [1, с. 17].

Але з часом стає ясно, що всі нововведення, які відбувалися в суспільстві на всіх етапах його розвитку, успішно поєднуються з бібліотечною роботою, використовуються в роботі з книгою, незамінні в різних формах індивідуальної та масової роботи, збагачують її і живлять новими ідеями. Тому сучасна бібліотечна наука і практика повинні не готуватися до гіршого, а оцінивши ситуацію, порівнявши її з реаліями української дійсності, досягненнями світового досвіду, знайти шляхи затвердження та розвитку вітчизняного бібліотекознавства. Таким чином, не протиставлення, а взаємозбагачення, взаємодія традиційних та електронних носіїв має стати бібліотечною політикою.

Для розробки професійної ідеології необхідно усвідомити, що сенс бібліотечної праці в цілому пов'язаний з розумінням того, для чого працює бібліотекар, на які результати орієнтована робота бібліотеки. Все це знаходить сумарне відображення у професійній ідеології.

Бібліотечна ідеологія не може розглядатися як частина будь-якої з існуючих в суспільній свідомості ідеологій: лібералізму, консерватизму, соціалізму та ін. Але в той же час вона не може розглядатися і у відриві від них, оскільки відчуває на собі вплив цих напрямків людської думки. Але як саме протікає цей вплив? Спеціальних досліджень на цю тему немає не тільки в нашій спеціальній, але і у вітчизняній і світовій літературі.

Разом з тим у деяких дослідженнях неявно обгрунтовується, по суті справи, саме такий шлях утворення бібліотечної ідеології: вона безпосередньо засвоює поняття і цінності лібералізму, соціал-демократизму та ін., які і складають її основу або кістяк. Якщо стати на цей шлях формування бібліотечної ідеології, то в підсумку вона виявиться

несамостійним конгломератом різних ідеологічних норм, поглядів, установок, багато з яких до того ж виключають один одного, оскільки належать різним ідеологіям. Саме такий підхід до бібліотечної ідеології найбільше ставить під сумнів її практичну корисність і цінність [1, с. 18].

Бібліотечна ідеологія повинна розроблятися як ідеологія бібліотечної спільноти, відображати і висловлювати в першу чергу його інтереси та цілі. У бібліотечній ідеології використовуються існуючі в суспільстві ідеологічні цінності, ідеї та установки, але це не означає, що ідеологія щоразу набуває якийсь певний ідеологічний окрас з висуненням на перший план «неоконсервативних» або «неоліберальних» або якихось інших цінностей.

В даний час у професійному бібліотечному суспільстві активно дискутуються такі питання ліберального спрямування, як вільний доступ до інформації, надання користувачу будь-яких видів видань без всяких обмежень, зняття цензурних заборон.

Впровадження в бібліотечне обслуговування електронних засобів масової інформації, комп'ютеризація бібліотечних процесів, використання Інтернет справили революційні перетворення в бібліотечній справі, внесли багато нового, прогресивного, що полегшує працю бібліотекаря і читача.

Однак поряд з позитивними моментами прагнення все оновити, відмова від традицій, що себе зарекомендували, і напрацьованого досвіду може також призвести до негативних наслідків. Так, наприклад, різкий перехід до електронних каталогів і відмова від карткового може поставити бібліотеку в скрутне становище, завдати шкоди усталеним традиціям, сприяти втраті накопиченого за багато десятиліть багатого

методичного матеріалу. Не випадково в бібліотеках при введенні електронного каталогу зберігається і картковий каталог.

Бібліотечна ідеологія потребує розробки способів пропорційного і гармонійного поєднання вільного і належного (необхідного), нормативного (відповідно з бібліотечними етичними нормами). Сьогодні це одне з головних питань її розвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алтухова Г. Профессиональная этика как целостный свод идей, ценностей и норм // Библиотечное дело. – 2010. – № 5. – С. 16–19.

2. Ванеев А. Н. О консерватизме и традициях в библиотечном деле: вопросы теории // Библиотековедение. – 1997. – № 5/6. – С. 28–35.

3. Грет Г. П. Книжкова торгівля як соціокультурний чинник розвитку читання складової індустрії вільного часу / Г. П. Грет // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 4. – С. 16–18.

4. Соколов А. В. На пути к Кодексу библиотечной этики: новая редакция нуждается в доработке // Библиотечное дело. – 2011. – № 6. – С. 33–35

5. Фёдоров В. Библиотека последней инстанции // Независимая газета. – 2000. – 8 августа. – С. 7.

**КНИЖКОВА ВИСТАВКА «ЧЕРНІГІВЩИНА НАУКОВА»:
КОНЦЕПЦІЯ ТА ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ**

Як добре відомо, протягом тисячоліть бібліотечна сфера залишається невід'ємною складовою культурних традицій людства. Збирання й належне зберігання найрізноманітніших носіїв інформації, а також організація роботи з ними були й залишаються основним призначенням бібліотек: без цього важко та, по суті, неможливо уявити соціокультурний феномен бібліотеки як такої.

Водночас, виконання основної функції тут постійно супроводжується пошуком нових напрямів діяльності. Бібліотека в сучасному світі досить упевнено претендує на статус справжнього культурного центру, – з одного боку, центру організації дозвілля, а з іншого, – центру посиленої науково-просвітницької роботи.

Безперечно, другий зі згаданих напрямів діяльності стверджується, передусім, у спеціалізованих наукових бібліотеках. Саме таким культурним закладом постає Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, що цього року урочисто відзначає черговий ювілей свого історичного буття.

Втім, не можна забувати й про те, що цей бібліотечний заклад є не лише суто науковим: він являє собою й універсальну культурну інституцію, що закономірно знаходить відображення в її назві. Не лише науковці й освітяни, але й усі без винятку категорії користувачів мають доступ до бібліотечних фондів.

Відповідно, демаркаційна межа між двома згаданими напрямками діяльності в обласній бібліотеці імені В. Г. Короленка часто втрачає свою чіткість. Як культурний центр новітньої доби, цей заклад у цілому досить успішно поєднує виконання функції сприяння науковим пошукам із виконанням функції сприяння дозвіллю.

Такий прикметний стиль роботи (не без умовності назвемо його «двовекторність») спричинений як власне соціокультурним статусом наукової і, водночас, універсальної бібліотеки, так і низкою вимог, що їх висуває перед закладами культури сьогодення. Працівники обласного бібліотечного закладу працюють «на перетині» задоволення двох важливих «запитів» громадськості – потреби розвитку наукових студій та потреби культурного відпочинку.

Цікаво, що наразі ми, по суті, в лаконічний спосіб окреслили сучасну «двовекторну» концепцію діяльності бібліотеки імені В. Г. Короленка. Прикметним є й те, що чимало різновидів роботи тут являє собою втілення означеної “двовекторності” в її більшій чи меншій цілісності. Зокрема, це стосується організації та проведення окремих книжкових виставок.

Автори цієї статті вже мали нагоду вдаватися до аналізу виставок книг, указуючи на їх суттєве значення навіть за сучасних умов: в історії бібліотечної справи книжкові виставки постають класичною й таки не застарілою формою роботи із читацькою аудиторією [див. : 1]. При чому, концепції деяких виставок, що створюються різними відділами бібліотеки імені В. Г. Короленка, покликані, так чи так, сприяти поєднанню задоволення згаданих запитів наукового просвітництва та організації дозвілля.

Одним із заходів такого типу є книжкова виставка «Чернігівщина наукова», яка була відкрита працівниками відділу абонементу 18 травня цього року з нагоди Дня науки в Україні. Мета виставки полягала в ознайомленні широкого кола користувачів бібліотеки із загальними тенденціями розвитку наукових студій на теренах сучасної Чернігівської області.

На книжковій виставці були представлені вибрані монографії, статті й підручники, написані багатьма чернігівськими дослідниками – фахівцями в різних галузях знань, зокрема, – праці А. Адруга, В. Бойка, О. Брика, С. Бутка, Р. Воробей, Т. Демченко, І. Зайченка, О. Карети, Ю. Карпенка, О. Коваленка, В. Личковаха, Є. Логунової, С. Малишка, Л. Махіної, С. Мащенко, О. Петрика, О. Рахна, М. Романюка, Ю. Русанова, О. Тарасенка, В. Ткача та ін. Ознайомлення із запропонованим увазі читачів науковим доробком дозволяє скласти уявлення про досить інтенсивний розвиток точних, природознавчих, медичних, юридичних, гуманітарних і богословських наук на теренах Чернігівщини.

Окрема частина книжкової виставки – «Наукова бібліотека – наукові звершення» – розповідала про дослідницьку діяльність працівників обласної бібліотеки імені В. Г. Короленка. Тут були представлені журнали «Сіверянський літопис», «Бібліотечна планета» та «Соціальний захист», на сторінках яких опубліковано статті І. Аліференко, П. Грищенко, І. Каганової, Н. Карбовської, Н. Лаврентьевої, а також низка монографій Л. Студьонової, посібник із роботи з комп'ютером, написаний бібліотекарями комп'ютерного відділу на чолі з О. Попович, та збірка матеріалів обласної науково-практичної

конференції «Краєзнавча діяльність бібліотек Чернігівщини», що відбулася в бібліотеці імені В. Г. Короленка 2016 року.

Окрім співробітників бібліотеки у відкритті виставки брали участь студенти Факультету початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Під час спілкування організаторів презентації зі студентською молоддю були висловлені сподівання, що в майбутньому фонд бібліотеки поповнять і їхні наукові праці.

Згідно із задумом розробників концепції виставки «Чернігівщина наукова», її регулярна організація до Всеукраїнського дня науки має стати традиційною формою роботи відділу абонементу. Саме цей відділ обласної бібліотеки відвідують усі категорії читачів. Серед них ми зустрічаємо як науковців, викладачів і вихованців середніх та вищих навчальних закладів, так і тих, хто віддає перевагу, головним чином, творам художньої літератури. Завдяки такій книжковій виставці в усіх відвідувачів відділу з'являється чудова нагода ознайомитись із науковими пошуками чернігівських дослідників. Відтак, цей захід постає важливим чинником утілення в життя окресленої концепції «двовекторності» в роботі з читацькою аудиторією, що розглядається працівниками обласної бібліотеки імені В. Г. Короленка як суттєва перспектива її подальшого розвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Царенок Т. М. Виставкова робота відділу абонементу Чернігівської ОУНБ імені В. Г. Короленка як засіб популяризації краєзнавчої літератури / Тетяна Царенок, Андрій Царенок // Краєзнавча діяльність бібліотек Чернігівщини : зб.

матеріалів / упоряд. П. Грищенко, І. Каганова ; відп. ред. І. Аліференко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – С. 113–117.

УДК 025.12:027.021(477.51)

Юлія Заклінська

ВИДАННЯ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЧЕРНІГІВЩИНИ

Бібліотечна система нині – інформаційно-комунікаційна структура. Щоб відповідати вимогам часу, бібліотекам необхідно запроваджувати інноваційні форми роботи. Важливим напрямом, зокрема, є видавнича діяльність.

Розглянемо видання наукових бібліотек Чернігівщини – Наукової бібліотеки Чернігівського національного технологічного університету, Наукової бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

У Науковій бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету у 2004 р. започатковано серію біобібліографічних покажчиків наукових праць викладачів, у яких містяться біографічні дані, бібліографічні відомості про монографії, підручники, навчально-методичні посібники, тези доповідей на науково-практичних конференціях і семінарах, статті в періодичних виданнях. З 2011 р. видається інформаційний бюлетень Наукової бібліотеки Чернігівського національного технологічного університету «Бібліокур'єр» – 21 випуск з 2011 по 2017 рр. Також публікують бібліографічні покажчики, рекомендаційні та тематичні списки літератури.

Видання означеної бібліотеки представлено в табл. 1 [1].

Таблиця 1

	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Біобібліографічні показчики	1	1	2	1	1 5	1 2		1 5		
Бібліографічні показчики, рекомендаційні та тематичні списки літератури						2	3	5	5	1
Бібліокур'єр				2	4	4	4		4	3

Наукова бібліотека Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка видає біобібліографічні, біографічні показчики, бібліографічні списки. На сайті підрозділу зазначені ці видання з 2010 по 2016 рр. Кількість видань зазначена у табл. 2 [3].

Таблиця 2

	2010	2014	2015	2016
Біобібліографічні показчики	1	3	3	6
Бібліографічні показчики		1	1	2
Бібліографічні списки		8	10	10

Найбільшим видавничим центром серед наукових бібліотек краю є Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. У ній, окрім біобібліографічних та

бібліографічних показників, виходять друком різноманітні методичні матеріали, довідники, каталоги, дайджести, матеріали конференцій. Кількісний розподіл по роках наведений у табл. 3 [4].

Таблиця 3

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Біобібліографічні показники			1	1	2	3	2	4	4	2	2		2	3	1	3		
Бібліографічні показники	4	3	5	3	5	2	3	2	4	4	3	1	4	5	5	1	2	
Краєзнавчі видання	1	1	4	1	3	1		1	1		2	2	2	2	4	3	3	1
Методичні матеріали	1		2	1	3	1	2	3	3	2	3	3	3	3	2	2	2	1
Довідники		1	1															
Каталог					1				1	1			1		1			
Матеріали конференції					1	1		1									1	
Дайджест									1	1	1	1	1					

І. Каганова у своїй статті «Краєзнавчо-видавнича діяльність Чернігівської ОУНБ імені В. Г. Короленка: сучасний стан та перспективи» зазначає, що одним з пріоритетних напрямів діяльності Чернігівської обласної універсальної наукової

бібліотеки імені В. Г. Короленка є «краєзнавча бібліографія, яка забезпечує підготовку, поширення та використання краєзнавчої бібліографічної інформації. Традиційно головним завданням краєзнавчої бібліографічної діяльності бібліотечної установи є створення системи краєзнавчих бібліографічних посібників, найстабільнішою частиною якої є друковані бібліографічні покажчики» [2, с. 177].

Отже, з наведених даних бачимо, що видавнича діяльність наукових бібліотек вищих навчальних закладів та обласної бібліотеки суттєво відрізняється обсягами продукції. У перших превалюють праці бібліографічної спрямованості, тоді як у других набагато різноманітніший спектр видань. Водночас в обласної бібліотеки видання більше спрямовані на забезпечення професійного попиту бібліотечних фахівців та краєзнавчу продукцію.

Список використаних джерел та літератури:

1. Видання Наукової бібліотеки ЧНТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library2.stu.cn.ua/resursi_biblioteki/bibliotechni_vidannya. – Назва з екрана.
2. Каганова І. Краєзнавчо-видавнича діяльність Чернігівської ОУНБ імені В. Г. Короленка: сучасний стан та перспективи / І. Каганова // Сіверянський літопис : всеукраїнський науковий журнал. – 2015. – № 4 (124). – С. 177–181.
3. Наукова робота бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.chnpu.edu.ua/?page_id=2231. – Назва з екрана.

4. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libkor.com.ua/index.php?id=6&sid=4>. – Назва з екрана.

УДК 025.12:027.7(477-25)

Олена Скаченко

ПРОБЛЕМАТИКА, ТЕНДЕНЦІЇ, СТРАТЕГІЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ВИШУ

У статті здійснено характеристику сучасного стану і тенденцій розвитку видавничої діяльності Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Ключові слова: Наукова бібліотека КНУКіМ, видавнича діяльність, бібліографічні посібники.

Актуальність теми. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв – універсальна книгозбірня, методичний центр для бібліотек ВНЗ I–II р. а. культури і мистецтва. Здійснює інформаційне забезпечення наукової, навчальної, виховної діяльності університету, проводить науково-дослідну та культурно-просвітницьку діяльність. Результатом наукової роботи бібліотеки є видавнича діяльність, що сприяє формуванню уявлення про бібліотечні фонди і ресурси, потенціал, професійність співробітників бібліотеки.

Видавнича діяльність здійснювалася протягом всього періоду функціонування книгозбірні, проте потужного розвитку набула з 2011 року. Упродовж 2011–2017 років

видано більше 29 різноманітних видань: історичний нарис, бібліографічні посібники трьох серій, методичні матеріали, пам'ятки, календарі знаменних дат, каталоги книжкових виставок, ілюстрований довідник. Зважаючи на це, актуальною є характеристика видавничої діяльності наукової бібліотеки КНУКіМ, визначення її ролі у збереженні краєзнавчої інформації та формуванні позитивного іміджу навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Вагому частку у структурі видавничої продукції бібліотеки займають бібліографічні посібники, що характеризують наукову діяльність університету, розкривають вклад професорсько-викладацького складу в розвиток освіти, культури та мистецтва України.

Першим біобібліографічним покажчиком, підготовленим у бібліотеці, стало видання «Сергій Данилович Безклубенко», присвячене 80-річчю від дня народження відомого вченого – філософа, культуролога, мистецтвознавця, проректора з наукової роботи КНУКіМ. Матеріали покажчика відображають науковий доробок професора за 1959–2011 роки.

Станом на червень 2017 року наукова бібліотека видає бібліографічні посібники у трьох серіях. Персональні бібліографічні покажчики із серії «Видатні постаті КНУКіМ» розкривають спадщину видатних діячів української культури і мистецтва, життєвий і творчий шлях яких пов'язаний із КНУКіМ. Видання відображають основні результати творчої і наукової діяльності, вклад у розвиток культури і мистецтва.

У серії видано три видання: «Павлюченко Станіслав Євстигнійович» – посібник присвячений видатному українському диригенту, народному артисту України; «Гусак Раїса Дмитрівна» – висвітлює наукову та творчу діяльність доцента

кафедри фольклору, народнопісенного і хорового мистецтва; «В'ячеслав Медвідь», присвячений письменнику, лауреату Національної премії України імені Тараса Шевченка. Структура покажчиків ідентична, містить нариси про життя і творчість, основні дати біографії, бібліографію наукових праць та літератури про діяльність.

Видання серії «Вчені КНУКіМ» (започаткована у 2013 р.) відображають друковані праці та наукову школу вчених університету, подають бібліографічні відомості і літературу про їхнє життя та діяльність. Вийшло друком чотири випуски: «Долбенко Тетяна Олексіївна»; «Скнарь Олександр Іванович»; «Медведева Валентина Миколаївна» та «Ткач Микола Михайлович». Структурно видання подібні до посібників попередньої серії, проте мають додатковий розділ: «Наукова школа», в якому окреслені напрями наукових досліджень вчених та включені бібліографічні описи дисертаційних робіт, захищених під керівництвом та за їхнім опонуванням.

З метою ознайомлення широкої громадськості із знаменними датами історії університету, популяризації доробку наукових шкіл вишу започаткована серія біобібліографічних посібників «Знаменні дати КНУКіМ». Випущено три видання: «Бібліотека – світ знань» [1], «Об'єднані любов'ю до української пісні» (до 40-річчя кафедри народного хорового співу) [4] та «Майстри хорового мистецтва» (до 45-річчя кафедри хорового диригування) [2]. Метою бібліографічних посібників цієї серії є систематизація відомостей про історію та сьогодення кафедр, публікації викладачів. Видання містять інформацію про художньо-творчу діяльність, наукову школу, творчі колективи кафедр; відомості про випускників, котрі досягли вагомих результатів у професійній діяльності.

Видавнича діяльність бібліотеки має яскраво виражену краєзнавчу спрямованість, що полягає у дослідженні історії вищого навчального закладу загалом та книгозбірні зокрема. Так, календар «Київський національний університет культури і мистецтв у ... році: знаменні дати, славні ювілеї» (чотири випуски: за 2013–2016 роки) є справжнім довідником з історії вузу та відзначення ювілейних дат науково-педагогічних працівників. Готуючи дане видання бібліотека прагне зберегти внесок викладачів КНУКіМ у розвиток культури і мистецтва України. З електронними копіями друкованих видань можна ознайомитися на сайті бібліотеки (<http://lib.knukim.edu.ua/publication/>).

Ілюстрований довідник «ТОП-15 культурно-мистецьких та освітніх проектів Київського національного університету культури і мистецтв» містить інформацію про 15 художньо-творчих, концертних та освітніх проектів, започаткованих у Київському національному університеті культури і мистецтв [5]. Це збірник найвизначніших досягнень науково-педагогічного колективу й студентів вишу, які доклали величезних зусиль, креативну енергію та професійний досвід у реалізацію творчих і наукових проектів, які здобули успіх серед громадськості. Видання присвячене 15-річчю здобуття Київським університетом культури і мистецтв статусу національного.

До групи краєзнавчих видань відноситься історичний нарис «Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: від витоків до сьогодення» [3], що висвітлює всі етапи становлення і розвитку бібліотеки, ознайомлює з діяльністю у напрямках комплектування і організації її фондів, формування довідково-бібліографічного

апарату, з формами та методами обслуговування користувачів, науково-методичної роботи.

Висновки. Видавнича діяльність наукової бібліотеки КНУКіМ полягає в інформаційній, просвітницькій роботі. Функції бібліотеки вищого навчального закладу зумовлюють тематичне різноманіття видавничої продукції. Бібліотека здійснює випуск науково-допоміжних та рекомендаційних бібліографічних видань, інформаційно-методичних посібників, довідкових видань, які сприяють інформаційному забезпеченню навчального та наукового процесів. Серед них:

- а) серія «Видатні постаті КНУКіМ»;
- б) серія «Вчені КНУКіМ»;
- в) серія «Знаменні дати КНУКіМ».

Цими виданнями бібліотека позиціонує себе як важливу ланку у науковій та виховній діяльності освітньої корпорації КНУКіМ, пов'язану із збереженням культурної пам'яті.

Отже, видавнича діяльність наукової бібліотеки є перспективним напрямом розвитку книгозбірні, що потребує подальшого розвитку у нових форматах.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бібліотека – світ знань / уклад. О. О. Скаченко ; КНУКіМ, Бібліотека. – Київ, 2012. – 16 с. – (Серія «Знаменні дати КНУКіМ» ; вип. 1).

2. Майстри хорового мистецтва : присвячується 45-річчю кафедри хорового диригування КНУКіМ : біобібліогр. покажч. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад.: О. О. Скаченко, Н. М. Кречко ; гол. ред. М. М. Поплавський ; наук. ред. І. Д. Гамкало. – Київ : Вид.

центр КНУКіМ, 2013. – 122 с. : іл. – (Серія «Знаменні дати КНУКіМ»; вип. 3).

3. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: від витоків до сьогодення : іст. нарис / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; упоряд. О. О. Скаченко ; наук. ред. Т. О. Долбенко ; редкол.: Ю. І. Горбань [та ін.]. – Київ : Ліра-К, 2013. – 168 с.

4. Об'єднані любов'ю до української пісні : присвячується 40-річчю кафедри народного хорового співу КНУКіМ : біобібліогр. покажч. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад.: О. О. Скаченко, В. В. Сінельнікова, В. В. Ткаченко ; гол. ред. М. М. Поплавський ; наук. ред. А. І. Іваницький. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2013. – 244 с. : іл. – (Серія «Знаменні дати КНУКіМ»; вип. 2).

5. ТОП-15 культурно-мистецьких та освітніх проєктів Київського національного університету культури і мистецтв : іл. довід. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад. О. О. Скаченко ; редкол.: М. М. Поплавський, І. С. Бондар, В. П. Дячук [та ін.]. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2014. – 94 с. : іл.

УДК 025.2:027.7

Алла Чернявська

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ У БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ

В сучасному світі величезну роль у формуванні наукових поглядів майбутніх фахівців у вузівському навчанні виконує

бібліотека ВНЗ, що забезпечує інформаційну підтримку всієї діяльності вишу. Фонд бібліотеки – систематизоване зібрання документів, що формується відповідно до завдань бібліотеки, що полягають у задоволенні інформаційних потреб її користувачів з урахуванням типу бібліотеки на основі профілю комплектування.

Основою роботи будь-якої бібліотеки є фонд, від його складу залежить успіх роботи книгозбірні в цілому та виконання поставлених завдань. Чим краще сформовано фонд, тим якісніше бібліотека задовольняє запити користувачів. Бібліотечний фонд має складну структуру і класифікується за різними ознаками, характерними для документів, які його утворюють. Формування бібліотечних фондів вимагає точного знання завдань, що стоять у даний час перед бібліотекою, а також постійного вивчення контингенту користувачів, їхніх потреб, інтересів.

Особливістю комплектування фонду Наукової бібліотеки є його поповнення документами, що забезпечують навчально-виховний процес, науково-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність інституту. Важливу роль в організації комплектування бібліотечного фонду відіграє зв'язок бібліотеки з кафедрами університету. Необхідність тісних контактів бібліотеки та кафедр диктується низкою причин: змінами навчальних планів, відсутністю підручників з деяких дисциплін, впровадженню нових дисциплін, необхідністю придбання за рекомендацією кафедр нової спеціальної літератури, що виходить із друку та є потрібною для навчально-виховного процесу.

Пріоритетними у комплектуванні фондів навчальною та методичною літературою є нововведені навчальні дисципліни

та спеціальності, а також дисципліни кафедр, які акредитуються. Особлива увага приділяється формуванню фондів україномовними навчальними виданнями, затвердженими або рекомендованими Міністерством освіти і науки України. Кафедри ознайомлюються із прайс-листами, каталогами видавництва, книготорговельних фірм, каталогами передплати періодичних видань та замовляють підручники і періодичні видання, необхідні для забезпечення навчального процесу. Навчальна література замовляється за письмовими заявками завідувачів кафедр, де вказуються: автор, назва підручника, рік видання та видавництво, дисципліна, кількість студентів, що її вивчають.

Подібні заявки допомагають формуванню фонду відповідно до навчальних планів і програм. Останнє зобов'язує співробітників бібліотеки в міру своїх сил і знань допомагати їм з вибором підручників. Цьому процесу сприяють численні каталоги, тематичні плани, прайс-листи, надані видавництвами, книготорговельними фірмами і безпосередньо авторами підручників через Інтернет. Тематичні плани багатьох видавництв зручні у використанні, книги в більшості випадків забезпечені докладними анотаціями.

Сьогодні з'явилося безліч можливостей для формування фондів бібліотек ВНЗ науковою, та навчальною літературою. Бібліотечні фонди є найважливішою документальною та інформаційною основою в житті суспільства, тому вдосконалення якості їх формування – це основний принцип комплектування. Комплектування бібліотечного фонду має забезпечувати і динамічно розвивати читацькі потреби, і максимально використовувати надходження нових видань. Ретельний відбір ресурсів – традиційних книг та журналів,

служби електронних даних – дуже важливий, тому що користувачі бібліотеки повинні мати доступ до необхідної їм інформації. Комплектування фонду бібліотеки університету є безперервним процесом. У зв'язку з відкриттям нових спеціальностей бібліотека повинна забезпечувати їх відповідними документними ресурсами. При зміні інформаційних потреб і запитів користувачів бібліотека повинна мати відповідні ресурси для їх задоволення. Фондом бібліотек переважно залишаються книги і журнали – як у традиційному, так і в електронному видах – разом з матеріалами у формі слайдів, аудіо- і відеозаписів і т. д. Бібліотека навчального закладу сьогодні є потужним інформаційно-освітнім центром, у просторі вищої школи є її найважливішим елементом. Характерною особливістю бібліотеки вищого навчального закладу є те, що тематика комплектування її фонду переважно визначається переліком дисциплін які вивчаються в даному вузі. У зв'язку з цим і перелік тем може бути збудований не в систематичному порядку, як прийнято робити в інших бібліотеках, а згрупований в залежності від того, на яких факультетах або кафедрах вивчається дана дисципліна.

Вузівська бібліотека нового покоління – це базова ланка єдиного інформаційного простору ВНЗ, що розвиваються на основі впровадження телекомунікаційних технологій. Така бібліотека зможе не просто забезпечувати необхідною інформацією користувачів, але і стати інформаційним центром, що сприяє формуванню у студентів інформаційної компетентності та підвищенню інтелектуального рівня студентів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вилегжаніна Т. Поточне комплектування – один із важливих аспектів управління формуванням БФ / Т. Вилегжаніна // *Бібліотечна планета*. – 2007. – № 4. – С. 4–7.
2. Гошанська І. С. Проблеми ефективного управління формуванням бібліотечного фонду / І. С. Гошанська // *Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю наукової бібліотеки Хмельн. нац. ун-ту, 15–16 берез., 2012 р.* – Хмельницький : ХНУ, 2012. – С. 220–225.
3. Поперечна Л. А. Стратегія управління інформаційними ресурсами бібліотек ВНЗ / Л. А. Поперечна // *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського.* – Київ : Пед. думка, 2010. – Вип. 2. – С. 152–167.
4. Фоміних В. Комплектування бібліотечних фондів вищого навчального закладу: сучасні технології та вимоги часу / В. Фоміних // *Вісник Львівського університету. Серія : книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології.* – 2012. – Вип. 7. – С. 301–305.
5. Халікян Н. Тенденція розвитку поглядів на навчальну літературу для вищої школи / Н. Халікян, М. Яценюк // *Вісник Книжкової палати.* – 2012. – № 1. – С. 6–9.

**ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДОМИХ ЛІКАРІВ
ЧЕРНІГІВЩИНИ – ВАГОМИЙ ВКЛАД В КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ
НАШОГО КРАЮ**

У цьому році напередодні Всеукраїнського дня бібліотек Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка святкує 140-річчя від часу заснування. З історії відомо, що відкриттю бібліотеки посприяла демократично налаштована інтелігенція міста. До гурту інтелігенції входили відомі просвітяни (родина Русових, перші особи міста (В. Є. Варзар, О. А. Тишинський), а також і відомі медичні працівники. З книгозбірні, яка нараховувала 564 книжки, бібліотека за 140-річний період перетворилася у справжній обласний соціально-культурний інформаційний центр з фондом приблизним до 1 млн. книг. Завжди навколо бібліотеки об'єднувалась найбільш прогресивно налаштована інтелігенція. Вагому допомогу надавали Чернігівська українська «Громада» і товариство «Просвіта». І сьогодні я хочу зупинитися на особистостях, які були і є великими друзями бібліотеки і які увійшли в історію свого краю не тільки як відомі лікарі, а й літератори, які поповнили фонди бібліотек своїм літературним надбанням.

Сергій Ілліч Богдан, заслужений лікар України, головний лікар пологового будинку, 30 років він очолював цей заклад (1966–1996), був активним членом товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка «Просвіта», а у 2002–2005 роках її голова. У 2007 році вийшла збірка поезії та прози «Що совість вишила» за редакцією відомого літератора Станіслава Реп'яха.

Чим привертає увагу до себе ця невеличка за форматом книга? Насамперед, оформленням – калиновим цвітом на вишиванці. Зразу розумієш, що мова піде на сторінках цієї збірки про рідний край, про долю України. Слова:

«Ой Україно, диво златавее і голубе !

Хай береже тебе омофор Неба!

Щастя любити і впасти в бою за тебе,

Іншої долі для мене нема і не треба» –

визначають всю сутність збірки, в ній роздуми над минулим і сучасним, погляд у майбутнє. Сергія Ілліча можна сміливо віднести до когорти прогресивної інтелігенції, справжніх патріотів свого краю.

Олександр Панасович Карета, заслужений лікар України, депутат обласної ради, головний лікар обласної дитячої лікарні вирішив теж свій біль за рідний край викласти на сторінках книги «Від роду до народу». Через призму історії свого рідного хутора Чащі, зниклого з мапи країни, автор розглядає історію сотень хуторів України, зниклих з вини вищого керівництва, та долю селян, які зазнали голод, війну, повоєнне тяжке лихоліття. Свою долю автор розглядає як невід’ємну частинку довженківського Сосницького краю. Часто цитується Олександр Довженко. Матеріали Олександр Панасович збирав в Обласному архіві і, безумовно, в книжкових фондах вашої бібліотеки. З книги «Від роду до народу» ми дізнаємося про корені сучасних відомих людей, в родині яких, в даному прикладі родині Карети були і архимандрити, і ректори Києво-Могилянської академії, Харківського колегіуму, і судді. Це доля Чернігівського краю, який подарував світові відомих знаних людей, які творили історію і краю, і країни, а їх

нащадки гідно живуть і продовжують примножувати славні справи своїх пращурів.

Нещодавно у стінах вашої бібліотеки літературну премію ім. Л. Глібова за 2017 рік отримав заслужений лікар України, завідувач відділення ортопедії, травматології та ендопротезування Чернігівської міської лікарні № 2, головний ортопед-травматолог Управління охорони здоров'я, кавалер ордена «За заслуги» III ст. Володимир Іванович Фриз. Це великий прихильник книги і друг вашої бібліотеки. Володимир Іванович багатогранна талановита людина. Займаючись лікуванням, віртуозно роблячи операції, ця людина постійно займається літературною діяльністю. Володіючи досконало німецькою, польською мовами, переклав на українську поему Міцкевича «Пан Тадеуш», а у 2013 році вийшла з друку книга «Поезія любові», яка об'єднує переклади польських і німецьких поетів а також власні вірші польською мовою з перекладом. Постійно друкується на сторінках літературного альманаху за редакцією Михася Ткача «Літературний Чернігів». До друку готується новий роман Володимира Фриза «Галицька Каліфорнія», в якому перегукуються часи минулого століття з сьогоденням. Так вже через сучасну літературу ми по іншому сприймаємо сьогодення, історію свого краю.

До когорти демократично налаштованої інтелігенції можна сміливо віднести і Михайла Івановича Руденка, лікаря відділення функціональної діагностики Обласної лікарні, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної літературної премії імені М. Коцюбинського. Його книги «Ліки на двох», «Тільки ти», «З коханими не розлучайтеся» поповнили фонди бібліотек і відомі широкому загалу читачів.

Я навела лише декілька імен, які відомі не тільки чернігівцям, а й за межами області. Хоч лікарів, які прославляють своїми творами наш край, а також є частими гостями бібліотек, набагато більше. Впровадження у 1999–х роках інформаційних технологій вивело бібліотеки на новий шлях розвитку. Швидко, інтенсивно впроваджується Інтернет, електронні носії інформації випереджають паперові. Ваша бібліотека стала для містян справжнім соціально-культурним центром, де відбуваються всі значущі події міста; це місце, де зустрічаються артисти, письменники, спортсмени, захисники Вітчизни, лікарі, композитори, історики, краєзнавці – загалом прогресивна інтелігенція, яка по можливості вносить свій маленький вклад в культурну спадщину Чернігівщини. І, дай Боже, щоб коло ваших друзів тільки збільшувалось, а джерело знань у вашій скарбниці ніколи не міліло.

Зі святом шановні колеги!

Список використаних джерел та літератури:

1. Богдан С. І. Що совість вишила : вірші : проза / С. І. Богдан. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 103 с.
2. Карета О. Від роду до народу / О. Карета. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – 208 с.
3. Руденко М. І. З коханими не розлучайтесь / М. І Руденко. – Ніжин, 2010. – 368 с.
4. Фриз В. Поезія любові / Володимир Фриз. – Чернігів : 2013. – 114 с. – (Вірші польських і німецьких поетів та власні вірші на польській мові з перекладом на українську мову).
5. Фриз В. Галицька Каліфорнія / В. Фриз // Літературний Чернігів. – 2017. – № 2.

КОНФЛІКТНІ СИТУАЦІЇ В БІБЛІОТЕЦІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КОЛЕКТИВУ

Будь-який бібліотечний колектив у своєму розвитку проходить через низку міжособистісних конфліктів. Він не може постійно існувати без внутрішньої напруженості, протиріч. Взагалі, конфлікт, є способом виявлення та розв'язання суперечностей, діагностування недоліків у діяльності організації. Конфліктологи стверджують, що відсутність протистоянь у діяльності колективу вказує на застій або деградацію. Саме наявність конфліктів є показником того, що організація розвивається, а не стоїть на місці. [5, с. 17]

Здатність прислуховуватися до критики, враховувати її у своїх діях є однією з найважливіших умов оптимального поєднання власної активності з активністю інших людей. Особи, у яких переважає ініціатива над відповідальністю, у відповідь на критику не намагаються зробити кращим самоконтроль, а починають критику назустріч, стають агресивними, впадають у стрес або переключаються на допомогу іншим, відмовившись від особистих обов'язків. [1, с. 376]

Міжособистісні конфлікти в бібліотечному колективі також можуть впливати на культуру обслуговування читачів. Причинами їх виникнення можуть бути відмінності характерів, домагання на обмежені ресурси, капітал, робочу силу, устаткування, вакантну посаду тощо. Найпоширенішими серед них є конфлікти, учасниками яких стають дві особи, які є носіями різних думок, інтересів або ціннісних орієнтацій. Це

емоційно запальні, напружені конфлікти, які мають відкриту форму перебігу. Однією із найпоширеніших причин їхнього виникнення в організаціях є порушення норм статусно-рольової поведінки («конфлікт рольового очікування»). Найчастіше вони виникають на основі особистих симпатій або антипатій, які тісно переплітаються з діловими, кар'єрними та іншими інтересами. Інколи особиста антипатія переноситься на ділові стосунки, а виробничі суперечності провокують особисті протистояння. [7, с. 125]

Психологи вважають, що конфлікти не варто розглядати як виключно негативне явище. Навпаки, їхнє виникнення є цілком природним, воно сприяє підвищенню лабільності та адаптивності колективу. Позитивних результатів можна досягнути, якщо в процесі аналізу причин появи конфлікту або самої конфліктної ситуації вирішити певні нагальні питання та зробити відповідні висновки. Спостерігаючи за поведінкою у конфліктних ситуаціях, можна оцінити моральні якості персоналу, наприклад, стійкість та відповідальність.

Нині бібліотеки є інформаційними центрами, у яких фахівці різних професійних рівнів утворюють єдине ціле, вони об'єднані спільною метою та цінностями. Конфліктологами доведено, що зовнішні конфлікти, у разі їхнього конструктивного розв'язання, згуртовують колектив, зміцнюють внутрішньогрупову солідарність. Найголовнішим є те, що конструктивні конфлікти допомагають колективу та його керівництву набути певного досвіду роботи у складних ситуаціях, сприяють пізнанню членами колективу один одного, адекватному сприйняттю та розумінню поведінки інших, а також стимулюють пошук результативних методів розв'язання конфліктних ситуацій. [3, с. 27]

Підсумовуючи викладене, можна наголосити на доречності створення та впровадження у бібліотечну практику психологічних служб, які б займалися прогнозуванням, вивченням та аналізуванням конфліктних ситуацій; надавали б консультаційні послуги як керівникам з питань покращення трудової діяльності колективу, так і працівникам з метою профілактики внутрішньо-особистісних конфліктів, які є часто причиною виникнення міжособистісних проблем у спілкуванні. Психологічна допомога у бібліотечній сфері може здійснюватися із залученням сучасних інноваційних форм роботи, наприклад: тренінгові заняття, які є досить ефективними для згуртування колективу. Основною метою організації психологічних служб у сфері бібліотечної діяльності є покращення взаємодії між членами колективу бібліотеки, а також надання якісних інформаційних послуг сучасному користувачеві.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абульханова-Славская К. А. Личность в процессе деятельности и общения // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – Київ : Каравела, 2015. – С. 370–379.
2. Бородина В. А. Библиотечное обслуживание : учеб.-метод. пособие / А. Бородина. – Москва : Либерия, 2004. – 168 с.
3. Вертій Ж. Конфлікти та їхнє розв'язання в процесі бібліотечної взаємодії / Ж. Вертій // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 1. – С. 25–28.

4. Григорьева В. И. В конфликте может выиграть каждый / В. И. Григорьева, В. В. Даулетова // Библиотека. – 2003. – № 12. – С. 64–66.

5. Довгань Я. П. Конфлікти в державному управлінні та шляхи їх вирішення: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. / Неоніла Полікарпівна Довгань ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2006. – 20 с.

6. Нипорка Е. В. Психологическое изучение профессионально значимых личностных качеств молодого библиотекаря: опыт психологического исследования / Е. В. Нипорка // Молодые в библиотечном деле. – 2004. – № 9/10. – С. 115–124.

7. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : підручник / Е. Орбан-Лембрик. – Київ : Академвидав, 2003. – 345 с.

8. Становлення психологічної думки в Україні: провідні ідеї та історія розвитку : колективна монографія / В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, Ю. Т. Рождественський [та ін.] ; за ред. В. В. Турбан. – Київ-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 306 с.

УДК 025.12:027.52(477.51-2):908

Любов Гусева

**ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
НІЖИНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ МІСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ
ІМ. М. В. ГОГОЛЯ ЯК СПОСІБ АКУМУЛЯЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ
ІНФОРМАЦІЇ**

Один із важливих напрямів роботи сучасної бібліотеки – створення власної видавничої продукції. Пріоритетним напрямком у видавничій роботі бібліотеки є укладання та

випуск бібліографічних посібників краєзнавчого спрямування, присвячених суспільно-політичним подіям, історії, культурі, видатним діячам Ніжинщини.

Бібліографічна продукція Ніжинської центральної міської бібліотеки ім. М. В. Гоголя привертає увагу жанровим та видовим розмаїттям. Їхня тематика вирізняється широтою і актуальністю.

Структура таких видань включає: коротку передмову, хронологію життя та творчості діяча, перелік бібліографічних записів джерел, що стосуються його творчого доробку, допоміжні покажчики.

Візитною карткою центральної міської бібліотеки в краєзнавчій роботі є «Календар знаменних і пам'ятних дат міста Ніжина». Він випускається із 2005 року. Щорічник займає центральне місце серед рекомендаційних краєзнавчих посібників. Календар містить перелік ювілейних дат, що стосуються визначних подій та видатних людей, чий життєвий і творчий шлях пов'язаний з Ніжинським краєм. До дат додаються світлини, коротка довідка, розміщена у логічній послідовності. Цінність цього видання полягає ще в тому, що вміщені відомості раніше не були висвітлені, тому інколи вони можуть бути чи не єдиним джерелом інформації. Становлять інтерес рубрики «Це цікаво», «Вони перебували у Ніжині...», «Вони загинули за Україну» (ніжинці, що загинули у зоні АТО), «Персоналії», «Цитати про Ніжин із творів ювілярів року», «Фотоматеріали» (маловідомі фото), «Для тих, хто хоче знати більше». Календар містить бібліографію та іменний покажчик. Вважаємо за необхідне зазначити, що основне завдання нашого видання – це, звичайно, забезпечення

фактографічною інформацією користувачів, котрі цікавляться традиціями, культурою, історією та сьогоденням Ніжина.

Бібліотека приділяє велику увагу укладанню та випуску бібліографічних посібників малих форм. Значне місце в діяльності інформаційно-видавничої роботи займає розкриття привабливості туристичного потенціалу міста, так як Ніжин увійшов до семи чудес України. Питанням розвитку туристичної галузі в місті присвячено буклет-фотопутівник «Ніжин», де представлені історична довідка, фотоматеріали пам'яток історії та архітектури Ніжина з картою міста.

З огляду на славне історичне минуле краю, бібліотека започаткувала випуск серії листівок «Ніжинські святині». Вже вийшов ряд листівок про храми – архітектурні пам'ятки Ніжина: «Церква Богоявлення Господнього (Замкова)», «Церква Вознесіння Господнього», «Церква Воздвиження Хреста Господня», «Храм Святої Покрови», «Введенський жіночий монастир», «Благовіщенський собор», «Спасо-Преображенська церква» тощо. Саме завдяки цьому проекту зав'язалася тісна співпраця з Центром української культури та мистецтва у місті Києві.

Чи не основним брендом міста є славетний ніжинський огірок, про який 360 років йде слава по світу, котрий став національною гордістю українського народу та візитівкою міста Ніжина. Цікавими за змістом є буклет «Ніжинський огірок», де вміщені історичні дані, цікаві факти, особливості ніжинських огірків та буклет «Марк Бернес», присвячений видатному кіноактору і співаку.

Реалізуючи завдання з документного та інформаційного забезпечення краєзнавчих потреб міста, ведемо пошукову роботу, знаходячи нові відомості про свою малу Батьківщину.

Матеріали представлені у бібліографічних розвідках «Видатний ніжинець» (мореплавець Юрій Лисянський) та «Ніжин у творах Шевченка», адже згадки про Ніжин є в повістях Т. Шевченка «Княгиня», «Музикант», «Капітанша», «Близнець», «Художник», у передмові до нездійсненого видання «Кобзаря» (1847) та у листі до свого троюрідного брата Варфоломія Шевченка (22 серпня 1860 р.)

Для широкого загалу користувачів призначені бібліографічні списки-персоналії, які присвячені нашим землякам. На початку видання вміщено невеличку передмову, в якій розкрито роль та місце цих славетних земляків та джерела, які представлені у фондах бібліотеки. Завдання такого бібліографічного видання – створити цілісний образ особистості. Вийшли друком такі випуски: «Ольга з Ніжина або Мадам Пікассо» (балерина Ольга Хохлова), «Петро Крапив'янський – почесний громадянин Чернігівської області», «Ніжин – Едмонтон: відстань довжиною в життя» (художник Вадим Доброліж), «Його пам'ятає Ніжин» (художник Юлійс Феддерс), «Учений нумізмат» (Іван Спаський), «Фундатор українського аматорського кіно» (Іван Довгоброд), «Біограф Шевченка – наш земляк» (письменник Олександр Кониський), «Корифей національної документалістики» (історик Олександр Лазаревський), «Підпільник, краєзнавець, письменник (Микола Шуст) та ін.

Оперативна інформація з питань літературного та культурно-історичного життя міста представлена у серії пам'яток «Знайомтесь: нове краєзнавче видання» та закладках, які присвячені книгам краєзнавчого спрямування, наприклад: Олександр Самойленко «Ніжин – європейське місто», збірник «Поляки в Ніжині», Олександр Забарний «Грішниця», Юрій

Власовець «Незгасимий вогонь пам'яті», Олександр Уривалкін «Хроніки Нежинської крепости и Свято-Богоявленської (Замкової) церкви», Григорій Самойленко «Розвиток художньої культури на Чернігівщині в ХІХ – на початку ХХ століття», Людмила Приходько «Серця опалені війною», Григорій Самойленко та Олександр Самойленко «Ніжинська вища школа у спогадах студентів і викладачів» у 2-х частинах тощо. Видання вміщують матеріали про життєвий і творчий шлях автора та короткий допис про книгу.

Популярністю користується серія персональних пам'яток «Літературне сузір'я Ніжина», які присвячені ювілейним датам аматорів літературного слова: «Я все життя була у полоні поезії» (Світлана Рижевська), «Я пробував себе в віршах і прозі...» (Анатолій Шевельов), «Я бачу не очима, а душею...» (Ніна Олещенко), «Человек рождается может лишь от Любви» (Віктор Абузаров), «Я виросла в вишневому саду...» (Софія Демиденко), «А я – така... Інакшою не буду» (Валентина Образцова), «Від кохання нині я воскрес!» (Олександр Світлійший), «Мандрівка в світ казок» (Світлана Кириченко), «Я возвращалась в былое стократ...» (Лідія Турова), «Святий талан – відшукувать зерно...» (Володимир Гільчук) та ін. Для назви видання використовується цитата із власного твору автора, яка відображає сенс творчості людини. Пам'ятка містить короткі біографічні дані авторів, їх вибрані твори та бібліографію. Мета видання – ознайомити найширше коло користувачів із творчістю прозаїків та поетів міста.

Бібліографічна продукція має гарне поліграфічне оформлення, актуальна за тематикою та інформаційно наповнена, що допомагає розкрити й зацікавити минулим і сьогоденням Ніжина.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Аліференко Інна Михайлівна, директор Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Барабанщикова Тетяна Леонідівна, заступник директора з обслуговування користувачів закладу «Гомельская областная универсальная библиотека им. В. И. Ленина».

Вапельник Олена Борисівна, провідний бібліограф Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Вересоцька Віра Михайлівна, заступник директора Чернігівської обласної бібліотеки для дітей.

Гейда Ольга Сергіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Глазунова Людмила Володимирівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, заступник директора з наукової роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Головащук Антоніна Михайлівна, молодший науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Гусева Любов Григорівна, провідний бібліограф Ніжинської міської централізованої бібліотечної системи.

Демченко Тамара Павлівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Дубовик Лілія Миколаївна, заступник директора з питань внутрішньобібліотечної роботи та автоматизації бібліотечних процесів Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Заклінська Юлія Михайлівна, аспірант Харківської державної академії культури.

Каганова Ірина Яківна, завідувач відділу краєзнавства Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Казакова Наталія Володимирівна, головний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, заслужений працівник культури України.

Карбовська Наталія Вікторівна, завідувач відділу документів з економічних, технічних, природничих та сільсько-господарських наук Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Кашнікова Вікторія Русланівна, завідувач відділу документів іноземними мовами Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Котельницький Назар Анатолійович, кандидат історичних наук, член-кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН.

Лубенець Олена Валеріївна, провідний бібліотекар Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Мальована Алла Миколаївна, заступник директора з наукової та інноваційної діяльності Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Мокросноп Ніна Павлівна, директор Сновської централізованої бібліотечної системи.

Поліщук Лариса Миколаївна, завідувач відділу мистецтв Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Попович Олена Павлівна, завідувач відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Потернак Юлія Анатоліївна, завідувач сектору наукового опрацювання документів Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Примак Вікторія Миколаївна, головний бібліотекар відділу документів із гуманітарних наук Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Скаченко Олена Олексіївна, завідувач сектору методичної роботи Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Степко Вероніка Віталіївна, завідувач інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Стригун Інга Миколаївна, головний бібліограф Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Студьонова Людмила Валентинівна, бібліотекар відділу краєзнавства Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Татарчук Людмила Михайлівна, заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України.

Толочко Світлана Євгенівна, завідувач відділу обслуговування користувачів Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Царенок Андрій Вікторович, доцент кафедри філософії та культурології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, кандидат філософських наук.

Царенок Тетяна Миколаївна, бібліотекар відділу абонементу Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Чернявська Алла Анатоліївна, завідувач відділу комплектування та наукового опрацювання документів Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Шостак Валентина Миколаївна, завідувач сектору рідкісних та цінних документів Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Якубенко Ярослав Анатолійович, завідувач відділу книгозберігання Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Яременко Надія Дмитрівна, директор Чернігівської обласної наукової медичної бібліотеки.

Наукове видання

**«ЧЕРНІГІВСЬКА ОУНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА:
ВІД ВИТОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ»**

**Збірник матеріалів науково-практичної конференції
м. Чернігів, 28 вересня 2017 р.**

Упорядник А. М. Мальована

Редактор

Відповідальна за випуск

Комп'ютерна верстка

Ю. М. Самойленко

І. М. Аліференко

А. О. Ширманова

Ризограф ОУНБ ім. В. Г. Короленка

Тираж 40 пр.

Видавець і виготовлювач

КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова
бібліотека

ім. В. Г. Короленка»

проспект Миру, 41, м. Чернігів, 14000

e-mail: korolenkolib@ukr.net



м. Чернігів
просп. Миру, 41
Тел./факс: (0462) 77-45-63
E-mail: korolenkolib@ukr.net
URL: libkor.com.ua